

Justis- og
beredskapsdepartementet

Veileder

Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder

Basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet

Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder

Basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet

Innhold

1	Innledning og bakgrunn	7
1.1	Bakgrunnen for og formålet med denne veilederen	7
1.2	Leseveiledning	8
1.3	Generelt om taushetsplikt, opplysningsplikt og unntak	9
1.3.1	<i>Taushetsplikt</i>	9
1.3.2	<i>Opplysningsplikt</i>	10
1.4	Innsynsrett	12
2	Opplysnings- og varslingsplikter som gjelder uten hensyn til taushetsplikten	14
2.1	Sammendrag	14
2.2	Plikt til å søke å avverge nærmere bestemte straffbare handlinger – straffeloven § 196, eller alvorlige ulykker – straffeloven § 287	14
2.2.1	<i>Avvergingsplikt etter straffeloven § 196</i>	14
2.2.2	<i>Særlig om avverging av mishandling i nære relasjoner – straffeloven § 282</i>	15
2.2.3	<i>Hjelpeplikt – avverging av fare for at en person mister livet eller blir påført betydelig skade på kropp eller helse, og av fare for en alvorlig ulykke</i>	16
2.2.4	<i>Forholdet til varslingsplikt etter barnevernsloven</i>	16
2.3	Plikt til å varsle om opplysninger som godtgjør at en uskyldig person er tiltalt eller dømt – straffeloven § 226	16
2.4	Plikt til å varsle barnevernet om at barn blir utsatt for omsorgssvikt eller viser alvorlige atferdsvansker – barnevernsloven § 13-2	17
2.5	Helsepersonells plikt til å varsle nødetater – helsepersonelloven § 31	18
2.6	Plikt til å varsle om dyremishandling m.m. – dyrevelferdsloven § 5	18
2.7	Forholdet mellom reglene om avvergingsplikt i straffeloven og meldeplikt etter barnevernsloven § 13-2	19
2.8	Vitneplikt	20
2.9	Psykisk helsevern	21
2.10	Annen opplysningsplikt	21
3	Forholdet til personopplysningsloven og EUs personvernforordning (GDPR)	22
4	Taushetspliktregler i forvaltningsloven	24
4.1	Innledning	24
4.2	Hvem har taushetsplikt?	24
4.2.1	<i>Den som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan</i>	24
4.2.2	<i>Parters taushetsplikt om opplysninger de får</i>	24
4.2.3	<i>Vitners taushetsplikt om opplysninger de får</i>	25
4.3	Hva slags opplysninger har man taushetsplikt om?	25
4.3.1	<i>Personlige forhold</i>	25
4.3.2	<i>Opplysninger av konkurransemessig betydning m.m.</i>	26
4.4	Særlig om foreldres adgang til opplysninger om sine barn under 18 år	27
4.5	Hvor lenge gjelder taushetsplikten?	27
4.6	Straffansvar for brudd på taushetsplikt	27

5	Når det ikke foreligger taushetsplikt	28
5.1	Sammendrag	28
5.2	Den opplysningene direkte gjelder – <u>forvaltningsloven § 13 a nr. 1</u>	28
5.3	Samtykke fra den som har krav på taushet – <u>forvaltningsloven § 13 a nr. 1</u>	28
5.4	Anonymisering – forvaltningsloven § 13 a nr. 2	29
5.5	Ingen berettiget interesse tilsier at opplysningene holdes hemmelig – forvaltningsloven § 13 a nr. 3	30
5.6	Benådning – forvaltningsloven § 13 a nr. 4	30
5.7	Adgang til å dele opplysninger som ikke er taushetsbelagte	31
6	Når taushetsbelagt informasjon kan deles	32
6.1	Sammendrag	32
6.2	Opplysninger gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1	32
6.3	Opplysningene brukes til formålet – saksbehandling, gjennomføring og kontroll – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2	33
6.4	Andre tjenestemenn innen organet eller etaten – forvaltnings- loven § 13 b første ledd nr. 3	33
6.5	Statistisk bearbeiding, revisjon og kontroll – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 4	34
6.6	Opplysninger om en persons forbindelse med organet, avgjørelser som er truffet, og opplysninger som er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5	35
6.7	Opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller annen kontrollmyndighet – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6	35
	6.7.1 <i>Opplysninger om lovbrudd</i>	35
	6.7.2 <i>Naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver</i>	36
	6.7.3 <i>Allmenne omsyn</i>	37
6.8	Opplysninger som det er nødvendig å dele for å unngå fare for liv eller helse – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 7	37
6.9	Andre grunnlag for å dele taushetsbelagte opplysninger	37
6.10	Mottakerens taushetsplikt – forvaltningsloven § 13 b andre ledd	38
	6.10.1 <i>Innledning</i>	38
	6.10.2 <i>Taushetsplikt for part og partsrepresentant</i>	38
	6.10.3 <i>Taushetsplikt for vitner</i>	38
	6.10.4 <i>Straffansvar for parter og vitner som bryter taushetsplikten</i>	38
6.11	Opplysninger til forskere – forvaltningsloven § 13 d	39
7	Taushetsplikt om varsleres identitet	40
8	Utvalgte etater	42
8.1	Sammendrag	42
8.2	Barnehager	42
8.3	Skolen	43
	8.3.1 <i>Forvaltningslovens regler</i>	43
	8.3.2 <i>Opplysninger om lovbrudd</i>	43
8.4	Høyere utdanning	45
	8.4.1 <i>Plikt til å anmelde bruk av falskt vitnemål m.m.</i>	45
	8.4.2 <i>Register for informasjonsutveksling om utestengte studenter</i>	45
8.5	Helse- og omsorgstjenesten	46

8.5.1	Taushetsplikt	46
8.5.2	Særlig om barns stilling	46
8.5.3	Taushetsplikt om avdøde personer	47
8.5.4	Forbud mot å innhente opplysninger	48
8.5.5	Unntak fra taushetsplikt etter helsepersonelloven	48
8.5.6	Oppdrag som sakkyndig	50
8.5.7	Opplysninger om særreaksjonsdømte utlendinger	50
8.5.8	Opplysningsplikt og meldeplikt	51
8.5.9	Særlig om opplysninger til politiet	51
8.5.10	Opplysninger til kriminalomsorgen	52
8.6	Dyrehelsepersonell	52
8.7	Familievernkontorer	53
8.7.1	Hovedregel om taushetsplikt	53
8.7.2	Unntak fra taushetsplikten	53
8.7.3	Mekling etter ekteskapsloven og barneloven	54
8.8	Barnevernet	54
8.8.1	Taushetsplikt	54
8.8.2	Unntak fra taushetsplikt	54
8.9	Krisesentrene	56
8.10	Arbeids- og velferdsforvaltningen	56
8.10.1	Taushetsplikt	56
8.10.2	Unntak fra taushetsplikten	56
8.11	Politiet	57
8.11.1	Taushetsplikt	57
8.11.2	Unntak fra taushetsplikten	58
8.12	Arbeidstilsynet	61
8.12.1	Innledning	61
8.12.2	Taushetsplikt – arbeidsmiljøloven § 18-2	61
8.12.3	Rett til å kreve opplysninger	62
8.12.4	Plikt til å gi opplysninger	62
8.13	Sikkerhetsloven	62
8.13.1	Taushetsplikt	62
8.13.2	Plikt til å gi opplysninger uten hinder av taushetsplikt	63
8.14	Straffegjennomføring	63
8.14.1	Kriminalomsorgen	63
8.14.2	Konfliktråd	64
8.15	Introduksjonsprogram, språkopplæring og bosetting m.m. for innvandrere	65
8.15.1	Taushetsplikt	65
8.15.2	Overføring av personopplysninger mellom offentlige organer	66
8.15.3	Plikt til å gi opplysninger	66
8.16	Utlendingsmyndighetene	66
8.16.1	Opplysninger fra forvaltningsorganer	66
8.16.2	Opplysninger om beboere i mottak	66

9 Særlig om opplysninger til og fra utlandet	68
9.1 Deling av opplysninger etter forvaltningsloven	68
9.2 Tjenesteloven og forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 9	69
9.3 Internasjonal barnebortføring m.m.	69
9.4 Internasjonalt rettslig samarbeid	70
9.5 Politiet	70
9.6 Straffegjennomføring	71
10 Andre veiledere	72
Nettsider	73
Kildeoversikt	74
Litteratur	74
Offentlige dokumenter m.m.	75

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Bakgrunnen for og formålet med denne veilederen

Forvaltningen må i det daglige arbeidet ofte vurdere regler om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt. I forvaltningsloven §§ 13 flg. finnes de alminnelige reglene om taushetsplikt i forvaltningen. Disse gjelder når ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov, jf. forvaltningsloven § 1.

På en del områder er det fastsatt avvikende regler, for eksempel for barnevernet, politiet og helse- og omsorgstjenestene. Ulike forvaltningsorganer kan derfor ha forskjellige regler om taushetsplikt, noe som kan få betydning når de skal samarbeide.

Et eksempel på samarbeid mellom offentlige myndigheter om felles mål, er det såkalte 0-24-samarbeidet, der flere offentlige myndigheter søker å samarbeide om å gi et helhetlig tilbud til barn og unge. Det heter på nettsiden til dette prosjektet:

«Forvaltningen er delt i sektorer med mange barrierer for samarbeid på tvers. Organiseringen gjør at de ansatte i tjenestene i kommunen arbeider ut fra ulike samfunnsoppdrag og prioriteringer. Sektorene og tjenestene har forskjellig historie, kompetanse og kultur. De er organisert forskjellig, med ulike systemer for finansiering og juridisk rammeverk. Ansvar kan oppleves uklart, oppgaver overlapper hverandre og kjennskapen til hverandre er ofte liten.»

En undersøkelse gjort blant ansatte i forskjellige sektorer og publisert i NOVA-rapport nr. 3/2013 (Stang m.fl., 2013, s. 8-9) viser at

- «ikke all nødvendig informasjon kommer frem, og at man savner bedre samarbeid mellom etatene»,
- «informantene i liten grad leser i lovverk, rundskriv og veiledere, til tross for at man kjenner seg usikre på gjeldende regler», og at
- «det særlig er taushetspliktens unntaksbestemmelser som er lite kjent».

En gjennomgang av tidligere forskning er gitt i samme rapport kapittel 3 (Sverdrup, 2013). En oversikt over reglene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt er gitt i rapportens kapittel 4 (Stang, 2013).

I en senere utredning har Barnevoldutvalget fremholdt (NOU 2017: 12, s. 129):

«Det er to behov som særlig trer frem når det gjelder reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt, opplysningsrett og avvergeplikt. Det første er et behov for regelverksendringer. Det andre er et behov for kompetanseheving i tjenestene.»

Denne veilederen er ment å medvirke til og legge til rette for en slik kompetanseheving. Formålet med den er å gi en samlet oversikt over rettsreglene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen, og dermed gi brukerne bedre forutsetninger for å løse de rettsspørsmålene som kan oppstå.

Veilederen retter seg mot alle som arbeider eller yter tjenester innenfor forvaltningen, og som er underlagt forvaltningsrettslige regler i forbindelse med dette. Den skal kunne brukes av personer uten juridisk bakgrunn.

Forhold knyttet til strafferettspleien omtales i utgangspunktet ikke, og det samme gjelder reglene som gjelder taushetsplikt for Sivilombudet og andre organer under Stortinget. Det går heller ikke inn på spørsmålet om det er behov for regelendringer.

Fremstillingen bygger på den gjeldende forvaltningsloven fra 1967. Forvaltningslovutvalget avga i mars 2019 sitt forslag til ny forvaltningslov i [NOU 2019: 5 Ny forvaltningslov](#). Det er i veilederen vist til denne utredningen der den gir opplysninger det kan være nyttig å kjenne til.

Veilederen er basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. En referansegruppe gav innspill til arbeidet underveis. Første versjon av Holmboes utredning ble levert i desember 2019, og veilederen har senere blitt bearbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med Holmboe. Blant annet har senere sentrale lov- og forskriftsendringer blitt innarbeidet.

Justis- og beredskapsdepartementet står ansvarlig for innholdet i den endelige versjonen. Veilederen skal for øvrig være à jour med gjeldende lover per 1. januar 2023.

1.2 Leseveiledning

Reglene om opplysningsplikt, taushetsplikt og opplysningsrett kan virke kompliserte. Denne veilederen er forsøkt skrevet slik at det skal være mulig å skaffe seg en rask oversikt over regelverket, og samtidig finne svar på vanskeligere spørsmål. I de fleste punktene er det tatt inn et eget første underpunkt kalt «sammendrag», mens spørsmålene utdypes videre i punktet.

Det er ikke mulig innenfor rammene av en slik generell og overordnet veileder å omtale eller behandle alle spørsmål som kan oppstå i forbindelse med om og hvordan opplysninger kan brukes, men veilederen skal gi et godt grunnlag for å lete videre der det er nødvendig.

Det finnes en rekke spesifikke veiledere m.m. som omhandler informasjonsdeling på særlige områder eller mellom særlige etater. I punkt 10 er det tatt inn lenker til en del slike sektorspesifikke veiledere og enkelte andre kilder.

En veileder kan gjøre det enklere å finne fram i regelverket, men den er bare et forsøk på å forklare reglene i lov eller forskrift. Veilederen skal derfor ikke erstatte lesing av lovteksten, men bidra til å finne fram til reglene og å gjøre det lettere å bruke dem i konkrete saker.

Erfaring viser at det er lett å misforstå en juridisk tekst dersom man ikke samtidig slår opp i reglene. Veilederen bør derfor i utgangspunktet leses sammen med lovteksten og eventuelt andre rettskilder, som lovforarbeider. I den elektroniske versjonen av veilederen er det lenket til Lovdata, slik at leseren lett kan ta utgangspunkt i lovteksten eller andre tekster. Ved å klikke på lenken, vil man også lett finne ut om regler er endret.

Tittelen «fylkesmann» ble fra 1. januar 2021 endret til «statsforvalter», og de enkelte embetene skiftet navn til «Statsforvalteren i ...». Dersom det i rundskriv, interne veiledninger eller andre dokumenter fremdeles vises til det gamle navnet «fylkesmannen», skal dette forstås som at det vises til statsforvalteren. Det samme gjelder for Sysselmannen på Svalbard, som nå har byttet navn til Sysselmesteren på Svalbard. Sivilombudsmannen endret navn til Sivilombudet i juli 2021. I henvisninger til eldre uttalelser og andre dokumenter som gjelder dette organet, brukes fortsatt navnet Sivilombudsmannen.

1.3 Generelt om taushetsplikt, opplysningsplikt og unntak

1.3.1 Taushetsplikt

Taushetsplikt kan defineres som at noen har plikt til å hindre at bestemte opplysninger kommer til andre enn dem som skal ha opplysningene. Taushetsplikt innebærer både en plikt til å la være å dele opplysninger, og til å behandle opplysningene på forsvarlig måte, slik at man hindrer at uvedkommende får tilgang til dem. Det har ingen betydning hvilken form opplysningene har, eller om man selv har fått dem muntlig eller skriftlig.

Også lydopptak, filmer, bilder o.l. kan inneholde taushetsbelagte opplysninger. For øvrig kan offentlig gjengivelse eller visning av filmer eller bilder i tillegg være ulovlig etter åndsverkloven § 104, selv om filmen eller bildet ikke røper taushetsbelagt informasjon. Reglene om slik gjengivelse eller visning blir ikke nærmere behandlet i denne veilederen. Om disse spørsmålene viser vi til Åpenhetsutvalgets utredning (NOU 2019: 10).

Når man skal ta stilling til om det foreligger taushetsplikt, må man ta stilling til flere spørsmål:

- Har den personen som har informasjonen, taushetsplikt?
- Er informasjonen av en art som gjør at den er undergitt taushetsplikt?
- Hvis det i utgangspunktet foreligger taushetsplikt, er det da adgang til å dele opplysningene med andre?

Reglene om taushetsplikt skal sikre at borgerne har tillit til at opplysninger om dem forvaltes forsvarlig og ikke spres mer enn nødvendig. Denne tilliten er nødvendig for at borgerne skal gi opplysninger om personlige forhold til forvaltningen. Taushetsplikten kan dermed bidra til at forvaltningen har et så godt kunnskapsgrunnlag som mulig før den treffer avgjørelser.

Dette ligger til grunn for at forvaltningen har taushetsplikt om noens «personlige forhold» (jf. punkt 4.4.1), og om tekniske innretninger og fremgangsmåter og drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 og 2. Loven gjelder for alle forvaltningsorganer, jf. § 1.

Hensynene som taler for regler om taushetsplikt, gir likevel ikke grunnlag for å etablere et unntaksfritt forbud mot at et forvaltningsorgan deler taushetsbelagt informasjon med andre aktører.

Norsk forvaltning er organisert i sektorer, som igjen består av ulike organer. I mange saker må forskjellige forvaltningsorganer samarbeide. Det medfører at det ofte kan være behov for at forvaltningsorganer deler informasjon med hverandre, også taushetsbelagte opplysninger, for at oppgavene kan løses på best mulig måte, ut fra et riktig faktisk grunnlag.

En del forvaltningsorganer har taushetspliktregler som er strengere enn forvaltningslovens generelle regler. Det gjelder for eksempel *barnevernet*, jf. barnevernsloven § 13-1 og *krisesentre*, jf. krisesenterloven § 5. *Politiet* har taushetsplikt på samme måte som andre forvaltningsorganer, men har også taushetsplikt om opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, spanings- og etterretningsvirksomheten eller politiets operative virksomhet, og organiseringen av denne er nødvendig å holde hemmelig, jf. politiregisterloven § 23. Når politiet benytter kommunikasjonskontroll i

etterforskningen, er taushetspliktreglene strengere, men også her gjelder det unntak, se straffeprosessloven § 216 i.

For *skatteetaten* gjelder taushetspliktreglene i skatteforvaltningsloven kapittel 3 og tilknyttet forskrift. Disse reglene avviker på noen punkter fra det som følger av forvaltningsloven. De som utfører arbeid eller tjeneste for *domstolene*, er i all hovedsak underlagt tilsvarende regler som etter forvaltningsloven, jf. domstolloven § 63 a.

Når reglene om taushetspliktens omfang er strengere enn ellers, er det gjerne også strengere regler for hva forvaltningsorganet kan dele med andre organer. Det gjelder likevel ikke uten unntak. For politiet finnes det for eksempel både strengere og mindre strenge regler om hva som kan deles av informasjon. Se ellers punkt 8 for andre eksempler på slike unntak.

Lovfestede regler om taushetsplikt er gjennomgående bygget opp slik:

- Regler om hva som er underlagt taushetsplikt, med tilhørende unntak
- Regler om når reglene om taushetsplikt ikke gjelder
- Regler om når taushetsbelagt informasjon kan deles, og med hvem

I tillegg finnes det, som omtalt nedenfor, generelle avergings- og varslingsregler som gjennomgående går foran taushetsplikten.

Det må også skilles mellom *forvaltningsmessig* og *profesjonsbasert* taushetsplikt. Den forvaltningsmessige taushetsplikten inntreffer når noen har en tilknytning til et forvaltningsorgan. Etter forvaltningsloven § 13 gjelder taushetsplikten for alle som «utfører tjeneste eller arbeid» for et forvaltningsorgan. Det samme gjelder der det er fastsatt en strengere taushetsplikt på et forvaltningsområde, som innenfor barnevernet og for krisesentrene. Taushetsplikten gjelder for det første for de ansatte i organet, vikarer, praktikanter, innleide konsulenter og andre som på noen måte «utfører arbeid» for organet, uavhengig av hva slags arbeid det handler om. For det andre gjelder plikten også de som «utfører tjeneste» for forvaltningsorganer. Dette vil for eksempel gjelde leverandører av maskinvare, møbler, kaffe og andre drikkevarer osv., rengjøringspersonale o.l. som ikke er ansatt i organet, og håndverkere, sjåførere osv. som utfører oppdrag for organet. Ofte vil det være lite aktuelt at slike grupper får kjennskap til taushetsbelagte opplysninger hos organet, men om det skjer, er de aktuelle personene bundet av den samme taushetsplikten.

Den profesjonsbaserte taushetsplikten er derimot knyttet til det yrket eller den bestemte rollen en person har. Slik taushetsplikt kan gjelde ved siden av den forvaltningsmessige. For eksempel har alle som regnes som «helsepersonell», taushetsplikt etter helsepersonelloven, men de vil også ha taushetsplikt etter forvaltningsloven dersom de utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan.

Den profesjonsbaserte taushetsplikten er ikke alltid direkte lovfestet. For eksempel har prester og advokater taushetsplikt om det de blir betrodd i forbindelse med stillingen deres, uten at dette er direkte lovregulert. Advokaters taushetsplikt er vedtatt lovfestet i den nye advokatloven, men denne loven har ikke trådt i kraft ennå. Straffeloven § 211 og reglene i prosesslovene om bevisforbud, straffeprosessloven § 119 og tvisteloven § 22-5, bygger på at det gjelder en slik taushetsplikt, men det er iallfall uklart om man kan si at disse reglene selv fastsetter denne plikten. Disse reglene blir nærmere omtalt nedenfor.

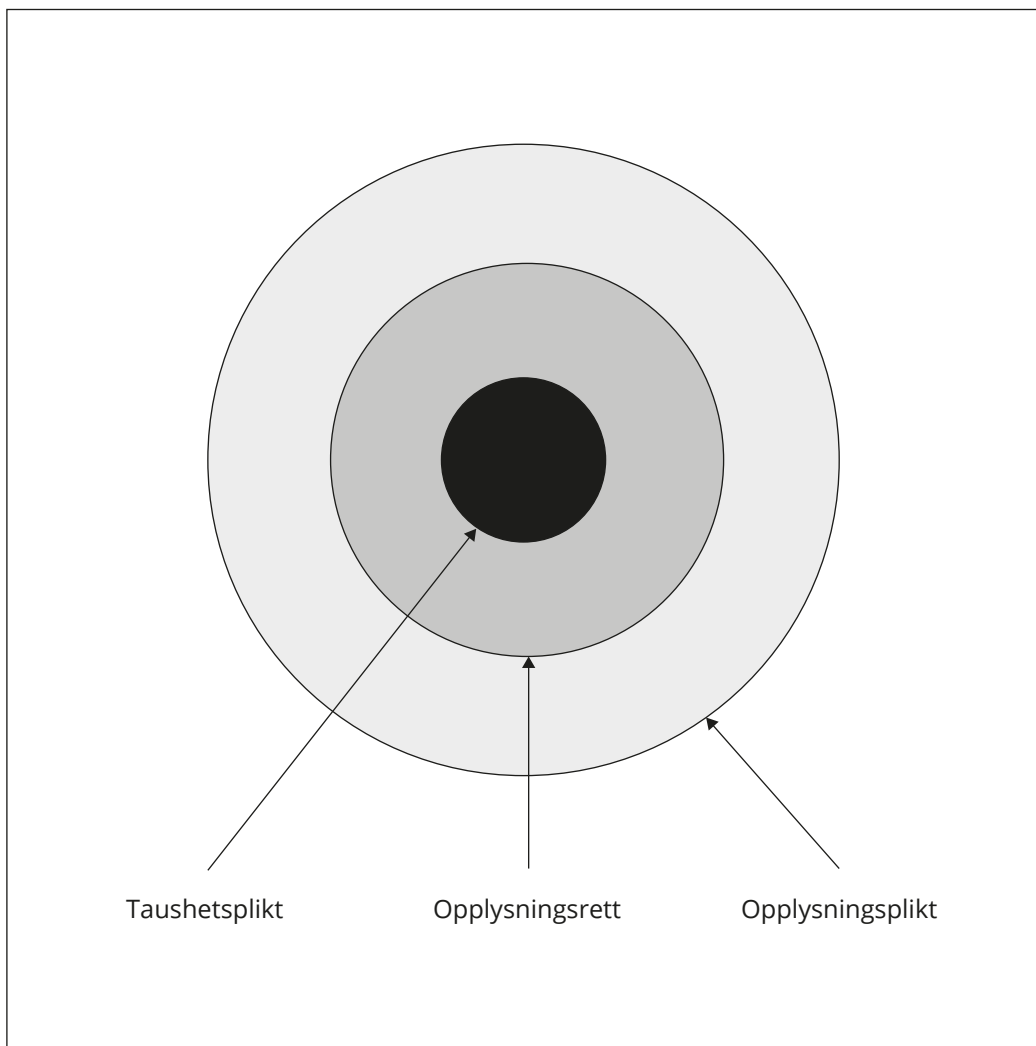
1.3.2 Opplysningsplikt

I en del tilfeller vil man ha *opplysningsplikt*. For eksempel vil forvaltningens tjenestepersoner og enkelte andre yrkesgrupper ha plikt til å melde fra til barnevernet dersom det er

grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt m.m. (se nærmere om disse reglene i barnevernsloven § 13-2 i punkt 2.4 nedenfor). Denne typen opplysningsplikt går foran regler om taushetsplikt.

Dersom noen ber om innsyn etter offentleglova, miljøinformasjonsloven eller andre lover som gir rett til innsyn, har forvaltningen plikt til å gi innsyn i dokumenter og opplysninger som ikke er omfattet av taushetsplikt, og som det ellers ikke er grunnlag for å unnta fra innsyn.

Forholdet mellom taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt kan illustreres slik:

Figur 1.1 Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt

Figuren skal vise sammenhengen mellom forskjellige kategorier opplysninger. Opplysninger som inngår i den innerste sirkelen, er taushetsbelagte og kan i utgangspunktet ikke deles med andre. I den midtre sirkelen finnes opplysninger som er omfattet av en opplysningsrett. Slike opplysninger har man adgang til å dele med en særskilt angitt gruppe eller mer generelt, men organet avgjør selv om man skal benytte denne retten. Opplysninger som inngår i den ytterste sirkelen, har organet en aktiv plikt til å dele med andre.

Det er viktig å merke seg at plasseringen av en bestemt opplysning i den innerste sirkelen (taushetsplikt), den midterste sirkelen (opplysningsrett) eller den ytterste sirkelen (opplysningsplikt) kan avhenge av omstendighetene. Hvis opplysningen i utgangspunktet er underlagt taushetsplikt, for eksempel fordi den røper personlige forhold for en person, kan man ha taushetsplikt overfor allmennheten, opplysningsrett overfor andre i forvaltningen og opplysningsplikt overfor politiet eller barnevernet. Selv om man kan eller må gi opplysninger videre til bestemte mottakere, består taushetsplikten i utgangspunktet overfor andre.

Denne modellen kan brukes både der man vurderer om man aktivt har rett eller plikt til å dele informasjon med andre, og der man tar stilling til et innsynskrav etter offentleglova, forvaltningsloven eller andre innsynsregler.

Nedenfor vil vi gå gjennom hvilke plikter man har til aktivt å varsle andre forvaltningsorganer, hva taushetsplikten innebærer, og når forvaltningen har rett til å dele informasjon med andre. Et eget punkt handler om situasjonen for en del utvalgte forvaltningsorganer. Til slutt kommer et eget punkt om utveksling av opplysninger med utenlandske myndigheter.

Regler om taushetsplikt og opplysningsrett finnes i forvaltningsloven, men en del lover har også egne regler. I tillegg inneholder straffeloven enkelte regler om plikt til å søke å avverge alvorlige straffbare handlinger og å varsle om at noen er uskyldig tiltalt eller dømt.

Størrelsen på sirklene er ikke ment å gi noen indikasjon på hvor stor andel av forvaltningens saksopplysninger som er underlagt taushetsplikt. Dette vil variere fra forvaltningsorgan til forvaltningsorgan – både fordi organene innehar forskjellige typer opplysninger, og fordi de er underlagt forskjellige regler.

1.4 Innsynsrett

Hovedregelen etter [offentleglova § 3](#) er at forvaltningen skal gi innsyn i sine saksdokumenter. Forvaltningen kan imidlertid ikke gi innsyn i opplysninger som er undergitt taushetsplikt i lov eller i medhold av lov, jf. [offentleglova § 13 første ledd](#). Det er viktig å merke seg at det er *opplysninger* som er undergitt taushetsplikt, og som dermed skal unntas. At et *dokument* inneholder noen taushetsbelagte opplysninger, gir i utgangspunktet ikke grunnlag for å unnta resten av dokumentet. For eksempel kan det i en del tilfeller være tilstrekkelig å anonymisere personer omtalt i dokumentet, jf. [forvaltningsloven § 13 a nr. 2](#), som behandles nedenfor i punkt 5.4. I visse tilfeller har forvaltningen likevel adgang til å unnta også resten av dokumentet etter [offentleglova § 12](#).

Retten til innsyn er også en del av informasjonsfriheten etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) [artikkel 10](#). Dette er noe man trolig sjelden kommer borti i det daglige, men det kan få betydning for tolkningen av taushetspliktsbestemmelser i tvilstilfeller, særlig når det er pressen som ønsker informasjon.

Hovedregelen er at organer som er omfattet av offentleglova, kan gjøre dokumenter tilgjengelige på internett, jf. [offentleglova § 10 tredje ledd](#). Unntak gjelder for opplysninger som er underlagt taushetsplikt, og en del andre typer opplysninger, jf. [offentlegforskrifta § 7 andre ledd](#).

Denne veilederen handler om forvaltningsorganers taushetsplikt og adgang til å dele opplysninger med hverandre, mens reglene i offentleglova om rett til innsyn ikke blir omtalt utførlig her. Se nærmere om reglene i offentleglova i Justis- og beredskapsdepartementets [Rettleiar til offentleglova](#).

[Miljøinformasjonsloven](#) gir alle rett til innsyn i miljøinformasjon, noe som er definert i lovens § 2. Unntaksreglene i offentleglova vil i hovedsak gjelde også for innsyn etter miljøinformasjonsloven, men det kreves også at det er et reelt og saklig behov for unntak i det enkelte tilfellet. Enkelte typer miljøinformasjon skal etter lovens § 12 alltid utleveres.

Forvaltningsloven §§ 18 flg. gir en noe mer omfattende rett til innsyn i saker man er part i. En person kan ha rett til partsinnsyn dersom saken innebærer eller kan lede til et enkeltvedtak som retter seg mot personen, eller en slik sak ellers direkte gjelder vedkommende.

2 Opplysnings- og varslingsplikter som gjelder uten hensyn til taushetsplikten

2.1 Sammendrag

I en del tilfeller pålegger lovgivningen en plikt til å handle uten hensyn til taushetsplikt. Alle har en plikt til å søke å avverge en del alvorlige straffbare handlinger, jf. straffeloven § 196. Alle har også plikt til å varsle om opplysninger som godtgjør at en uskyldig person er tiltalt eller dømt for lovbrudd av en viss alvorlighetsgrad, jf. straffeloven § 226.

Offentlig ansatte og en del andre yrkesgrupper har også plikt til å melde fra til den kommunale barnevernstjenesten dersom det er grunn til å tro at et barn utsettes for omsorgssvikt, ikke får behandling for alvorlig skade, viser alvorlige atferdsproblemer eller utsettes for menneskehandel, jf. barnevernsloven § 13-2.

I en del tilfeller kan forvaltningen få vite om straffbare forhold m.m. som ikke er så alvorlige at de utløser en plikt til å melde etter de generelle reglene om dette. I slike tilfeller vil forvaltningen likevel kunne ha adgang til å gi opplysninger etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5, 6 eller 7; se nærmere nedenfor i punkt 6.6 til 6.8.

Avvergingsplikten og opplysningsplikten er for øvrig nøye omtalt i NOU 2020: 17 Varslede drap? punkt 8.3 (side 105 til 109).

2.2 Plikt til å søke å avverge nærmere bestemte straffbare handlinger – straffeloven § 196, eller alvorlige ulykker – straffeloven § 287

2.2.1 Avvergingsplikt etter straffeloven § 196

Alle har plikt til å søke å avverge enkelte alvorlige straffbare handlinger eller følger av dem, enten ved anmeldelse eller på annen måte. Grunnvilkåret for avvergingsplikten er at man holder det som «sikkert eller mest sannsynlig» at lovbruddet vil skje, eller at følgen vil inntreffe. Dette gjelder en del lovbrudd mot statens sikkerhet og mange alvorlige lovbrudd rettet mot andres liv, helse eller frihet. Det fremgår av straffeloven § 196 hvilke lovbrudd dette gjelder. Eksempler på lovbrudd som man har plikt til å søke å avverge, er drap, voldtekt av barn under 14 år, annen voldtekt og mishandling og mishandling i nære relasjoner. Også en rekke andre lovbrudd er nevnt i straffeloven § 196.

Fra 1. januar 2021 ble flere lovbrudd omfattet av avvergingsplikten. Dette gjelder blant annet grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, jf. straffeloven § 303 og kjønlemlestelse, jf. straffeloven § 284. Samtidig ble det innført unntak fra avvergings-

plikten for voldtekt (seksuell omgang m.m.) av barn under 14 år og grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år når vilkårene i straffeloven § 308 er oppfylt. Straffeloven § 308 gir mulighet for bortfall av straff dersom de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

Får man informasjon som gjør det sikkert eller mest sannsynlig at noen for eksempel planlegger å drepe eller voldta en person, inntreffer altså avvergingsplikten. Det samme gjelder dersom man har fått slik kunnskap om at en person er forsøkt drept og fortsatt lever, men trenger øyeblikkelig hjelp for å overleve.

Avvergingsplikten går foran lovbestemt taushetsplikt. På samme måte som taushetsplikten, er avvergingsplikten personlig. Det vil si at en tjenesteperson plikter å søke å avverge et forestående lovbrudd, selv om vedkommendes overordnede eller kolleger mener at det ikke er grunnlag for å varsle. Rettstilstanden på dette punktet må kunne regnes som klar, selv om enkelte har argumentert for en annen løsning.

Ved vurderingen av om vilkårene i straffeloven § 196 er oppfylt, er det tilstrekkelig at vurderingen er forstandig, og det må legges vekt på om det etisk sett vil være naturlig for en alminnelig borger i den aktuelle situasjonen å forsøke å avverge lovbruddet.

2.2.2 Særlig om avverging av mishandling i nære relasjoner – straffeloven § 282

Straffeloven § 282 gjelder mishandling i såkalte «nære relasjoner», og fastsetter straff for den som alvorlig eller gjentatt mishandler en person man står i en nær relasjon til. Både fysisk og psykisk mishandling omfattes. Grov overtredelse straffes etter straffeloven § 283. Straffeloven § 282 første ledd lyder:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler

- a. sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer,
- b. sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje,
- c. sin slektning i rett oppstigende linje,
- d. noen i sin husstand, eller
- e. noen i sin omsorg.

Det kan være vanskelig å avgjøre om krenkelser i nære relasjoner er så alvorlige eller gjentatte at de rammes av denne bestemmelsen. Også andre straffebud som ikke er omfattet av avvergingsplikten kan være aktuelle. Gir en person sin ektefelle en ørefik, er det straffbart etter straffeloven § 271 om kroppskrenkelse, men slaget kan også være en del av gjentatte krenkelser som gjør at det kan oppstå spørsmål om overtredelse av straffeloven § 282.

Den som vurderer avvergingsplikten sin, skal ikke måtte ta stilling til spørsmålet om det allerede er begått tilstrekkelig alvorlige handlinger til at noen vil kunne straffes for brudd på straffeloven § 282. Spørsmålet er om det man kjenner til, medfører at en holder det som «sikkert eller mest sannsynlig» at det vil skje slike krenkelser.

Dersom man foretar en forsvarlig vurdering og varsler, vil ikke taushetsplikten være brutt, selv om en senere rettslig vurdering viser at forholdet ikke ble rammet av straffebudet mot mishandling i nære relasjoner. Det avgjørende er at man hadde informasjon som gjorde det «mest sannsynlig» at slike krenkelser ville bli begått om man ikke varslet. For en nærmere vurdering av disse spørsmålene viser vi til litteraturen (Holmboe, Leer-Salvesen & Vatnar, 2019 a, 2019 b).

2.2.3 Hjelpeplikt – avverging av fare for at en person mister livet eller blir påført betydelig skade på kropp eller helse, og av fare for en alvorlig ulykke

Etter straffeloven § 287 første ledd bokstav a har alle plikt til «etter evne å hjelpe en person som er i åpenbar fare for å miste livet eller bli påført betydelig skade på kropp eller helse». Det kreves ikke at faren skyldes en straffbar handling, og hjelpeplikten gjelder også dersom faren oppstår fordi personen vil ta sitt eget liv eller skade seg selv. Pasienter har rett til å nekte helsehjelp i særlige situasjoner, se pasient- og brukerrettighetsloven § 4-9. Situasjoner som omfattes av hjelpeplikten i straffeloven § 287, vil typisk være situasjoner som også omfattes av forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 7, som imidlertid bare oppstiller en adgang, ingen plikt, til å dele opplysninger.

Det følger videre av § 287 første ledd bokstav b at alle har plikt til «ved anmeldelse eller på annen måte etter evne å avverge brann, oversvømmelse, sprengning eller lignende ulykke som medfører fare for menneskeliv eller betydelig skade på kropp og helse». Det er heller ikke her noe vilkår at ulykken skyldes en straffbar handling.

Også denne hjelpeplikten er personlig og går foran taushetsplikten.

Etter § 287 andre ledd straffes ikke brudd på denne hjelpeplikten når plikten ikke kan oppfylles uten å utsette en selv eller andre for særlig fare eller oppofrelse. Det kreves for eksempel ikke at man går inn i et brennende hus for å forsøke å slukke brannen eller berge ut personer. Derimot er det normalt ikke nok til at hjelpeplikten ikke skal gjelde at det kan være ubehagelig å varsle om forhold som er betrodd en under forutsetning om taushetsplikt, for eksempel at en person planlegger å ta sitt eget liv.

2.2.4 Forholdet til varslingsplikt etter barnevernsloven

En del av de saksforholdene som kan skape en avvergingsplikt etter dette underpunktet, kan også skape en varslingsplikt til barnevernet dersom det er barn involvert. Se punkt 2.7 nedenfor om hva man skal gjøre dersom flere avvergings- eller varslingsplikter oppstår.

2.3 Plikt til å varsle om opplysninger som godtgjør at en uskyldig person er tiltalt eller dømt – straffeloven § 226

Alle har plikt til å varsle om opplysninger som «godtgjør» at en uskyldig person er uskyldig tiltalt eller dømt for et lovbrudd med strafferamme på mer enn ett års fengsel, jf. straffeloven § 226. Denne plikten går også foran lovbestemt taushetsplikt, og plikten gjelder selv om den uskyldig domfelte har sonet straffen eller er død.

Regelen gjelder selvsagt der man har opplysninger som «godtgjør» at feil person er tiltalt eller dømt. Men den gjelder også der riktig person er tiltalt eller dømt for en handling, men opplysningene viser at han eller hun er uskyldig i strafferettslig forstand. Det kan være opplysninger om at vedkommende ikke har utvist nødvendig skyld, er utilregnelig eller av andre grunner ikke oppfyller alle straffbarhetsvilkårene. Enkelte har stilt seg kritiske til at varslingsplikten også skal gjelde i slike situasjoner, men rettstilstanden må regnes som klar.

Vilkåret «godtgjør» er strengt. Det er ikke tilstrekkelig at opplysningene taler mot at vedkommende er skyldig. På den andre siden kreves det ikke at opplysningene alene skal være avgjørende for å vise vedkommendes uskyld.

Visse yrkesgrupper har en særlig streng taushetsplikt som gjør at det skal mer til for at de skal kunne pålegges vitneplikt. Det gjelder for eksempel prester, advokater, leger, sykepleiere og psykologer. Dersom en person med en slik yrkesmessig taushetsplikt har opplysninger som kan hindre at en uskyldig blir straffet, gjelder taushetsplikten likevel ikke for disse opplysningene. Varslingsplikten går dermed foran taushetsplikten. Det gjelder også om opplysningene gjelder spørsmålet om vedkommendes tilregnelighet, eller de gir grunnlag for å anvende en vesentlig mildere straffebestemmelse, se straffeprosessloven § 119 tredje ledd. Forholdet mellom vitneplikten og taushetspliktsreglene er også behandlet nedenfor under punkt 2.8.

2.4 Plikt til å varsle barnevernet om at barn blir utsatt for omsorgssvikt eller viser alvorlige atferdsvansker – barnevernsloven § 13-2

Etter barnevernsloven § 13-2 første ledd skal enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltingsorgan, uten ugrunnet opphold melde fra til barnevernstjenesten i følgende situasjoner:

- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt.
- Når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling.
- Når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring.
- Når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd.
- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Det følger av loven at meldeplikten går foran taushetsplikten. Den enkelte ansatte kan rådføre seg med kolleger og overordnede, men meldeplikten er personlig. Det betyr at en ikke kan instrueres til å la være å varsle hvis en mener det er grunnlag for det, selv om kolleger eller overordnede er uenige, og at vurderingen verken kan overlates til andre tjenester eller til andre ansatte i samme tjeneste. Det er mulig å kontakte barnevernstjenesten for veiledning uten å oppgi identiteten til barnet dersom man er bekymret for et barns situasjon.

Det er viktig at det dokumenteres hvilke vurderinger som er gjort av spørsmålet om det er grunnlag for å melde fra til barnevernstjenesten (Sivilombudsmannen, 2018b). Melderen trenger ikke å ha sikker viten, men må ha «grunn til å tro» at slike forhold er til stede. Her er det viktig å understreke at melderens skjønn er avgjørende. Taushetsplikten er ikke brutt selv om det senere viser seg at melderens feiltolket situasjonen (Sivilombudsmannen, 2018a). I Prop. L 169 (2016–2017) punkt 14 heter det:

«Dersom det i ettertid skulle vise seg at barnets situasjon er mindre alvorlig enn antatt eller at mistanken som førte til at bekymringsmelding ble sendt blir avkreftet, har den som ga opplysninger til barneverntjenesten dermed likevel ikke brutt sin taushetsplikt. Så lenge det på det tidspunkt opplysningene ble gitt var grunn til å tro at barnet ble mishandlet eller at det forelå andre former for alvorlig omsorgssvikt, har den som ga opplysningene til barneverntjenesten gjort det som var vedkommendes plikt.»

I forarbeidene til ny barnevernslov, Prop. 133 L (2020–2021), vises det blant annet til nevnte punkt 14, og sitatet gir fremdeles uttrykk for gjeldende rett.

Det kan oppstå situasjoner der man både har meldeplikt etter § 13-2 og en avvergingsplikt etter straffeloven § 196. Denne avvergingsplikten er omtalt i punkt 2.2.1.

De organene som er ansvarlige for gjennomføringen av barnevernsloven, kan også pålegge myndigheter å gi en rekke taushetsbelagte opplysninger, jf. barnevernsloven § 13-4 første til fjerde ledd.

Barnevernsloven § 13-4 femte ledd fastsetter at også yrkesutøvere som opptrer i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, familievernkontorloven og privatskolelova plikter å gi opplysninger etter reglene i bestemmelsens første til fjerde ledd. Det samme gjelder meklere i ekteskapsaker og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, og de som utfører slike oppgaver på vegne av organisasjoner.

Opplysningsplikten til barnevernet er både hjemlet i barnevernsloven § 13-2 og i tilsvarende bestemmelser i andre særlover. Dette gjelder barnehageloven § 46, opplæringslova § 15-3, privatskolelova § 7-4, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, integreringsloven § 49, helsepersonelloven § 33, familievernkontorloven § 10, ekteskapsloven § 26 a og krisesenterloven § 6. For en del tjenester er det altså hjemmel for meldeplikt både i barnevernsloven og i særloven.

2.5 Helsepersonells plikt til å varsle nødetater – helsepersonelloven § 31

Etter helsepersonelloven § 31 skal helsepersonell «varsle politi og brannvesen dersom dette er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom». Denne varslingsplikten går foran taushetsplikten (se Befring & Ohnstad, 2019, s. 210-215). Regelen er imidlertid begrenset til å bidra til å avverge skade, og den gir ikke hjemmel til å gi taushetsbelagte opplysninger for å bistå politiet i etterforskningen. Bestemmelsen må ses i sammenheng med de alminnelige reglene om varslingsplikter, blant annet i straffeloven §§ 196 og 287, men går samtidig lenger enn disse straffebedene.

2.6 Plikt til å varsle om dyremishandling m.m. – dyrevelferdsloven § 5

Etter dyrevelferdsloven § 5 skal enhver «som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell», snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Denne regelen gjelder «med de begrensninger som følger av annen lovgivning». Dermed vil lovbestemt taushetsplikt gå foran denne varslingsplikten.

Det er her viktig å merke seg at også reglene i forvaltningsloven kan gi adgang til å dele opplysninger i slike saker. Taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 er ikke til hinder for at et forvaltningsorgan etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5 og 6

- «gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningssgrunnlag», eller
- «anmelder eller gir opplysninger (jfr. også nr. 5) om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver».

Dette vil for eksempel si at forvaltningsansatte som blir klar over alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell av dyr, må vurdere om det er ønskelig av allmenne omsyn å varsle

politiet eller Mattilsynet. Det fremgår av dyrevelferdsloven § 3 at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dette prinsippet er et argument for at det ofte vil være ønskelig av allmenne omsyn å gi opplysninger om dyremishandling eller annen alvorlig svikt. Regelen i dyrevelferdsloven § 5 om varslingsplikt gjør at der det foreligger *opplysningsrett* etter forvaltningsloven § 13 b første ledd, vil det i slike tilfeller være en *opplysningsplikt*.

Se punkt 6.6 og 6.7 for en nærmere omtale av reglene i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5 og 6.

I dyrehelsepersonelloven § 21 nr. 5 er det fastsatt at taushetsplikten etter loven ikke er til hinder for «at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre». I lovens forarbeider er det uttalt at denne regelen gjør at taushetsplikten viker for behovet for å varsle etter § 5. I helsepersonelloven § 23 er det uttrykkelig fastsatt at taushetsplikt ikke er til hinder for at helsepersonell varsler om «slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet». Dyrehelsepersonell og helsepersonell kan altså ha plikt til å varsle, selv om varslingen røper taushetsbelagte forhold.

Se nærmere om unntak fra taushetsplikt for helsepersonell og dyrehelsepersonell i punktene 8.5.5 og 8.6 nedenfor.

2.7 Forholdet mellom reglene om avvergingsplikt i straffeloven og meldeplikt etter barnevernsloven § 13-2

Flere av de situasjonene som kan skape en meldeplikt etter barnevernsloven, kan også utløse en *avvergingsplikt* etter straffeloven. Denne avvergingsplikten kan oppfylles ved anmeldelse til politiet eller på annen måte. Forholdet mellom bestemmelsene er blant annet behandlet av Holmboe (2017, s. 137-139).

Meldeplikten til barnevernet gjelder ved omsorgssvikt, når et barn som er livstruende eller på annen måte alvorlig sykt, ikke får behandling, når et barn viser alvorlige atferdsvansker og ved menneskehandel.

Omsorgssvikt overfor barn vil ofte kunne være straffbart etter straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner, og da utløse en avvergingsplikt etter straffeloven § 196. Det samme gjelder en del seksuallovbrudd. Når det er grunn til å tro at et barn vil bli utsatt for kjønnslemlestelse, jf. straffeloven § 284, vil det oppstå meldeplikt til barnevernet, men også en plikt til å søke å avverge lovbruddet dersom man holder faren for kjønnslemlestelse som mest sannsynlig, jf. straffeloven § 196.

Dersom et barn viser alvorlige eller gjentatte atferdsproblemer, for eksempel ved kriminalitet, vil det være grunnlag for en plikt til å melde fra til barnevernet. Hvis det foreligger alvorlig kriminalitet, for eksempel ran, vil det også foreligge en plikt etter straffeloven § 196 til å søke å avverge nye lovbrudd eller følgene av det begåtte lovbruddet. Varslingsplikten etter barnevernsloven § 13-2 er begrunnet i hensynet til den unge selv, mens avvergingsplikten etter straffeloven § 196 er begrunnet i hensynet til å beskytte andre mennesker mot alvorlige lovbrudd.

Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel, vil det oppstå en meldeplikt til barnevernet. Grov menneskehandel omfattes dessuten av avvergingsplikten etter straffeloven § 196.

Mange av de situasjonene som vil utløse meldeplikt etter barnevernsloven, kan altså også utløse avvergingsplikt etter straffelovens regler. Det må vurderes konkret om det er tilstrekkelig å melde fra kun til barnevernet i en slik situasjon. Her må det blant annet legges vekt på hvor akutt faren er. Det kan være nødvendig å varsle politiet dersom det er fare for at barnet vil bli utsatt for skade raskere enn barnevernet kan forventes å reagere.

Det er likevel bare en delvis overlapping mellom barnevernsloven og straffeloven her. Også situasjoner som ikke vil omfattes av avvergingsplikten etter straffeloven, vil utløse meldeplikt etter barnevernsloven. I tillegg vil avvergingsplikten gjelde også i mange tilfeller der det ikke er barn som er i fare.

En annen forskjell mellom bestemmelsene er hva som kreves for at plikten skal inntre. Etter barnevernsloven må det være «*grunn til å tro*» at det vil skje omsorgssvikt m.m. Dette innebærer at det må foreligge omstendigheter som gir melderens grunn til bekymring for barnets situasjon. Kunnskapskravet etter straffeloven § 196 er derimot at man finner det «*sikkert eller mest sannsynlig*» at et slikt lovbrudd har skjedd eller vil skje. Brudd på straffelovens regler er straffesanksjonert, mens barnevernsloven ikke inneholder noen strafferegler. I alvorlige tilfeller kan det likevel bli aktuelt med straff for tjenestefeil etter straffeloven §§ 171 eller 172.

Felles for bestemmelsene er at den enkelte som har informasjonen, selv har et personlig ansvar. Dersom den enkelte ansatte selv mener det er grunnlag for å varsle enten politiet eller barnevernet, kan ikke han eller hun instrueres om å la være å varsle. Det kan imidlertid etableres rutiner for at en leder skal stå for selve varslingen.

Et annet fellestrekk er at dersom det på tidspunktet opplysningene ble gitt, var grunn til å tro at barnet ble utsatt for omsorgssvikt m.m., kan den som har vurdert saken og varslet, ikke utsettes for sanksjoner, selv om det skulle vise seg at situasjonen ikke er så alvorlig som varsleren fryktet. Se ovenfor under punkt 2.4.

2.8 Vitneplikt

Etter prosesslovgivningen er hovedregelen at retten ikke kan ta imot vitneprov om ting som et vitne har taushetsplikt om, se særlig straffeprosessloven § 118 og § 119 og tvisteloven § 22-3 og § 22-5. Det gjelder likevel visse unntak.

Når vitnet har taushetsplikt som følge av arbeid for stat eller kommune, samt visse andre stillinger, kan vitnet pålegges å vitne dersom departementet har samtykket, jf. straffeprosessloven § 118 og tvisteloven § 22-3. Retten kan imidlertid overstyre departementets beslutning. Den kan beslutte at vitnemål skal gis, selv om departementet har nektet, og den kan beslutte at vitnemål ikke skal gis, selv om departementet har samtykket i fritak fra taushetsplikten.

Visse yrkesgrupper har en særlig streng taushetsplikt som gjør at det skal mer til for at de skal kunne pålegges vitneplikt. Uten samtykke av den som har krav på hemmelighet, kan retten ikke ta imot forklaring av prester i Den norske kirke, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, advokater, forsvarere i straffesaker, meklingsmenn i ekteskapsaker, leger, psykologer, apotekere, jordmødre eller sykepleiere om noe som er betrodd dem i deres stilling. Her er utgangspunktet at vitneplikt ikke kan pålegges,

jf. straffeprosessloven § 119 og tvisteloven § 22-5. Det gjelder likevel et unntak «når forklaringen trengs for å forebygge at noen uskyldig blir straffet», jf. straffeprosessloven § 119 tredje ledd. Denne bestemmelsen må ses i sammenheng med plikten etter straffeloven § 226 til å varsle om at en uskyldig person er tiltalt eller domfelt, jf. omtalen ovenfor i punkt 2.3. Unntaket fra taushetsplikten gjelder likevel også for mindre alvorlige straffbare handlinger som ikke gir grunnlag for en straffesanksjonert varslingsplikt etter straffeloven § 226 (Keiserud m.fl., 2020, s. 534).

I uttrykket «uskyldig» ligger ikke bare om vedkommende har begått den handlingen saken gjelder, men også om han eller hun har utvist den nødvendige skyld, har skyldevne (er tilregnelig), og om det foreligger en straffrihetsgrunn som nødverge eller nødrett. En psykiater som har observert en mistenkt person, kan altså pålegges vitneplikt dersom det er nødvendig for å ta stilling til om vedkommende har skyldevne (er strafferettslig tilregnelig).

Denne rettsoppfatningen er fastslått i Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 29. januar 2013, inntatt i Rt. 2013 s. 113. Avgjørelsen er kritisert i helsejuridisk litteratur (Befring & Ohnstad, 2019, s. 162 og Duvaland, 2016, s. 165), hvor det hevdes at straffeprosessloven § 119 bør forstås slik at den gir unntak fra taushetsplikten bare der opplysningen gjelder at en annen person er den egentlig skyldige. Strafferettslig sett er det imidlertid klart at en utilregnelig person uten skyldevne er «uskyldig» i en straffbar handling etter straffeloven § 20, slik at unntaket fra taushetsplikten gjelder (Keiserud m.fl., 2020, s. 862; Øyen, 2019, s. 395). En unnlattelse av å opplyse om manglende skyldevne (utilregnelighet) ville også kunne straffes etter straffeloven § 226. Det samme gjelder der det foreligger en annen straffrihetsgrunn. Etter vår vurdering må det kunne regnes som sikker rett at vitneplikten også gjelder der en siktet eller tiltalt ikke har utvist nødvendig skyld eller mangler skyldevne, eller det foreligger en annen straffrihetsgrunn, selv om den siktede er den som har begått handlingen.

2.9 Psykisk helsevern

I psykisk helsevernloven § 3-6 første ledd første punktum er det oppstilt en egen varslingsplikt for kommunelegen, den kommunale helse- og omsorgstjenesten, sosialtjenesten, politiet og kriminalomsorgen til å varsle helsetjenesten i bestemte situasjoner. Dersom det «må antas» at en person oppfyller vilkårene for tvungent psykisk helsevern, og vedkommende ikke oppsøker behandling selv, skal de nevnte instansene varsle helsetjenesten om situasjonen. Formålet med varslingsplikten er å bidra til at alvorlig psykisk syke personer som ikke selv søker kontakt med det psykiske helsevernet, skal komme i kontakt med helsetjenesten og bli undersøkt av en lege. De samme instansene er også pålagt å yte «nødvendig bistand» til å bidra til at vedkommende blir undersøkt av lege.

2.10 Annen opplysningsplikt

Det finnes også flere bestemmelser om opplysningsplikt som gjelder uten hensyn til taushetsplikten, men som først inntreffer ved forespørsel om de aktuelle opplysningene. Disse opplysningspliktene innebærer altså ikke en plikt til å dele opplysningene på eget initiativ. Dette gjelder for eksempel tolloven § 12-2, utlendingsloven § 84, barnevernsloven § 13-4 første til femte ledd og straffegjennomføringsloven § 7 a. Denne typen opplysningsplikt behandles under punkt 8 om utvalgte etater.

3 Forholdet til personopplysningsloven og EUs personvernforordning (GDPR)

Etter personopplysningsloven [§ 1](#) gjelder EUs personvernforordning (GDPR) som norsk lov. Etter definisjonen i GDPR [artikkel 4](#) nr. 1 omfatter «personopplysninger» «enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person». Det følger videre at en «identifiserbar fysisk person» er «en person som direkte eller indirekte kan identifiseres, særlig ved hjelp av en identifikator, f.eks. et navn, et identifikasjonsnummer, lokaliseringsopplysninger, en nettidifikator eller ett eller flere elementer som er spesifikke for nevnte fysiske persons fysiske, fysiologiske, genetiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sosiale identitet».

Enhver behandling av personopplysninger må ha et behandlingsgrunnlag for å være lovlig. GDPR artikkel 6 angir de alternative behandlingsgrunnlagene det kan bygges på, se [artikkel 6](#) nr. 1 bokstav a til f. Offentlige myndigheter bør normalt ikke bruke samtykke som behandlingsgrunnlag, siden den enkelte ofte kan være i et avhengighetsforhold til organet.

For noen typer personopplysninger, se GDPR [artikkel 9 og 10](#), forutsetter lovlig behandling av opplysningene at det *både* foreligger et gyldig behandlingsgrunnlag etter artikkel 6 og i tillegg at vilkårene i artikkel 9 eller artikkel 10 er oppfylt. Artikkel 9 gjelder personopplysninger om «rasemessig eller etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, filosofisk overbevisning eller fagforeningsmedlemskap samt behandling av genetiske opplysninger og biometriske opplysninger med det formål å entydig identifisere en fysisk person, helseopplysninger eller opplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering», mens artikkel 10 gjelder behandling av personopplysninger som omhandler straffedommer og lovovertrедelser.

GDPR inneholder også egne regler om behandling av opplysninger som skal brukes for andre formål enn det opprinnelige innsamlingsformålet, såkalt viderebehandling. Personopplysninger skal i utgangspunktet «samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene», se [artikkel 5](#) nr. 1 bokstav b. Forordningen [artikkel 6](#) nr. 4 inneholder nærmere bestemmelser om behandling av personopplysninger for andre formål enn det de var innhentet for. Personopplysninger kan brukes til nye formål dersom det nye formålet er forenlig med det opprinnelige innsamlingsformålet. Dersom det nye formålet *ikke* er forenlig med innsamlingsformålet, må viderebehandlingen ha grunnlag i lov eller samtykke. Det innebærer at lovgrunnlaget eller samtykket må knytte seg til selve viderebehandlingen for uforenlige formål.

En oversikt over forholdet mellom personopplysningsloven og forvaltningsloven er gitt i forslaget til ny forvaltningslov i [NOU 2019: 5 punkt 19.3.2 s. 275-277. Prop. 56 LS](#)

(2017–2018) om ny personopplysningslov inneholder i tillegg nærmere beskrivelser av kravene som følger av GDPR, se særlig [punkt 6.3](#) om behandlingsgrunnlag, [punkt 6.6](#) om viderebehandling og [punkt 7.1.2](#) om særlige kategorier av personopplysninger. Personopplysningsloven er også behandlet i litteraturen, se for eksempel Jarbekk 2019, Schartum & Bygrave 2016, Skullerud m.fl. 2019 og Wessel-Aas & Ødegaard 2018.

I forslaget til ny forvaltningslov er det presisert at opplysninger om noens personlige forhold bare kan deles dersom det er «nødvendig og ikke utgjør et uforholdsmessig inngrep overfor den opplysningen gjelder». I en oversikt over utvalgets forslag heter det (Rathore & Ødelien 2019):

«Fordi opplysninger om noens personlige forhold alltid også vil være en personopplysning etter personopplysningsloven og personvernforordningen, vil en slik begrensning i delingsadgangen ofte uansett følge av personvernregelverket.»

I saker om arbeidslivskriminalitet gjelder det en egen regel i personopplysningsloven [§ 12 a](#) om adgang for forvaltningsorganer å dele også personopplysninger som ikke er taushetsbelagte, se [punkt 5.7](#) nedenfor.

4 Taushetspliktregler i forvaltningsloven

4.1 Innledning

Taushetsplikten etter forvaltningsloven innebærer en plikt til å hindre at uvedkommende får informasjon av personlig eller forretningsmessig karakter. Politiet og påtalemyndigheten har også taushetsplikt for opplysninger av operativ karakter, men dette følger av politiregisterloven § 23, ikke forvaltningsloven.

Taushetsplikt innebærer en plikt til å hindre at bestemte opplysninger kommer til andre enn de som skal ha opplysningene. Dette medfører både en plikt til å la være å dele opplysninger, og til å hindre at uvedkommende får tilgang til dem. Se nærmere i punkt 1.4.1.

Forvaltningsloven har generelle regler i §§ 13 flg. Disse reglene gjelder som utgangspunkt for alle forvaltningsorganer, men for noen forvaltningsorganer er det fastsatt særregler. Noen organer er særskilt behandlet nedenfor.

4.2 Hvem har taushetsplikt?

4.2.1 Den som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan

Taushetsplikt etter forvaltningsloven pålegger enhver som «utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan», jf. forvaltningsloven § 13 første ledd. Som nevnt ovenfor under punkt 1.4.1 gjelder dette både de ansatte i organet, vikarer, praktikanter, innleide konsulenter og andre som på noen måte «utfører arbeid» for organet, uavhengig av hva slags arbeid det handler om. Dette omfatter også personer med verv i politiske organer, som medlemmer i et kommunestyre eller fylkesting. Plikten gjelder også de som «utfører tjeneste» for forvaltningsorganer, som leverandører av maskinvare, møbler, kaffe og andre drikkevarer osv., rengjøringspersonale o.l. som ikke er ansatt i organet, og håndverkere, sjåførere osv. som utfører oppdrag for organet. Det er et vilkår for taushetsplikt at man har fått vite om opplysningen i forbindelse med tjenesten eller arbeidet, men det er ikke avgjørende om man får opplysningen på arbeidsstedet eller i arbeidstiden. Bli man informert om noe på fritiden fordi man er ansatt i et forvaltningsorgan, gjelder taushetsplikten.

Taushetsplikten gjelder også etter at man har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Man kan heller ikke utnytte taushetsbelagt informasjon i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

4.2.2 Parters taushetsplikt om opplysninger de får

En person som en forvaltningsavgjørelse retter seg mot, eller som saken ellers direkte gjelder, regnes som part i saken, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e. Taushetsplikt er ikke til hinder for at opplysninger gis til parter eller deres representanter, jf. forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1. Parten og partsrepresentanten får da taushetsplikt om disse opplysningene. Forvaltningsorganet skal gjøre oppmerksom på

taushetsplikten, jf. forvaltningsloven § 13 b andre ledd. Organet bør også gjøre oppmerksom på at brudd på taushetsplikt er straffbart etter straffeloven § 209. Har ikke forvaltningsorganet gjort dette, kan ikke parten eller representanten straffes for brudd på taushetsplikten.

4.2.3 Vitners taushetsplikt om opplysninger de får

Forvaltningsorganet kan også gi taushetsbelagt informasjon til vitner o.l. når de uttaler seg til organet. Da kan vitnet pålegges taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 b andre ledd. Kjernen i denne taushetsplikten vil være opplysninger forvaltningen gir til vitnet. I noen tilfeller kan imidlertid selve opplysningen om at det er igangsatt en forvaltningssak, være undergitt taushetsplikt. Vitnet har kanskje sett en person kjøre i en rød bil på et bestemt tidspunkt, og dette vet vitnet før det gir opplysninger til forvaltningsorganet. Men organets interesse for denne bilen kan være taushetsbelagt. Dersom det er politiet som avhører vitnet, kan taushetsplikt også pålegges for opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten eller hensynet til politiets operative virksomhet og organiseringen av denne er nødvendig å holde hemmelig, se politiregisterloven § 23 andre ledd og § 35.

Regelen om at vitnet kan straffes for brudd på taushetsplikt dersom forvaltningsorganet har gjort vitnet oppmerksom på at taushetsbrudd er straffbart, gjelder også her, jf. straffeloven § 209.

4.3 Hva slags opplysninger har man taushetsplikt om?

4.3.1 Personlige forhold

4.3.1.1 Opplysninger som omfattes av taushetsplikten

Taushetsplikten gjelder opplysninger om «noens personlige forhold», jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1. Dette er opplysninger som det typisk er vanlig å ville holde for seg selv, for eksempel opplysninger om helseforhold, lovbrudd man har begått eller er mistenkt for å ha begått, personlige problemer e.l. I en del tilfeller er det adgang til å gi slike opplysninger til påtalemyndigheten eller andre kontrollmyndigheter, se nedanfor om forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6.

Mens det som regel vil gjelde taushetsplikt så lenge man befinner seg på mistankestadiet, kan dette stille seg annerledes når et lovbrudd eller en straffbar handling er konstatert, eller en person er siktet eller tiltalt. For eksempel vil det i en del tilfeller være tillatt å opplyse om at en person i en høy stilling er siktet for å ha begått en alvorlig straffbar handling, i hvert fall hvis den er begått i tjenesten, eller vedkommende har benyttet sin posisjon til å begå de straffbare handlingene. For politiet og påtalemyndigheten er regler om utlevering av opplysninger til allmennheten i slike tilfeller regulert i politiregisterloven § 34 og politiregisterforskriften § 9-8.

Det kan også være adgang til å gjøre kjent at det er truffet andre tiltak overfor en person. Opplysninger om at det er gitt advarsel eller andre reaksjoner til helsepersonell etter helsepersonelloven er for eksempel ikke omfattet av taushetsplikt.

4.3.1.2 Personopplysninger som normalt ikke er taushetsbelagt

Det er fastsatt i forvaltningsloven § 13 andre ledd at visse personopplysninger ikke skal regnes som «personlige forhold» etter denne bestemmelsen. Det er «fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted».

Likevel gjelder det taushetsplikt for slike opplysninger hvis de «røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige».

En bostedsadresse er normalt ikke sensitiv, men vil lett være det dersom den er til et fengsel, et psykiatrisk sykehus, et krisesenter eller lignende institusjoner. Dersom en person bor på skjult eller sperret adresse, vil opplysningen også være taushetsbelagt.

I noen særlover er det uttrykkelig fastsatt at slike personopplysninger er omfattet av taushetsplikten. Se for eksempel barnevernsloven § 13-1 andre ledd, sosialtjenesteloven § 44 og krisesenterloven § 5 andre ledd.

Fødselsdato og personnummer, som samlet betegnes som «fødselsnummer», er ikke i seg selv taushetsbelagt. Bakgrunnen for dette er at dette er helt nøytrale opplysninger, som ikke røper noe annet om en person enn alderen og kjønn. Det samme gjelder i utgangspunktet for DUF-nummer, som er registreringsnummer hos UDI for de som søker beskyttelse eller opphold i Norge, og D-nummer, som tildeles utlendinger av skattemyndighetene. Opplysninger om at en person har søkt opphold i Norge eller for øvrig oppholder seg her kan derimot etter omstendighetene være omfattet av taushetsplikt. Etter offentleglova § 26 femte ledd kan fødselsnummer og tilsvarende nummer i alle tilfeller unntas fra offentlighet. Etter personopplysningsloven § 12 kan fødselsnummer bare brukes når det er saklig behov for sikker identifisering, og metoden er nødvendig for å oppnå slik identifisering.

Når man gir ut anonymiserte opplysninger i en sak fordi innholdet i opplysningene er taushetsbelagt, må selvsagt ikke bare navn, men også adresse, fødselsnummer og andre opplysninger som kan identifisere personen, skjermes for ikke å røpe hvem saken gjelder.

4.3.1.3 Avdøde personer

Taushetsplikten etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 gjelder også opplysninger om døde personer. Plikten faller altså ikke automatisk bort når den opplysningene gjelder, er død. Taushetspliktens varighet er behandlet nedenfor i punkt 4.6. Hensynet til at folk skal kunne gi opplysninger til forvaltningen, og hensynet til de personene dette gjelder, ivaretas best ved at folk ikke er tilbakeholdne med å betro seg i livets slutfase fordi de frykter at opplysningene kan bli gjort tilgjengelige for andre etter at døden inntreffer.

Det følger av helsepersonelloven § 24 første ledd at taushetsplikt etter § 21 ikke er til hinder for at opplysninger om en avdød person «gis videre dersom vektige grunner taler for dette. I vurderingen av om opplysninger skal gis, skal det tas hensyn til avdødes antatte vilje, opplysningenes art og de pårørende og samfunnets interesser.» Dette er antatt å gjelde også innenfor forvaltningen ellers.

4.3.2 Opplysninger av konkurransemessig betydning m.m.

Etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 2 gjelder taushetsplikten også «tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår». Taushetsplikten skal verne tillitsforholdet mellom bedrifter og forvaltningen.

I utgangspunktet kan en part i samme sak få innsyn i slike opplysninger uten hinder av taushetsplikt, jf. forvaltningsloven [§ 13 b](#) første ledd nr. 1, men parten kan nektes innsyn i opplysninger «som angår tekniske innretninger, produksjonsmetoder, forretningsmessige analyser og beregninger og forretningshemmeligheter ellers, når de er av en slik art at andre kan utnytte dem i sin egen næringsvirksomhet», jf. forvaltningsloven [§ 19](#) første ledd bokstav b.

Taushetsplikten for opplysninger om drifts- eller forretningsforhold omtales ikke nærmere i denne veilederen.

4.4 Særlig om foreldres adgang til opplysninger om sine barn under 18 år

For mindre barn er det klart at foreldre med foreldreansvar i utgangspunktet har rett til innsyn i taushetsbelagte opplysninger om barnet. Foreldrene ville ellers ikke kunne ivareta sitt foreldreansvar. Særtilfeller der dette ikke gjelder, omtales ikke her. Vanskeligere spørsmål kan oppstå når barnet nærmer seg myndighetsalderen. Etter barneloven [§ 33](#) skal foreldrene gi barnet «stendig større sjølvråderett med alderen og fram til det fyller 18 år».

Når en person har fylt 18 år, er utgangspunktet at foreldrene ikke har særskilt rett til taushetsbelagt informasjon om barnet uten samtykke fra ham eller henne.

4.5 Hvor lenge gjelder taushetsplikten?

Hovedregelen er at taushetsplikten etter forvaltningsloven bortfaller etter 60 år, jf. forvaltningsloven [§ 13 c](#) tredje ledd. I barnevernsaker og adopsjonssaker faller taushetsplikten først bort etter 100 år, jf. forvaltningslovforskriften [§ 10](#). Riksarkivaren kan også i enkelte tilfeller fastsette at taushetsplikt skal gjelde ut over disse fristene når hensynet til personvern tilsier det, jf. forvaltningslovforskriften [§ 11](#).

4.6 Straffansvar for brudd på taushetsplikt

Etter straffeloven [§ 209](#) straffes «den som krenker taushetsplikt som han eller hun har i henhold til lovbestemmelse eller forskrift, eller utnytter en opplysning han eller hun har taushetsplikt om med forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning». Bestemmelsen ble endret i juli 2020. Fram til da het det at «den som røper opplysning som han har taushetsplikt om i henhold til lovbestemmelse eller forskrift, eller utnytter en slik opplysning med forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning», kunne straffes. Endringen tydeliggjør at det kan foreligge et straffbart brudd på taushetsplikten også i andre tilfeller enn der man direkte røper opplysningene. For eksempel vil tilfeller der man lar slike opplysninger ligge tilgjengelig for andre i husstanden, kunne omfattes. Skyldkravet er forsett eller grov uaktsomhet. Medvirkning er ikke straffbart. Grov overtrødelse kan straffes etter straffeloven [§ 210](#).

En oversikt over straffeloven [§ 209](#) er gitt av Åpenhetsutvalget ([NOU 2019: 10](#), s. 99-100). Se også Matningsdal (2017, s. 304-311).

5 Når det ikke foreligger taushetsplikt

5.1 Sammendrag

Selv om opplysninger i utgangspunktet er underlagt taushetsplikt, gjelder det unntak.

Den som er vernet etter opplysningene, kan *samtykke* til at man deler opplysningene. Da er det viktig å få klart fram hvor langt samtykket rekker. Samtykke til å dele opplysninger i tjenesten medfører ikke at opplysningene kan spres utover det som er nødvendig.

Det er tillatt å dele opplysningene dersom de er anonymisert slik at den det gjelder, ikke kan gjenkjennes. Dersom opplysningene er alminnelig kjent, kan de også deles, men at en journalist «mener å vite» noe, er ikke nok til at opplysningen er «alminnelig kjent». Det gjelder heller ikke taushetsplikt for opplysninger om at noen er benådet eller ikke.

Deling av taushetsbelagt informasjon innad i forvaltningen er behandlet i punkt 6.

5.2 Den opplysningene direkte gjelder – forvaltningsloven § 13 a nr. 1

Den opplysningene direkte gjelder, er den opplysningene handler om, ikke nødvendigvis den som har gitt opplysningene. Hvis Per betror seg til en ansatt i forvaltningen om problemer i ekteskapet med Marte, er både Per og Marte vernet av taushetsplikten. I en del tilfeller vil selve opplysningen at Per har fortalt om Martes privatliv, være vernet av taushetspliktsreglene.

Når det finnes opplysninger i en sak om en person, vil altså taushetspliktreglene ikke i seg selv hindre at han eller hun får innsyn i disse opplysningene. Spørsmålet om innsyn i forvaltningens saksdokumenter må vurderes etter forvaltningsloven §§ 18 til 18 d og § 19. I visse tilfeller kan forvaltningen likevel nekte en part innsyn i opplysninger som gjelder ham selv, av hensyn til hans helse eller forholdet til personer som står ham nær, dersom det anses utilrådelig at han får kjennskap til opplysningene. Som hovedregel skal da innsyn gis til en representant for parten, jf. forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav d.

Når en part i en forvaltningssak bruker fullmektig, skal henvendelser i saken i utgangspunktet skje til fullmektigen, jf. forvaltningsloven § 12. Dersom fullmektigen er advokat, kreves det normalt ikke skriftlig fullmakt. Andre fullmektiger må legge fram skriftlig fullmakt.

5.3 Samtykke fra den som har krav på taushet – forvaltningsloven § 13 a nr. 1

Et samtykke må være «gyldig og informert», jf. forslaget til ny forvaltningslov (NOU 2019: 5 § 36). Dette er også en dekkende beskrivelse av et samtykke etter den gjeldende forvaltningsloven. Det vil si at samtykket må være frivillig, og at den som avgir samtykket,

må ha oversikt over konsekvensene av det. Et samtykke bør ofte være skriftlig av praktiske årsaker, selv om skriftlighet ikke kreves for at samtykket skal være gyldig.

Et samtykke fra den berettigede til å dele taushetsbelagte personopplysninger, må også oppfylle kravene til samtykke i personvernforordningen (GDPR). Om dette samtykkekravet heter det i forslaget til ny forvaltningslov (NOU 2019: 5, s. 596):

«Etter forordningens artikkel 4 nr. 11 er et samtykke 'enhver frivillig, spesifikk, informert og utvetydig viljesytring fra den registrerte der vedkommende ved erklæring eller tydelig bekreftelse gir sitt samtykke til behandling av personopplysninger som gjelder vedkommende'. Ved vurderingen av om et samtykke er frivillig, må det ses hen til forskjeller i styrkeforholdet mellom den registrerte og den behandlingsansvarlige.»

Utgangspunktet er at den som er myndig og har rettslig handleevne, kan gi gyldig samtykke. For barn under 18 år vil det imidlertid som hovedregel kreves samtykke fra både vergen og barnet selv hvis barnet er gammelt nok til å kunne forstå hva saken gjelder. Reglene om samtykke varierer fra område til område.

Innen *helseretten* er hovedregelen at et barn kan samtykke til at taushetsbelagt informasjon gis videre når det er fylt 16 år, jf. helsepersonelloven § 22 tredje ledd og helseforskningsloven § 17.

I *opplæringssektoren* er det uttrykkelig fastsatt at en lærling eller praksisbrevkandidat kan inngå lærekontrakt eller opplæringskontrakt uten samtykke av vergen, jf. opplæringslova § 4-5 fjerde ledd.

I noen tilfeller vil forvaltningen ha en maktposisjon overfor borgeren. Det er viktig at forvaltningen forvisser seg om at borgeren forstår at han eller hun har rett til å nekte å samtykke, og hvilke konsekvenser samtykket har.

Et samtykke kan trekkes, men tilbaketrekkingen virker bare fremover. Hvis forvaltningen allerede har gitt opplysninger videre på grunnlag av samtykke, må det mottakende organet fortsatt kunne bruke de opplysningene det har fått. Tilbaketrekkingen av samtykket hindrer derimot at personer med taushetsplikt fortsetter å gi opplysninger på grunnlag av samtykket.

Når noen ber om innsyn etter offentleglova i opplysninger som er taushetsbelagt, kan den som begjærer innsyn, be om at spørsmålet om samtykke til unntak fra taushetsplikt legges fram for den som har krav på taushet, jf. offentleglova § 13 tredje ledd. Om den som blir spurt, ikke svarer, regnes det som at vedkommende ikke samtykker.

5.4 Anonymisering – forvaltningsloven § 13 a nr. 2

Etter forvaltningsloven § 13 a nr. 2 er taushetsplikt ikke til hinder for «at opplysningene brukes når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte». For at denne bestemmelsen skal anvendes, må altså behovet for beskyttelse anses ivaretatt.

Anonymisering er ikke tilstrekkelig dersom det er mulig å finne ut hvem opplysningene gjelder ved å «legge sammen to og to». Utenforstående kan for eksempel finne ut hvem opplysningene gjelder dersom det er alminnelig kjent hvem vedkommende er, eller fordi et brev til forvaltningen er journalført med avsenderens navn.

Reglene om anonymisering er utformet i en annen tid. I dag kan selv tilsynelatende uskyldige opplysninger gi grunnlag for nettsøk som gjør det mulig å identifisere en person.

Det er også et særtrekk ved en del mye omtalte saker at selv om pressen ikke har identifisert en person, kan vedkommendes identitet være spredd på sosiale medier.

Det avgjørende kriteriet i bestemmelsen er ikke om opplysningene er anonymisert, men om «behovet for beskyttelse er ivaretatt». Det vil si at man ved vurderingen må legge vekt både hva som – etter det man vet – allerede er kjent via tradisjonelle eller sosiale medier, og hva som kan bidra til at en person identifiseres. Etter EUs personvernforordning (GDPR) er personopplysninger beskyttet ikke bare når en person er identifisert, men når vedkommende er «identifiserbar», se [artikkel 4](#) nr. 1 og fortalen punkt 26. Det er en nyttig rettesnor også ved vurderingen av om en person er tilstrekkelig anonymisert etter forvaltningsloven. Formuleringene fra fortalepunkt 26, kan gi veiledning ved vurderingen, jf. punkt 3 ovenfor.

Hvis det etter omstendighetene ikke er tilstrekkelig beskyttelse å anonymisere en person, kan man altså ikke gi innsyn etter offentleglova. Vurderer man å dele informasjonen med et annet forvaltningsorgan, må det da være lovhjemmel for deling av taushetsbelagt informasjon.

5.5 Ingen berettiget interesse tilsier at opplysningene holdes hemmelig – forvaltningsloven § 13 a nr. 3

Etter forvaltningsloven [§ 13 a](#) nr. 3 er taushetsplikt ikke til hinder for «at opplysningene brukes når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder». Bakgrunnen for denne regelen er blant annet at det i utgangspunktet ikke er noen grunn til at det skal være taushetsplikt om noe som er alminnelig kjent. I andre tilfeller må det foretas en avveining mellom hensyn for og imot at det skal gjelde taushetsplikt. Det sentrale i vurderingen er om opplysningene er kjent, ikke på hvilken måte de ble kjent.

Det er likevel viktig å være oppmerksom på to forhold:

- Det er bare de opplysningene i saken som det ikke foreligger noen berettiget interesse for å holde hemmelig, for eksempel fordi de er alminnelig kjent, som ikke er omfattet av taushetsplikten. Det kan for eksempel være alminnelig kjent at noen har mistet jobben sin etter oppsigelse, men ikke de forholdene som lå til grunn for oppsigelsen.
- Det at mange «mener å vite» noe, betyr ikke uten videre at opplysningene er «alminnelig kjent». Om en person tar kontakt og viser at han eller hun kjenner for eksempel identiteten til en borger som er part i en sensitiv sak, skal man ikke uten videre bekrefte dette, hvis det ikke er på det rene at opplysningene er alminnelig kjent og bekreftet. Selv om det går mange rykter muntlig, på sosiale medier osv., betyr ikke det at forvaltningen kan bekrefte dem.

5.6 Benådning – forvaltningsloven § 13 a nr. 4

Taushetsplikt etter forvaltningsloven [§ 13 e](#) er ikke til hinder for at «opplysninger om en navngitt domfelt eller botlagt er benådet eller ikke og hvilke reaksjoner vedkommende eventuelt blir benådet til, gjøres kjent», jf. forvaltningsloven [§ 13 a](#) nr. 4. Bakgrunnen for regelen er at det bør være åpenhet om benådningssaker for å hindre at det oppstår mistanke om at det er tatt utenforliggende hensyn.

Det gjelder taushetsplikt for personlige forhold knyttet til saken, for eksempel om hva slags grunner den straffede anfører for å få benådning. Taushetsplikten for personlige forhold gjelder fram til det er truffet avgjørelse i saken. Da kan hele dokumentet, for eksempel søknaden, unntas fra offentlighet etter offentleglova § 24 andre ledd andre punktum. Etter at det er truffet avgjørelse, gjelder taushetsplikten ikke om resultatet, og dokumenter kan heller ikke unntas fra offentlighet etter offentleglova § 24 andre ledd andre punktum. Søknaden fra den straffede og andre dokumenter i saken vil som oftest inneholde personlige opplysninger, for eksempel om søkerens helse. Taushetsplikten gjelder fortsatt for slike opplysninger, se forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1.

Man kan tenke seg at Marte Kirkerud er dømt til fem års fengsel for narkotikakriminalitet. Hun søker benådning etter ett års soning på grunn av at hun har langt fremskreden kreft, og ønsker å leve sine siste dager i frihet. Dersom benådningssøknaden innvilges, er det ikke taushetsplikt om at hun er benådet. Men helseopplysningene kan bare gis ut dersom Marte samtykker, eller det foreligger et annet aktuelt grunnlag.

5.7 Adgang til å dele opplysninger som ikke er taushetsbelagte

Etter personvernforordningen [artikkel 6](#) nr. 1 kreves det generelt et rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger. For å viderebehandle personopplysninger til formål som er uforenlige med det formålet de er samlet inn for, kreves det grunnlag i lov eller forskrift, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 4. Dette kan for eksempel gjelde der forvaltningsorganer deler slike opplysninger. Bestemmelser som gir forvaltningen adgang til å dele taushetsbelagte opplysninger, kan etter omstendighetene utgjøre en tilstrekkelig hjemmel for å utlevere opplysningene til et annet og uforenlig formål. I utgangspunktet er det nærliggende å anta at slike hjemler også vil kunne gi tilstrekkelig grunnlag for å dele tilsvarende opplysninger som ikke er taushetsbelagte, til nye formål ([Prop. 115 L \(2017–2018\)](#), s. 10). For sikkerhets skyld er det likevel gitt en egen hjemmel i personopplysningsloven § 12 a om å dele ikke-taushetsbelagte personopplysninger «når det er nødvendig for å forebygge, avdekke, forhindre eller sanksjonere arbeidslivskriminalitet».

6 Når taushetsbelagt informasjon kan deles

6.1 Sammendrag

Mange saker krever samarbeid mellom organer, eller at forskjellige forvaltningsorganer bygger på samme informasjon. Derfor kan informasjon deles i mange tilfeller. I praksis kan det ofte være klokt å innhente samtykke, særlig hvis man er i tvil om man er nær grensen for hva slags informasjon man kan dele etter forvaltningslovens regler.

Hjemler til å dele taushetsbelagt informasjon kan også etter omstendighetene gi et tilstrekkelig rettsgrunnlag til å dele personopplysninger etter personopplysningsloven og personvernforordningen (Prop. 115 L (2017–2018), s. 10).

Nedenfor går vi gjennom de forskjellige reglene i forvaltningsloven [§ 13 b første ledd](#).

6.2 Opplysninger gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1

Ovenfor har vi redegjort for at taushetsplikten som hovedregel ikke hindrer at det gis opplysninger til den som opplysningene direkte gjelder, jf. forvaltningsloven [§ 13 a](#) nr. 1. Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysninger gis til sakens parter eller deres representanter, jf. forvaltningsloven [§ 13 b](#) første ledd nr. 1. Regler om parters adgang til å bruke fullmektig er fastsatt i forvaltningsloven [§ 12](#).

Når det finnes opplysninger i en sak om en person, vil altså *taushetspliktreglene* ikke i seg selv hindre at en annen part i samme sak får innsyn i disse opplysningene. Dette kan være annerledes i saker som behandles etter særlovgivningen, se for eksempel politiloven [§ 24](#). Spørsmålet om innsyn i forvaltningens saksdokumenter vurderes etter forvaltningsloven [§§ 18](#) til 18 d og [§ 19](#). Det følger av disse bestemmelsene at en part ikke uten videre vil få alle opplysninger om en annen part. For eksempel vil opplysninger om andres «personlige forhold» etter forvaltningsloven [§ 13](#) første ledd nr. 1, som bl.a. opplysninger om fysisk og psykisk helse, familie- og hjemforhold, boligforhold, økonomi eller klientforhold til det offentlige typisk kunne være omfattet av unntakene fra partsinnsyn i [§ 19](#) andre ledd. Slike opplysninger er unntatt fra partsinnsyn i saker om søknad om opptak i barnehage, jf. forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage [§ 5](#).

Det kan være flere parter i samme forvaltningssak, og taushetsplikten gjelder ikke mellom disse. Men det kan være hjemmel i forvaltningsloven [§ 19](#) for å nekte parten innsyn i en del typer opplysninger. Etter forvaltningsloven [§ 19](#) andre ledd bokstav b kan partsinnsyn nektes dersom opplysningene gjelder en annen persons helseforhold eller andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre. En forutsetning for å unnta opplysningene, er at det ikke er av vesentlig betydning for parten å gjøre seg kjent med opplysningene. Det må etter bestemmelsen foretas en interesseavveining av partens behov for innsyn opp mot de grunnene som taler mot å meddele opplysningene. Det er

antatt at det etter omstendighetene kan være adgang til unntak etter denne bestemmelsen fordi innsyn kan vanskeliggjøre forfølgning av et forhold og iverksetting av nødvendige tiltak. Det må foretas en konkret interesseavveining i den enkelte sak.

Når en part eller partsrepresentant får opplysninger om andre som er underlagt taushetsplikt, kan opplysningene bare brukes «i den utstrekning det er nødvendig for å vareta partens tarv i saken», jf. forvaltningsloven § 13 b andre ledd. Parten eller partsrepresentanten får altså taushetsplikt. Forvaltningsorganet bør gjøre parten eller representanten oppmerksom på taushetsplikten. Det at det er gjort oppmerksom på taushetsplikten, er et vilkår for at et eventuelt taushetsbrudd kan straffes etter straffeloven § 209. Straffeloven § 209 er nærmere behandlet under punkt 4.6.

6.3 Opplysningene brukes til formålet – saksbehandling, gjennomføring og kontroll – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2

Opplysninger gis eller innhentes for et formål. Taushetsbelagt informasjon kan derfor brukes til å behandle og avgjøre saken, og til å gjennomføre den beslutningen som er truffet, jf. forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2. Det gjelder uavhengig av om parten har gitt opplysningene selv, eller de er innhentet på annen måte. Opplysningene kan også brukes til kontroll, for eksempel gjennom klagebehandling av overordnet organ eller hos Sivilombudet. Etter sivilombudsloven § 20 kan ombudet «pålegge den som er omfattet av arbeidsområdet i § 4, å gi enhver opplysning og ethvert dokument som er nødvendig for å utøve oppgaver etter loven her». Det gjelder også ved kontroll som utføres av Riksrevisjonen, jf. riksrevisjonsloven § 12 eller granskingskommisjoner m.m. Bruk av opplysninger ved revisjon eller kontroll med forvaltningen etter forvaltningsloven § 13 b nr. 4 behandles under punkt 6.5.

Når en part ber om en ytelse eller en annen positiv avgjørelse fra forvaltningsorganet, vil det ligge implisitt et ønske om at forvaltningen bruker opplysninger slik at man kan få en slik avgjørelse.

Taushetsbelagte opplysninger kan også brukes til skade for parten. Opplysninger som forvaltningsorganet mottar om en part i en sak om enkeltvedtak, skal som hovedregel forelegges parten til uttalelse, se forvaltningsloven § 17 andre ledd. Vi går ikke nærmere inn på reglene om kontradiksjon og saksforberedelse i denne veilederen.

Så langt det er hensiktsmessig for å behandle saken, kan taushetsbelagt informasjon deles. Det er viktig å merke seg at man ikke kan dele taushetsbelagt informasjon bare fordi mottakeren er ansatt i samme forvaltningsorgan. Dette gjelder selv om vedkommende er underlagt den samme taushetsplikten som den som gir opplysningene. Det må være et konkret behov for å dele opplysningene for at det skal være tillatt etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2.

6.4 Andre tjenestemenn innen organet eller etaten – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 3

Mens forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 gjelder den enkelte sak, gir § 13 b første ledd nr. 3 hjemmel til å dele taushetsbelagt informasjon med andre tjenestemenn innen organet eller etaten «i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk ved vegledning i andre saker». Bestemmelsen gir altså hjemmel

for at alle innen organet eller etaten som har saklig grunn til det, kan få tilgang til virksomhetens arkiv. Den gir også hjemmel for at man kan bruke tidligere saker som eksempler og til veiledning. Regelen er likevel ingen generell hjemmel til å dele informasjon mellom ansatte i et organ eller en etat. Det er et vilkår at informasjonsutvekslingen «trengs». Særlig i store organer eller etater vil denne begrensningen ha betydning. Det kan også ha betydning for hva som «trengs» hvor sensitive opplysningene er.

Regelen ble gitt i 1977, da forvaltningens arkiver i all hovedsak var på papir, og man fysisk måtte ha tilgang til et arkivskap. I dag er arkivene i hovedsak elektroniske. Det må ligge i «trengs» at virksomheter må innrette arkiver slik at det bare er ansatte som trenger tilgang, som får det.

Reglene for å dele informasjon med andre etater eller organer er snevrere enn reglene for å dele informasjon innen organet eller etaten. Et viktig spørsmål er dermed hva som er samme organ eller samme etat. I norsk rett foreligger det ingen klart avgrenset definisjon av begrepet organ. I utgangspunktet må det bero på en tolking av den enkelte lov (eller annet rettslig grunnlag) hva som ligger i begrepet «organ», og hva som regnes som et særskilt organ atskilt fra andre.

Etat er tradisjonelt et videre begrep enn organ, men savner en klar definisjon i norsk rett. Også her må det bero på en tolking av den enkelte lov eller annet rettslig grunnlag, hva som ligger i begrepet, jf. det som er sagt om begrepet «organ» ovenfor. I vanlig språkbruk blir etat brukt som en samlebetegnelse på ulike organ innen samme gren av forvaltningen.

I statsforvaltningen vil et departement være samme organ, også om det har mange avdelinger. Det samme gjelder et direktorat eller tilsyn. Et politidistrikt vil være samme organ. Uttrykket «etat» er videre, og vil medføre at for eksempel et politidistrikt kan dele informasjon med et annet politidistrikt.

I utgangspunktet er en kommune ett organ. Det samme gjelder fylkeskommuner. Tjenester som er underlagt en særlig taushetsplikt, og dermed også en mer begrenset delingsadgang, som barnevernet og helsetjenesten, må imidlertid administreres slik at taushetsplikten overholdes.

Det nevnes at Lovavdelingen i en [uttalelse 22. januar 2004](#) har lagt til grunn at fylkesmannen (nå statsforvalteren) og fylkesnemnda i barnevernsaker er samme etat etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 3. Slike konkrete vurderinger kan også være aktuelle på andre områder hvor flere organer har særskilte oppgaver innenfor et bestemt rettsområde.

6.5 Statistisk bearbeiding, revisjon og kontroll – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 4

Forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 4 gir hjemmel til å bruke opplysninger i etterkant av saksbehandlingen i den enkelte sak. Som oftest vil man her samle opplysninger fra flere saker, og ofte fra flere organer. Bestemmelsen gir forvaltningen adgang til å bruke opplysninger fra den enkelte sak til statistikk. Revisjon og kontroll kan også skje uten hinder av taushetsplikt. Derimot kan selvsagt ikke taushetsbelagte opplysninger gjøres kjent for allmennheten gjennom revisjonsrapporter, statistikk m.m.

Regelen i forvaltningsloven sier bare at taushetsplikten ikke er til hinder for å dele opplysningene. Det kan derimot følge av annet regelverk, eller instruks fra overordnet organ, at et forvaltningsorgan skal gi slike opplysninger til et kontrollorgan. For eksempel

følger det av opplæringslova § 9A-6 tredje ledd i saker om skolemiljøet for elever at skolen og skoleeieren uten hinder av taushetsplikt skal «leggje fram alle opplysningar som statsforvaltaren meiner må til for å greie ut saka».

6.6 Opplysninger om en persons forbindelse med organet, avgjørelser som er truffet, og opplysninger som er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5

Utgangspunktet er at et forvaltningsorgan ikke kan dele taushetsbelagte opplysninger med andre organer. Det er likevel adgang til å dele

- informasjon om en persons forbindelse med organet,
- informasjon om avgjørelser som er truffet, og
- opplysninger som er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver.

Bakgrunnen for at det er anledning til å gi andre forvaltningsorganer informasjon om en persons forbindelse med organet og avgjørelser som er truffet, er at dette generelt ikke regnes som særlig sensitivt når mottakeren også har taushetsplikt.

Når opplysninger gis for å fremme avgiverorganets oppgaver, må man se hen til hvordan disse oppgavene er beskrevet i loven, instruksene eller oppnevningssgrunnlaget. For eksempel skal skolen ikke bare lære elevene skolefag i snever forstand, men elevene skal «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet», jf. opplæringslova § 1-1 femte ledd. Det kan ha betydning for om skolen kan dele informasjon med andre organer som kan bidra til at en elev lettere kan få hjelp til å mestre livet sitt.

Adgangen til å gi opplysninger etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5 gir ikke i seg selv noen *opplysningsplikt*, men en slik plikt kan følge av andre regler.

Det er viktig å merke seg at noen instanser, for eksempel barnevernstjenesten og krisesentrene, har strengere regler om deling av informasjon, se nærmere nedenfor under punkt 8.

6.7 Opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller annen kontrollmyndighet – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6

6.7.1 Opplysninger om lovbrudd

Forvaltningsloven forutsetter at opplysninger om lovbrudd i utgangspunktet kan være dekket av taushetsplikten. Det ville imidlertid være uheldig om det aldri skulle være adgang til å dele slik informasjon. Forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 gir derfor adgang til å gi slik informasjon til «påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet» hvis nærmere vilkår er oppfylt. Det er også her viktig å merke seg at noen instanser, for eksempel barnevernstjenesten og krisesentrene, har strengere regler om deling av informasjon, se nærmere nedenfor under punkt 8.

Polititjenestepersoner hører normalt ikke til påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 55. Det må likevel være tillatt for et forvaltningsorgan å gi slik informasjon til politiet uten å skille etter om den som mottar informasjonen, hører til påtalemyndigheten eller ikke. Normalt vil også henvendelsen bli videreformidlet til påtalemyndigheten dersom den gjelder et mulig straffbart forhold.

Begrepet «lovbrudd» betyr både straffsanksjonerte handlinger og andre lovbrudd som kan sanksjoneres eller føre til inngrep fra myndighetenes side. Også opplysninger om at noen er mistenkt for et lovbrudd er omfattet av taushetsplikten.

Som det fremgår av punkt 2 ovenfor, kan det også foreligge en plikt til å søke å avverge et alvorlig lovbrudd eller gi opplysninger som godtgjør at en uskyldig er tiltalt eller dømt. I slike tilfeller er det uttrykkelig fastslått at taushetsplikten ikke er til hinder for at man oppfyller denne plikten.

Det er to forskjellige situasjoner som kan gi adgang til å dele slike opplysninger: Enten at informasjonsdelingen «finnes ønskelig av allmenne omsyn» eller at «forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver». Det er altså nok at ett av disse vilkårene er oppfylt.

Adgangen til å gi opplysninger etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 gir ikke i seg selv noen *opplysningsplikt*, men en slik plikt kan følge av andre regler.

6.7.2 Naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver

Dersom det ikke foreligger «allmenne omsyn», må det å gi opplysningen ha en «naturlig sammenheng med *avgiverorganets oppgaver*». Det er altså ikke tilstrekkelig at opplysningen er viktig for mottakeren. Det finnes unntak fra denne regelen for noen forvaltningsorganer. For eksempel kan politiet på visse vilkår gi opplysninger i mottakerens interesse både til offentlige og private. Se politiregisterloven § 30 og § 31.

Dersom lovbruddet retter seg mot forvaltningsorganet selv eller dets ansatte, må det anses å ha en naturlig sammenheng med dets oppgaver å anmelde lovbruddet. Den ansatte må også kunne anmelde lovbrudd mot seg selv, for eksempel om man er blitt utsatt for vold i tjenesten. Men unntaket vil også gjelde tilfeller der forvaltningsorganet blir oppmerksom på et lovbrudd som det ikke er rammet av selv. Enkelte har ment at unntaket ikke gir grunnlag for å anmelde alle typer lovbrudd, men vi kan ikke se noe grunnlag for et slikt skille.

Organet vil bare kunne fortelle så mye som er nødvendig for å gi politiet og påtalemyndigheten grunnlag for å behandle saken. Tenker man seg at en psykiatrisk pasient utøver vold mot en pleier, kan sykehuset altså ikke sende over hele journalen.

I tilfeller der den ansatte anmelder lovbrudd mot seg selv, kan han eller hun heller ikke være avskåret fra å forklare at mistenkte er pasient, klient osv., selv om dette vanligvis er omfattet av taushetsplikt. Slike opplysninger vil normalt være taushetsbelagt etter helsepersonelloven, barnevernsloven eller konfliktrådsloven. Uten en adgang til å oppgi slike opplysninger vil det være umulig å forklare nærmere om bakgrunnen, tid og sted osv. for hendelsen. Den fornærmede må ha adgang til å fortelle om alt som er relevant for saken, og dette må også gjelde i en senere straffesak eller sivil rettssak, uten hinder av bevisforbudet i straffeprosessloven § 119 og tvisteloven § 22-5. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) [artikkel 13](#), som gir rett til et effektivt rettsmiddel, må gi adgang til å forfølge rettsbrudd mot en selv.

6.7.3 Allmenne omsyn

Dersom det å gi opplysningen ikke har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver, kan forvaltningsorganet likevel gi opplysninger til påtalemyndigheten eller et kontrollorgan dersom det finnes ønskelig av «allmenne omsyn». Her vil et viktig kriterium være hvor alvorlig lovbruddet er.

6.8 Opplysninger som det er nødvendig å dele for å unngå fare for liv eller helse – forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 7

Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 7 kan et forvaltningsorgan dele taushetsbelagte opplysninger med andre dersom det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse. Delingsadgangen er ikke knyttet til bestemte mottakere, og det er adgang til å dele de taushetsbelagte opplysningene med enhver, også privatpersoner, som kan gripe inn eller medvirke på en måte som gjør at faren for liv eller helse unngås. Det er ikke adgang til å dele taushetsbelagte opplysningene i større utstrekning enn det som er nødvendig for at faren for liv eller helse kan unngås. Dette gjelder både for hvilke og hvor mange opplysninger som deles, og for hvem de deles med. Fare for liv eller helse i bestemmelsens forstand kan oppstå i en rekke ulike situasjoner og skyldes mange ulike forhold, som for eksempel straffbare handlinger, naturkatastrofer og andre ulykker. Dette er en snever unntaksregel som bare åpner for deling i nødrettslignende tilfeller. Bestemmelsen pålegger ikke opplysningsplikt, men dersom det foreligger fare for liv eller helse, kan det følge en opplysnings- eller handleplikt av andre grunnlag, se for eksempel avvergingsplikten i straffeloven § 196 eller hjelpeplikten etter straffeloven § 287.

6.9 Andre grunnlag for å dele taushetsbelagte opplysninger

Forvaltningsloven § 13 b første ledd omfatter også flere grunnlag for å dele opplysninger. Bestemmelsen i nr. 8 gir adgang til å gi opplysninger som forutsatt i lov om Oppgave-registeret, mens nr. 9 gir adgang til å gi et forvaltningsorgan i en annen EØS-stat opplysninger som forutsatt i tjenesteloven. Sistnevnte blir omtalt noe nærmere i punkt 9.2, som gjelder deling av opplysninger til utlandet.

Forvaltningsloven § 13 g, som ble innført 1. juli 2021, gir Kongen hjemmel til å gi forskrift om adgang for bestemte organer til å dele taushetsbelagte opplysninger for å løse oppgaver som er lagt til avsender- eller mottakerorganet, og annen behandling av opplysningene i forbindelse med delingen. Forskriftskompetansen kan på vanlig måte delegeres til et departement eller annet underordnet organ. Det vil være særlig aktuelt å gi forskrifter med hjemmel i denne bestemmelsen dersom det foreligger et konkret behov for en utvidet delingsadgang for nærmere avgrensede formål, for eksempel der det er etablert et samarbeid mellom flere organer eller etater. Et slikt samarbeid er etablert for bekjempelse av såkalt arbeidslivskriminalitet, og det er fastsatt en forskrift om deling av taushetsbelagte opplysninger og behandling av personopplysninger m.m. i det tverretatlige samarbeidet mot slik kriminalitet – a-kriminformasjonsforskriften.

6.10 Mottakerens taushetsplikt – forvaltningsloven § 13 b andre ledd

6.10.1 Innledning

Ovenfor har vi redegjort for at parter kan få taushetsbelagte opplysninger om andre. Det ville være utrygt å være part i en forvaltningssak dersom andre privatpersoner kunne få slike opplysninger om en og deretter kunne spre opplysningene videre uten begrensning. Derfor fastsetter forvaltningsloven at den som får taushetsbelagt informasjon som ledd i en forvaltningssak, får taushetsplikt. Forvaltningsloven § 13 b andre ledd lyder:

Part eller partsrepresentant som blir gjort kjent med opplysninger etter første ledd nr. 1, kan bare bruke opplysningene i den utstrekning det er nødvendig for å vareta partens tarv i saken. Forvaltningsorganet skal gjøre ham merksam på dette. Likeledes kan forvaltningsorganet pålegge taushetsplikt når vitner o.l. får opplysninger undergitt taushetsplikt i forbindelse med at de uttaler seg til organet. Overtreding av taushetsplikt etter dette ledd kan straffes etter straffelovens § 209, dersom vedkommende er gjort merksam på at overtreding kan få slik følge.

6.10.2 Taushetsplikt for part og partsrepresentant

Bestemmelsen i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1 om unntak fra taushetsplikt er begrunnet i at en part og dennes representant trenger opplysninger for å ivareta sine interesser i saken, også når opplysningene er undergitt taushetsplikt. Det er derimot ingen grunn til at parten skal kunne spre taushetsbelagte opplysninger utover det som er nødvendig for å ivareta hans eller hennes interesser i den aktuelle saken.

Som følge av dette får en part og partens representant taushetsplikt om andres personlige forhold. Opplysningene kan bare brukes «i den utstrekning det er nødvendig for å vareta partens tarv i saken». Ordet «tarv» er det samme som «interesse».

Det betyr at parten (og representanten) kan bruke taushetsbelagte opplysninger blant annet i argumentasjon overfor forvaltningen, i klage til Sivilombudet eller til søksmål. Derimot vil det sjelden eller aldri være «nødvendig» å spre informasjonen til allmennheten, selv om man kan ønske å påvirke opinionen i sin sak. Vil man omtale saken offentlig, må altså taushetsbelagt informasjon anonymiseres. (Se ovenfor under punkt 5.4.)

6.10.3 Taushetsplikt for vitner

Vitner som får taushetsbelagt informasjon i forbindelse med at de uttaler seg til et forvaltningsorgan, kan også pålegges taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 b andre ledd.

6.10.4 Straffansvar for parter og vitner som bryter taushetsplikten

Det følger av forvaltningsloven § 13 b andre ledd at parter, partsrepresentanter og vitner kan straffes etter straffeloven § 209 «dersom vedkommende er gjort merksam på at overtreding kan få slik følge». Om bestemmelsen, se ovenfor under punkt 4.6.

Vanligvis vil det å ikke kjenne et straffebud, bare hindre straffansvar dersom man ikke har vært uaktsom, jf. straffeloven § 26. Der private får taushetsplikt etter denne regelen, er det derimot et straffbarhetsvilkår at man er gjort oppmerksom på at man har taushetsplikt, og at brudd på taushetsplikten kan straffes.

6.11 Opplysninger til forskere – forvaltningsloven § 13 d

Forskere kan få tilgang til taushetsbelagte opplysninger til bruk i sin forskning. Etter forvaltningsloven § 13 d kan departementet samtykke til at forskeren kan eller skal få innsyn uten hinder av taushetsplikt. I så fall får forskeren selv taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 e, og overtredelse av taushetsplikten kan straffes etter straffeloven § 209.

Departementets myndighet til å ta stilling til søknader om innsyn i taushetsbelagte opplysninger er i en rekke tilfeller delegert til underliggende etater. Vilkåret for slik delegasjon er at det er forsvarlig, jf. forvaltningslovforskriften § 8.

Delegeringsbestemmelsene vil i en del tilfeller gi retningslinjer for skjønnsutøvelsen.

Noen fellestrekk kan nevnes:

- Hovedregelen er at en søknad om innsyn i taushetsbelagte opplysninger skal forelegges Rådet for taushetsplikt og forskning, jf. forvaltningslovforskriften § 9. Ved vurderingen av om en sak ikke skal forelegges for Rådet, skal det særlig legges vekt på om opplysningene må regnes som følsomme. Det skal også legges vekt på om materialet skal stilles til rådighet for, har betryggende faglig kompetanse eller er undergitt forsvarlig faglig veiledning.
- Vurderingene skal altså knytte seg til at det kan forventes at forskeren vil behandle taushetspliktbelagt materiale med den nødvendige omhu. Det kan derimot ikke legges vekt på om forvaltningsorganet anser den aktuelle forskningen som nyttig, og selvsagt ikke på om forskeren forventes å konkludere kritisk til forvaltningsorganets praksis. Å legge vekt på slike hensyn ville være i strid med reglene om faglig frihet, jf. universitets- og høyskoleloven § 1-5.

Om en bestemt type forskning er nyttig, hvordan spørsmålene skal stilles osv., er det i utgangspunktet forskeren som skal vurdere, ikke forvaltningen. I et samfunnsnytteperspektiv er det viktig at forskere får så fri tilgang til informasjon som mulig. Disse kriteriene må også gjelde for forskere som er tilknyttet institutter e.l. som ikke er regulert i universitets- og høyskoleloven. På den andre siden må også andre hensyn vurderes i forbindelse med spørsmål om det skal gis forskerinnsyn, blant annet faren for at opplysningene kan misbrukes.

7 Taushetsplikt om varsleres identitet

Arbeidsmiljøloven §§ 2 A-7 og 18-2 inneholder særskilte bestemmelser om taushetsplikt om arbeidstakers identitet ved varsling eller melding til offentlige myndigheter om lovbrudd. Formålet med bestemmelsene er å gjøre det tryggere for arbeidstakere å melde fra om lovstridige forhold til offentlig myndighet uten fare for å bli utsatt for represalier fra arbeidsgiver.

Når tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter mottar varsel om kritikkverdige forhold, plikter enhver som utfører arbeid eller tjeneste for mottakerorganet, å hindre at andre får kjennskap til arbeidstakers navn eller andre identifiserende opplysninger om arbeidstakeren, jf. arbeidsmiljøloven § 2A-7. Dette gjelder uavhengig av hvilke lovbrudd det varsles om, og til hvilken myndighet. Taushetsplikten gjelder også overfor sakens parter eller deres representanter. Regelen går altså foran de alminnelige reglene i forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og § 13 b nr. 1. Forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g gjelder ellers tilsvarende.

Arbeidsmiljøloven § 18-2 fastsetter at Arbeidstilsynet har plikt til å beskytte kilder ved mottak av meldinger eller tips om brudd på arbeidsmiljøloven. Taushetsplikten gjelder «melderens navn eller andre identifiserende opplysninger om melderens», og gjelder også overfor den anmeldte.

Et særskilt spørsmål oppstår der Arbeidstilsynet har behov for å dele informasjonen med andre etater som ikke uten videre er underlagt den samme strenge taushetsplikten overfor partenes representanter.

Henvisningen til forvaltningsloven medfører at forvaltningsorganet kan dele informasjonen om saken, også om arbeidstakerens identitet, med andre forvaltningsorganer m.m. når det er grunnlag for det etter samtykke fra varsleren eller andre grunnlag som nevnt i forvaltningsloven §§ 13 flg. Taushetsplikten om varslers identitet begrenser også tilsynsorganets eller myndighetens anledning til å gjennomføre administrative reaksjoner overfor helsepersonell. Ofte vil slike reaksjoner medføre at den det reageres mot, får innsyn i opplysninger også om hvem som er kilde.

Spørsmålet er drøftet av Helse- og omsorgsdepartementet (2019). Departementet tok utgangspunkt i denne problemstillingen:

«Problemstillingen i denne saken er hvorvidt taushetsplikten etter aml. § 2 A-4 også vil omfatte de tilfellene hvor varsleren/helsepersonellet samtidig har en informasjonsplikt til tilsynsmyndighetene etter hpl. § 17. Videre er det et spørsmål om taushetsplikten da også vil gjelde overfor partene i en eventuell påfølgende tilsynssak hvor det blir vurdert administrativ reaksjon mot helsepersonell som følge av informasjon i varselet.»

Departementet oppsummerte drøftelsen slik:

«Forarbeidenes beskrivelse på dette punkt må derfor trolig forstås slik at fylkesmannen og Statens helsetilsyn vil ha taushetsplikt om varslers identitet også når varsleren/ arbeidstageren er helsepersonell som varsler om mulige brudd på helselovgivningen på egen arbeidsplass. Tilsvarende må regelverket trolig også forstås slik at taushetsplikten etter aml. vil gå foran når det gjelder de situasjoner hvor en arbeidstager merker at varslingsplikten etter sphl. § 3-3 a ikke ivaretas ved egen arbeidsplass, og derfor velger å varsle fylkesmannen eller Statens helsetilsyn.»

Departementet pekte på at noen av tilfellene trolig ville kunne løses ved å innhente varslersens samtykke til å fravike taushetsplikten, og opplyste at det ville overveie om det er behov for en lovendring. Det fremgår av brevet at Helse- og omsorgsdepartementets vurderinger også har vært forelagt Arbeids- og sosialdepartementet.

8 Utvalgte etater

8.1 Sammendrag

Behandlingen ovenfor har i stor grad fulgt systematikken i forvaltningsloven. I dette punktet går vi kort gjennom spørsmålene sektor for sektor. Den som leser veilederen tvers igjennom, vil se at en del temaer er behandlet flere steder. I punktet her er det meningen at leseren skal finne en kort oversikt over hvor han eller hun kan finne mer stoff på sitt område.

8.2 Barnehager

Både private og offentlige barnehager er underlagt forvaltningslovens regler om taushetsplikt, jf. barnehageloven [§ 44](#).

Søkere som konkurrerer ved samme opptak til barnehage, er i utgangspunktet parter i samme sak, men her er det gjort unntak fra de alminnelige reglene om parthers adgang til å se opplysninger om andre parter. Det heter i forskrift om saksbehandlingsregler ved opptak i barnehage [§ 5](#) andre ledd:

«Retten til innsyn gjelder ikke for opplysninger om andres personlige forhold etter forvaltningsloven § 13 annet ledd, herunder bl.a. opplysninger om fysisk og psykisk helse, familie- og hjemforhold, boligforhold, økonomi eller klientforhold til det offentlige.»

For kommunale barnehager vil kommunen være «samme organ», jf. forvaltningsloven [§ 13 b](#) første ledd nr. 3 og punkt 6.4 ovenfor. En privat barnehage vil være ett organ. I en del tilfeller er private barnehager organisert i konserner. Det kan nok i en del tilfeller være praktisk å drøfte spørsmål med konsernets administrasjon, eller med andre barnehager i konsernet. Uttrykket «etat» brukes imidlertid tradisjonelt om offentlige organer. Det er derfor ikke grunnlag for å betrakte et konsern som driver private barnehager, for å være samme «etat» i bestemmelsens forstand. Det vil si at barnehagen må innhente samtykke fra foreldrene for å dele taushetsbelagt informasjon.

Informasjonsdeling ved bytte av barnehage er regulert i barnehageloven [§ 47 a](#) andre ledd. Regelen gjelder både kommunale og private barnehager. Barnehagen må ha tillatelse fra barnets foreldre for å utlevere personopplysninger om barnet ved bytte av barnehage.

Etter barnehageloven [§ 2 a](#) skal barnehagen og skolen samarbeide i forbindelse med overgangen fra barnehagen til skolen og skolefritidsordning. Barnehagen må ha tillatelse fra barnets foreldre for å utlevere personopplysninger om barnet til skolen.

8.3 Skolen

8.3.1 Forvaltningslovens regler

Forvaltningslovens regler om taushetsplikt gjelder både for offentlige skoler, jf. opplæringslova § 15 -1 første ledd, private skoler godkjent etter opplæringslova § 2-12, jf. § 15-1 andre ledd og for friskoler, jf. privatskolelova § 7-3.

I saker om skolemiljøet vil en elev eller foreldre som melder fra om mangler ved skolemiljøet etter opplæringslova § 9A-6 være part i saken. Det vil bero på en konkret vurdering om andre elever eller lærere også skal anses som parter. Hvis de er det, vil taushetspliktsreglene ikke gjelde overfor dem. Men i forvaltningsloven § 18 a til § 18 d og § 19 er det fastsatt flere unntak fra retten til partsinnsyn. Det følger av § 19 første ledd bokstav d at en part ikke har krav på å gjøre seg kjent med opplysninger som det av hensyn til hans helse, eller hans forhold til personer som står ham nær, må anses utilrådelig at han får kjennskap til. I slike tilfeller skal opplysningene på anmodning likevel gjøres kjent for en representant for parten når ikke særlige grunner taler mot det. Det følger av § 19 andre ledd at en part heller ikke har krav på innsyn i en annen persons helseforhold eller andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre, med mindre det er av vesentlig betydning for parten. Dersom en elev melder fra om at andre elever mobber ham eller henne, og skolen treffer tiltak mot disse elevene, kan det oppstå spørsmål om innsyn i mobbesaken. I så fall kan for eksempel opplysninger om den mobbede elevens eller den påståtte mobberens helsetilstand unntas fra de andres innsyn etter forvaltningsloven § 19 andre ledd bokstav a.

Når statsforvalteren undersøker en sak om mangler ved skolemiljøet, kan han kreve alle relevante opplysninger fra skolen og skoleeieren, jf. opplæringslova § 9 A-6 tredje ledd. Denne plikten til å svare går foran taushetsplikten. Dette må også gjelde helseopplysninger som er gitt frivillig til skolen som ledd i saken. Man kan for eksempel tenke seg at en elev som mener seg krenket, søker å dokumentere situasjonen med en legeattest. Derimot kan ikke statsforvalteren i en slik situasjon få innsyn fra skolehelsetjenesten eller annet helsepersonell som har behandlet eleven, uten at det foreligger samtykke fra den opplysningene gjelder, eller et annet delingsgrunnlag etter helsepersonelloven (Helgeland, 2018, s. 208). Man må altså skille mellom opplysninger som parten gir nettopp til behandlingen av saken, og opplysninger som er gitt til helsepersonell som ledd i medisinsk behandling.

8.3.2 Opplysninger om lovbrudd

8.3.2.1 Opplysninger til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollorgan

Etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 vil opplysninger om elevers mulige lovbrudd i utgangspunktet regnes som personlige forhold og være underlagt taushetsplikt. Spørsmålet er da om skolen kan gi opplysninger om elevers lovbrudd til politiet og påtalemyndigheten. Spørsmålet er særlig aktuelt der eleven er over 15 år på handlingstidspunktet, siden barn under 15 år ikke kan straffes, se straffeloven § 20. Men politiet skal også etterforske lovbrudd begått av barn mellom 12 og 15 år, og kan etterforske lovbrudd begått av barn under 12 år, se straffeprosessloven § 224 andre og tredje ledd. Dersom en elev begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet eller utviser andre alvorlige atferdsproblemer, oppstår spørsmålet om plikt til å melde fra til barnevernet. Det behandles i neste underpunkt.

Noen typetilfeller er klare:

- Dersom forholdet er alvorlig og gjør det sikkert eller mest sannsynlig at eleven vil begå lovbrudd som omfattes av avvergingsplikten i straffeloven § 196, går avvergingsplikten foran taushetsplikten. (Se punkt 2.2.1 ovenfor.)
- Dersom en uskyldig person er tiltalt eller dømt for en straffbar handling som har strafferamme på mer enn ett års fengsel, og skolen får opplysninger som godtgjør at en elev ved skolen er den egentlig skyldige, vil varslingsplikten gå foran taushetsplikten, se straffeloven § 226. (Se punkt 2.3 ovenfor.)
- Dersom en elev begår en straffbar handling mot en ansatt ved skolen, for eksempel et voldslovbrudd eller et tyveri, må den ansatte kunne anmelde forholdet til politiet i egenskap av fornærmet ved den straffbare handlingen.
- Skolen kan varsle politiet om et pågående lovbrudd, for eksempel at en elev utøver vold eller gjør skadeverk og ikke lar seg stanse med de midlene skolen har til rådighet.

De vanskeligste spørsmålene oppstår der skolen er blitt oppmerksom på opplysninger som gir grunn til mistanke om at en elev har begått en straffbar handling, eller at en elev under 15 år har begått en slik handling.

Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 er taushetsplikten ikke til hinder for at skolen anmelder eller gir opplysninger om en elevs lovbrudd «når det finnes ønskelig av *allmenne omsyn* eller forfølgning av lovbruddet har *naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver*» (uthevet her).

Det vil gjerne foreligge «allmenne omsyn» der lovbruddet er alvorlig. Et annet moment ved vurderingen vil være om lovbruddet har rammet andre elever, ansatte ved skolen eller andre.

Det andre alternativet er at forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med skolens oppgaver. Etter opplæringslova § 1-1 femte ledd skal elevene og lærlingene «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet». Dersom en elev trenger korrigerende som følge av at han eller hun begår lovbrudd, kan det ha naturlig sammenheng med skolens oppgaver etter opplæringslova å varsle politiet. Det må særlig gjelde ved gjentatte lovbrudd.

I noen tilfeller deltar skolen i et ungdomsstormøte eller oppfølgingsteam med i forbindelse med at en elev skal gjennomføre ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff. (Se konfliktrådsloven kapittel IV og nedenfor under punkt 8.14.2.) Da vil grunnlaget for å dele opplysninger om nye lovbrudd eller andre brudd på vilkårene være den straffede elevens og vergens samtykke til å gjennomføre denne reaksjonen. Dette kan også støttes på at deltagelsen i gjennomføringen av straffen har naturlig sammenheng med skolens oppgaver etter opplæringslova § 1-1.

8.3.2.2 Opplysninger til barnevernet

Hvis en elev under 18 år viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd, har skolen etter opplæringslova § 15-3 og barnevernsloven § 13-2 plikt til å varsle barnevernet. Denne plikten går foran taushetsplikten. (Se ovenfor under punkt 2.4.)

Ethvert lovbrudd begått av en elev medfører ikke varslingsplikt. Varslingsplikten inntreffer bare dersom lovbruddet anses som alvorlig. Hvis lovbruddet ikke er alvorlig, kan likevel gjentatte lovbrudd gi varslingsplikt. Det er viktig å merke seg at det grunnleggende kravet er at barnet viser «alvorlige atferdsvansker». Det kan oppstå varslingsplikt også der barnet ikke har begått kriminalitet, og de forskjellige typene atferdsvansker må ses

i sammenheng. Selv om barnet ikke har fylt 15 år, og derfor ikke kan straffes, kan kriminalitet være et alvorlig atferdsproblem som gir en plikt til å varsle barnevernet.

8.4 Høyere utdanning

8.4.1 Plikt til å anmelde bruk av falskt vitnemål m.m.

Dersom en søker til høyere utdanning bruker et falskt vitnemål eller andre falske dokumenter, eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner, vil dette rammes av bestemmelser om dokumentfalsk m.m. i straffelovens kapittel 29. Etter universitets- og høyskoleloven § 3-7 syvende ledd skal NOKUT, Samordna opptak og universiteter og høyskoler anmelde slike forhold til politiet.

Forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 gir forvaltningsorganet en adgang til å anmelde visse lovbrudd til påtalemyndigheten når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver (se ovenfor under punkt 6.7). Regelen i universitets- og høyskoleloven § 3-7 pålegger derimot en plikt til å anmelde forholdet. En slik anmeldelsesplikt går foran regler om taushetsplikt.

Det er altså ikke nødvendig å vurdere i det enkelte tilfellet om det foreligger allmenne omsyn, eller om forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver. Lovgiveren har her tatt det standpunktet at slike forhold skal anmeldes til politiet. (Om utestenging fra studier, se neste underpunkt.)

8.4.2 Register for informasjonsutveksling om utestengte studenter

Den som har søkt opptak eller godkjenning til universitet eller høyskole ved bruk av falskt vitnemål, andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner, vil ikke gis opptak eller få godkjent utdanning i inntil ett år.

Etter universitets- og høyskoleloven § 4-8 kan en student utestenges fra studier eller praksisundervisning fra universiteter og høyskoler i inntil ett år. Etter § 4-10 tredje ledd kan styret eller institusjonens klagenemnd vedta at en student ikke er skikket for yrket. En student som ikke er skikket for yrket, kan utestenges fra studiet.

Opplysninger om slike saker er i utgangspunktet underlagt taushetsplikt som personlige forhold, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1.

For at studenten ikke skal kunne omgå vedtaket og begynne å studere eller ha praksis ved et annet universitet eller en annen høyskole, er det etablert et register for utestengte studenter (RUST). Når et universitet eller en høyskole treffer vedtak etter disse reglene som får konsekvenser for opptak til studier og rett til å gå opp til eksamen ved andre institusjoner, skal de registrere vedtaket i registeret. Når vedtakets periode er utløpt, skal informasjonen om vedtaket slettes fra registeret, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-12. Nærmere regler om registeret er fastsatt i forskrift om register for utestengte studenter – RUST. Det følger av universitets- og høyskoleloven § 4-12 at informasjonen i registeret skal gjøres tilgjengelig for universiteter, høyskoler, Samordna opptak og NOKUT når informasjonen er nødvendig for deres virksomhet.

Regelen er altså en spesialregel om innsyn i og bruk av opplysningene. Så langt den rekker, gir regelen dermed et unntak fra taushetsplikten.

8.5 Helse- og omsorgstjenesten

8.5.1 Taushetsplikt

Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egen- skap av å være helsepersonell, jf. helsepersonelloven § 21. Taushetsplikten kan også her begrunnes både i rettferdighet og samfunnsnytte. Det er lite rimelig at folk skal oppleve at helseopplysninger de har gitt til en behandler i fortrolighet, skal spres til andre. Vidt- rekkende unntak fra taushetsplikten kunne også føre til at folk var tilbakeholdne med å oppsøke helsehjelp, eller ikke ga fullstendige opplysninger om sensitive forhold.

Likevel er det behov for en del unntak fra taushetsplikten. I punkt 2 ovenfor har vi kort gjennomgått noen regler som gir en opplysningsplikt eller vitneplikt også om opplysninger som er omfattet av taushetsplikt etter helsepersonelloven, mens de særlige unntakene fra helsepersonellovens taushetspliktreger er omtalt nedenfor. Det vil normalt bare være bestemte opplysninger som eventuelt kan gis ut, ikke hele pasientjournaler eller lignende.

Taushetsplikten gjelder for det enkelte helsepersonell, samt for administrativt personell, jf. helsepersonelloven § 26. Utgangspunktet er at den enkelte som har fått taushetsbelagt informasjon, har taushetsplikt også overfor annet helsepersonell når det ikke er hjemmel for å dele informasjonen etter helsepersonelloven § 25. Dette er det samme prinsippet som gjelder for ansatte i forvaltningen.

Taushetsplikten etter helsepersonelloven § 21 gjelder tilsvarende for andre som får adgang eller kjennskap til helseopplysninger fra helseregistre, jf. helseregisterloven § 17 og pasientjournalloven § 15. Det følger dessuten av helse- og omsorgstjeneste- loven § 2-1 at helsepersonelloven «gjelder tilsvarende for personell som yter helse- og omsorgstjenester etter loven her». Dette vil også gjelde taushetsplikten etter helseper- sonelloven § 21.

Reglene om helsepersonells taushetsplikt er behandlet i flere bøker og artikler (se for eksempel Befring & Ohnstad, 2019 og Duvaland, 2016).

Utdannet helsepersonell er i en del tilfeller ansatt i stillinger som gjør at de også er underlagt andre taushetspliktreger, for eksempel forvaltningsloven. Da må man under- søke begge regelsett. Forvaltningslovens unntaksbestemmelser gir normalt ikke grunnlag for å fravike den profesjonsbaserte taushetsplikten etter helsepersonelloven § 21.

Også *alternativ behandler* har tilsvarende taushetsplikt som helsepersonell, jf. lov om alternativ behandling av sykdom m.m. § 4.

8.5.2 Særlig om barns stilling

I helseretten er utgangspunktet at barn over 16 år selv skal få bestemme om foreldrene skal få innsyn i hans eller hennes helseopplysninger, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4. Er barnet under 16 år skal både barnet og foreldrene informeres. Er barnet mellom 12 og 16 år, og ikke ønsker at foreldrene skal informeres, skal informasjon ikke gis til dem dersom barnet har grunner til dette som bør respekteres. Uavhengig av pasientens eller brukerens alder, skal informasjon ikke gis til foreldrene eller andre som har foreldre- eller omsorgsansvaret, dersom tungtveiende hensyn til pasienten eller brukeren taler mot det.

Opplysninger skal likevel gis om en pasient som er under 18 år, dersom det er nødvendig for at foreldrene skal kunne utøve foreldreansvaret. Regelen i pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 kan tabellarisk settes opp slik:

Tabell 8.1 Barn og taushetsbelagte opplysninger om helseforhold

Barnets alder	Informasjon til foreldrene	Utvidelse av opplysningsplikten	Innskrenkning i opplysningsretten
Opp til fylte 12 år	Ja	Hvis det er nødvendig at foreldrene har opplysningene for å kunne oppfylle foreldreansvaret	Ikke gi informasjon til foreldrene hvis tungtveiende hensyn taler mot det
Mellom fylte 12 og fylte 16 år	Ja		Ikke gi informasjon til foreldrene hvis tungtveiende hensyn taler mot det, eller barnet av «grunner som bør respekteres» ber om at informasjonen ikke gis
Fra fylte 16 til fylte 18 år	Nei		

8.5.3 Taushetsplikt om avdøde personer

Utgangspunktet er at opplysninger som er omfattet av taushetsplikt, fortsatt er underlagt taushetsplikt etter at pasienten eller brukeren er død. Det er gode grunner til dette. De fleste vil like dårlig at helseopplysninger blir spredd, også etter ens død. Det kan være tanken på eget ettermæle, eller også om ens etterlatte vil føle det ubekvemt at opplysningene gjøres kjent. Det er altså både av hensyn til en pasients egen følelse av kontroll med egne helseopplysninger og av hensyn til de etterlatte at taushetsplikten gjelder etter en persons død.

Avveiningen mellom taushetsplikt og andre hensyn kan likevel falle annerledes ut etter at den som taushetsplikten beskytter, er død. Etter helsepersonelloven § 24 første ledd kan ellers taushetsbelagte opplysninger gis videre dersom det foreligger «viktige grunner». «Viktige grunner» vil særlig være avdødes antatte vilje, opplysningenes art og de pårørende og samfunnets interesser. Det vil trolig først og fremst være avdødes pårørende som kan få opplysninger etter denne bestemmelsen.

Når man skal komme fram til hva som er avdødes antatte vilje, må man både se hen til hva avdøde uttalte om helseopplysningene, og om opplysningene er så sensitive at det er rimelig å anta at avdøde ville motsatt seg at opplysningene ble spredd. De pårørendes interesser kan tale både for og mot å gi opplysningene ut, avhengig av sakens art. Samfunnets interesser kan være knyttet til hva som er konsekvensen av at opplysningene gis eller ikke gis. Vekten av personvern hensyn kan dessuten avta når det har gått lang tid siden dødsfallet.

I lovforarbeidene er det nevnt som eksempel at opplysninger kan gis til andre enn pårørende, for eksempel til politiet, påtalemyndigheten eller domstolene i forbindelse med en etterforskning eller et privat søksmål. Dette må skje etter en konkret vurdering.

Etter helsepersonelloven § 24 andre ledd kan avdødes nærmeste pårørende som hovedregel få tilgang til pasientjournalen. Samme regel følger av pasient- og brukerrettighets-

loven § 5-1 femte ledd, jf. helsepersonelloven § 41. Her er hovedregelen at det må være «særlige grunner» for at avdødes nærmeste pårørende ikke skal få innsyn i journalen.

Hvem som er «pårørende», følger av pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b. Utgangspunktet er hvem pasienten selv har utpekt som pårørende og nærmeste pårørende. Dersom avdøde ikke selv har utpekt noen pårørende, skal nærmeste pårørende være «den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten eller brukeren». Det følger av loven at det likevel skal tas utgangspunkt i følgende rekkefølge:

«ektefelle, registrert partner, personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten eller brukeren, barn over 18 år, foreldre eller andre som har foreldreansvaret, søsken over 18 år, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står pasienten eller brukeren nær, verge eller fremtidsfullmektig med kompetanse på det personlige området».

Dersom en pårørende har fått innsyn i avdødes journal med hjemmel i denne bestemmelsen, kan den fremlegges i en rettstvist, selv om opplysningene opprinnelig var omfattet av helsepersonells taushetsplikt, se Høyesteretts ankeutvalgs avgjørelse i [Rt. 2014 s. 84 U](#).

8.5.4 Forbud mot å innhente opplysninger

De fleste lovregler om taushetsplikt knytter seg til hvordan opplysningene behandles når de er skaffet til veie. I helsepersonelloven § 21 a er det også tatt inn et forbud mot at helsepersonell leser, søker, på annen måte tilegner seg, bruker eller besitter taushetsbelagt informasjon uten at det er begrunnet i helsehjelp til pasienten, administrasjon av slik hjelp eller har særskilt hjemmel i lov eller forskrift. Denne bestemmelsen kalles gjerne «snokeparagrafen». En tilsvarende bestemmelse finnes i pasientjournalloven § 16.

Ser man på taushetspliktsreglene som en forsvarslinje mot at personopplysninger blir spredd til uvedkommende, kan man se det slik at forsvarslinjen her er flyttet lengre ut i terrenget. Et eksempel på at bestemmelsen er overtrådt, er Høyesteretts dom 21. desember 2018 [HR-2018-2452-A](#). Her hadde en pensjonert overlege vært privat engasjert sakkynndig for et forsikringsselskap. Han hadde gjennom tilgangen til sykehusets datasystem tilegnet seg opplysninger fra skadelidtes sykejournal, som han ikke hadde fått fra forsikringsselskapet. Han hadde ikke forvisset seg om at skadelidte hadde samtykket i at han fikk slik tilgang, og ble idømt en bot.

8.5.5 Unntak fra taushetsplikt etter helsepersonelloven

8.5.5.1 Samtykke m.m.

Taushetsbelagt informasjon kan normalt gis til den som informasjonen direkte gjelder, altså pasienten eller brukeren, jf. helsepersonelloven § 22. Den som har krav på taushet, kan også samtykke i at informasjonen gjøres kjent for andre. Samtykket må være fritt, reelt og informert, se nærmere omtale om samtykke i punkt 5.3.

I visse tilfeller kan en pasient nektes innsyn i opplysninger i sin journal «dersom dette er påtrengende nødvendig for å hindre fare for liv eller alvorlig helseskade for pasienten eller brukeren selv, eller innsyn er klart utilrådelig av hensyn til personer som står vedkommende nær», jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 andre ledd. Når slikt innsyn nektes, kan heller ikke et forsikringsselskap få innsyn i disse opplysningene, jf. helsepersonelloven § 22 første ledd.

Barns adgang til å samtykke til at opplysninger gis til andre, er den samme som barnets adgang til å samtykke til helsehjelp. Hovedregelen er at foreldrene kan samtykke dersom barnet er under 16 år, se pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4.

Hvis en person over 16 år «åpenbart ikke kan ivareta sine interesser på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, demens eller psykisk utviklingshemning», kan nærmeste pårørende gi samtykke.

8.5.5.2 Begrensninger i taushetsplikten – helsepersonelloven § 23

8.5.5.2.1 Helsepersonelloven § 23 – generelt

Helsepersonell har i utgangspunktet en streng og omfattende taushetsplikt, men det er en rekke unntak fra dette, blant annet i helsepersonelloven § 23. Gjennom formuleringen «er ikke til hinder for» går det fram at det ikke uten videre foreligger en plikt til å gi opplysninger, selv om de er unntatt fra taushetsplikt etter § 23. Men andre regler kan fastsette opplysningsplikt.

Denne paragrafen er så viktig for å forstå omfanget av helsepersonells taushetsplikt at vi går gjennom den punkt for punkt. Den lyder:

«§ 23. Begrensninger i taushetsplikten

Taushetsplikt etter § 21 er ikke til hinder for:

- 1. at opplysninger gis den som fra før er kjent med opplysningene,*
- 2. at opplysninger gis når ingen berettiget interesse tilsier hemmelighold,*
- 3. at opplysninger gis videre når behovet for beskyttelse må anses ivaretatt ved at individualiserende kjennetegn er utelatt,*
- 4. at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre,*
- 5. at opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet eller*
- 6. at opplysningene gis videre etter regler fastsatt i lov eller i medhold av lov når det er uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde.»*

8.5.5.2.2 Den som allerede kjenner opplysningene – § 23 nr. 1

Unntaket i § 23 nr. 1 fastsetter at taushetsplikt ikke gjelder overfor den som allerede kjenner opplysningene. Her må man eventuelt forsikre seg om at mottakeren virkelig har sikker kunnskap om opplysningene. Helsepersonell skal ikke bekrefte rykter.

8.5.5.2.3 Ingen berettiget interesse tilsier hemmelighold – § 23 nr. 2

Etter § 23 nr. 2 kan opplysningene gis når «ingen berettiget interesse tilsier hemmelighold». Her er det et moment hva pasienten selv mener om hvor sensitive opplysningene er. I utgangspunktet vil opplysninger om helseforhold være sensitive. Selve pasientforholdet vil også vanligvis være taushetsbelagt. Et typisk eksempel på at helseopplysninger kan gis ut etter denne bestemmelsen er at pasienten selv eller dennes etterlatte har stått fram i media med detaljerte opplysninger om en sykdom eller skade. I andre tilfeller kan en kjent persons sykdom eller skade ha blitt detaljert omtalt i media.

8.5.5.2.4 Individualiserende kjennetegn er utelatt – § 23 nr. 3

Paragraf 23 nr. 3 fastsetter at opplysninger kan gis videre når behovet for beskyttelse må anses ivaretatt ved at individualiserende kjennetegn er utelatt. Her er det viktig å merke seg at man i så fall må være rimelig sikker på at mottakeren ikke kan finne ut av pasientens identitet ved å sjekke andre opplysninger.

8.5.5.2.5 Tungtveiende private eller offentlige interesser – § 23 nr. 4

Regelen i § 23 nr. 4 er en skjønsmessig bestemmelse som gir helsepersonell en rett til å gi opplysninger når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre. Som det fremgår ovenfor, har alle – også helsepersonell – en plikt til å søke å avverge en del alvorlige straffbare handlinger, jf. straffeloven § 196, og alvorlige ulykker, jf. straffeloven § 287, eller varsle barnevernet om at det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for omsorgssvikt m.m. jf. barnevernsloven § 13-2. Retten til å gi opplysninger etter helsepersonelloven § 23 nr. 4 går lenger enn disse pliktene. Dermed kan helsepersonell som er i tvil om vilkårene for avvergingsplikt eller varslingsplikt er oppfylt, i en del tilfeller varsle etter § 23 nr. 4 uten å måtte ta endelig stilling til om vilkårene for pliktene er til stede.

Typiske eksempler på tilfeller der det kan være aktuelt å gi opplysninger etter dette alternativet, er der helsepersonell blir kjent med at en person innehar eller har annen lovlig tilgang til våpen, eksplosiver eller lignende, og klare grunner tilsier at han eller hun ikke bør ha dette.

8.5.5.2.6 Opplysninger om dyremishandling m.m. – § 23 nr. 5

Etter helsepersonelloven § 23 nr. 5 er taushetsplikten ikke til hinder for at «opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet».

Denne regelen, som i seg selv bare sier at taushetsplikten ikke er til hinder for å gi opplysningene videre, må leses i sammenheng med dyrevelferdsloven § 5, som pålegger varslingsplikt når det ikke er i strid med taushetsplikten å varsle. Helsepersonell som får slike opplysninger, vil altså ikke bare ha rett til å varsle, men også en plikt. (Se nærmere om bestemmelsen i punkt 2.5 ovenfor.)

8.5.5.2.7 Uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde – § 23 nr. 6

Regelen i helsepersonelloven § 23 nr. 6 fastsetter at taushetsplikt ikke er til hinder for at taushetsbelagte opplysninger gis videre «etter regler fastsatt i lov eller i medhold av lov når det er uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde». Bestemmelser er ikke rettslig nødvendig, men klargjør at andre lover kan gi regler som gjør unntak fra taushetsplikten etter helsepersonelloven, på samme måte som når det foreligger forvaltningsmessig taushetsplikt.

8.5.6 Oppdrag som sakkyndig

Helsepersonell har i utgangspunktet taushetsplikt også når de utfører oppdrag som sakkyndig. Men oppdraget kan vanskelig utføres uten at opplysninger gis videre til oppdragsgiveren. Etter helsepersonelloven § 27 kan helsepersonell som opptrer som sakkyndig, gi opplysninger til oppdragsgiveren «dersom opplysningene er mottatt under utførelse av oppdraget og har betydning for dette». Det er presisert i bestemmelsen at den som opptrer som sakkyndig, skal gjøre pasienten oppmerksom på oppdraget, og hva dette innebærer.

8.5.7 Opplysninger om særreaksjonsdømte utlendinger

Etter helsepersonelloven § 29 a kan helsepersonell gi opplysninger om særreaksjonsdømte utlendinger til bruk i en utvisningssak. Det kan også gis opplysninger til helse- og omsorgstjenesten i et annet land som utlendingen utvises til når opplysningene «er nødvendige for at mottakerstaten skal kunne vurdere vedkommendes behov for helsemessig

oppfølging eller behov for å underlegges en behandling som kan beskytte samfunnet der mot gjentakelsesfare». (Se Befring og Ohnstad (2019, s. 199-200); Helsedirektoratet mfl. (2018).)

8.5.8 Opplysningsplikt og meldeplikt

Helsepersonelloven [kapittel 6](#) regulerer helsepersonells opplysningsplikt.

Opplysningsplikt til Statens helsetilsyn, statsforvalteren og Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten er regulert i henholdsvis helsepersonelloven [§ 30](#) og [§ 30 a](#).

Etter helsepersonelloven [§ 31](#) skal helsepersonell «varsle politi og brannvesen dersom dette er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom». Om denne plikten viser vi til punkt 2.5 ovenfor.

Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten skal etter helsepersonelloven [§ 32](#) gis etter samtykke fra pasienten eller «så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt». Opplysninger skal likevel gis av eget tiltak uten hinder av taushetsplikt «når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade».

Etter helsepersonelloven [§ 33](#) skal den som yter helsehjelp, være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten. Bestemmelsene i helsepersonelloven [§ 33](#) er ellers parallelle med de generelle reglene i barnevernsloven [§§ 13-2](#) og [13-4](#), som gir plikt til å melde fra til barnevernet av eget tiltak og etter pålegg. Vi viser her til fremstillingen i punkt 2.4 ovenfor.

I helseinstitusjoner skal det utpekes en ansvarlig for å gi meldinger til barnevernet. Den som melder fra til den ansvarlige, har likevel et personlig ansvar dersom den ansvarlige ikke videreformidler meldingen.

Etter helsepersonelloven [§ 34](#) skal lege, psykolog eller optiker «som finner at en pasient med førerkort for motorvogn eller sertifikat for luftfartøy, ikke oppfylder de helsemessige kravene som stilles, oppfordre pasienten til å innlevere førerkortet eller sertifikatet». Hvis tilstanden ikke er kortvarig, skal man gi melding til vedkommende offentlige myndighet. Denne varslingsplikten går foran taushetsplikten.

I helsepersonelloven [kapittel 7](#) er det gitt flere regler om melding om fødsler, dødsfall, melding til helseregistre m.m. og melding om behov for individuell plan og koordinator.

Arbeidsmiljøloven [§ 5-3](#) fastsetter at en lege som gjennom sitt arbeid får kunnskap om at en arbeidstaker lider av en yrkessykdom som er likestilt med yrkesskade, eller annen sykdom som legen antar skyldes arbeidstakers arbeidssituasjon, skal gi skriftlig melding om det til Arbeidstilsynet. Meldeplikten går foran taushetsplikten.

8.5.9 Særlig om opplysninger til politiet

Helsedirektoratet og Politidirektoratet har sammen utgitt en veileder om helsepersonells rett og plikt til å gi opplysninger til politiet, *Helsepersonellens taushetsplikt – Rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet (IS-9-2015)*. I veilederen nevnes at det er varslingsplikt ved for eksempel pågående livstruende vold, noe som også omfatter mishandling i nære relasjoner. (Se om straffeloven [§ 196](#) ovenfor under punkt 2.2.)

8.5.10 Opplysninger til kriminalomsorgen

Etter straffegjennomføringsloven § 7 a andre ledd bokstav c kan kriminalomsorgen uten hinder av taushetsplikten innhente enkelte opplysninger fra helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten:

- «*opplysninger om innsattes barne- og familieforhold som er nødvendige for å ivareta hensynet til barnet og den øvrige familien under straffegjennomføring, ved permisjon, ved løslatelse og ved overføring til andre gjennomføringsformer enn fengsel med høyt sikkerhetsnivå*»
- «*opplysninger som er strengt nødvendige for å avverge fare for liv og helse for den innsatte selv, andre innsatte og tilsatte*».

8.6 Dyrehelsepersonell

Dyrehelsepersonell har taushetsplikt om noens personlige forhold og driftsmessige forhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningene angår, jf. dyrehelsepersonelloven § 20 første ledd. Vedkommende kan heller ikke utnytte slike opplysninger i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Dette er en taushetspliktbestemmelse som er parallell med bestemmelsen i forvaltningsloven § 13 første ledd.

Det er fastsatt i dyrehelsepersonelloven § 20 tredje ledd at også «enhver annen som omhandles i denne lov, har taushetsplikt om opplysninger nevnt i første ledd, i den grad vedkommende har fått kjennskap til opplysningene gjennom dyrehelsepersonell». Denne bestemmelsen avklarer «at rettsrådets medlemmer blir omfattet av taushetsbestemmelsene ved behandling av opplysninger fra dyrehelsepersonell» (Ot.prp. nr. 52 (2000–2001), s. 65).

Dyrehelsepersonelloven § 21 om begrensninger i taushetsplikten er «nesten likelydende med tilsvarende paragraf i lov om helsepersonell» (Ot.prp. nr. 52 (2000–2001), s. 66) – altså helsepersonelloven § 23, slik den lød da dyrehelsepersonelloven ble vedtatt.

Ved vedtakelsen av dyrevelferdsloven ble det innført et nytt nr. 5 i helsepersonelloven § 23 om adgang til å gi opplysninger videre «når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet», se punkt 8.5.5 ovenfor. Helsepersonell har dermed varslingsplikt etter dyrevelferdsloven § 5.

Noen tilsvarende uttrykkelig regel er ikke fastsatt for dyrehelsepersonell. Forarbeidene til dyrevelferdsloven fastslår derimot at:

«Dyrehelsepersonell plikter å bidra til forsvarlig dyrevern og har ikke taushetsplikt når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysninger videre. Dyrehelsepersonell vil derfor omfattes av dyrevelferdslovens varslingsplikt.» (Ot.prp. nr. 15 (2008–2009), s. 30).

Det må derfor anses å gjelde et tilsvarende unntak etter dyrehelsepersonelloven som etter helsepersonelloven § 23 nr. 5.

8.7 Familievernkontorer

8.7.1 Hovedregel om taushetsplikt

Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt, jf. familievernkontorloven § 1. Noen av de ansatte ved kontoret er helsepersonell, men det er også ansatt andre typer fagfolk ved kontorene. De ansatte har taushetsplikt etter helsepersonelloven § 21 og § 23, uansett om de er helsepersonell eller ikke. Helsepersonelloven er behandlet ovenfor i underkapitlet om helsevesenet. Regelen i helsepersonelloven § 21 fastslår taushetsplikten, mens § 23 inneholder en rekke unntak. Formålet med å la sentrale regler om helsepersonells taushetsplikt gjelde for alle ansatte, er at det kan skape komplikasjoner ved det tverrfaglige samarbeidet om de er underlagt forskjellige taushetspliktregler.

8.7.2 Unntak fra taushetsplikten

8.7.2.1 Meldeplikter

Fagpersonell ved familievernkontorer skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten. De har meldeplikt til barnevernet etter de samme reglene som er fastsatt i barnevernsloven § 13-2, jf. familievernkontorloven § 10. I tillegg gjelder selvsagt den alminnelige regelen om plikt til å søke å avverge bestemte, alvorlige straffbare handlinger etter straffeloven § 196. (Se om disse pliktene ovenfor under punkt 2.2.1.)

8.7.2.2 Samtykke

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for dem opplysningene direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker, jf. familievernkontorloven § 6. Et samtykke må være reelt og informert.

Når den opplysningene gjelder er under 18 år, gjelder de samme reglene som etter helsepersonelloven. Barn *over 16 år* kan selv samtykke til at opplysningene gjøres kjent for andre. For barn under 16 år er det foreldre eller foresatte som avgjør spørsmålet om samtykke. Barnet skal høres. Er barnet over 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener.

Selv om foreldrene har samtykket til at taushetsbelagte opplysninger gis videre, kan statsforvalteren eller departementet overprøve dette standpunktet og bestemme at taushetsplikten skal gjelde. Vilkåret er at barnets interesser tilsier det.

8.7.2.3 Samarbeidende personell

Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for annet personell ved det enkelte kontor av hensyn til klientbehandlingen, jf. familievernkontorloven § 7. Det gjelder likevel ikke hvis «klienten motsetter seg dette, og det etter forholdene kan og bør respekteres». Forskjellen fra regelen om samtykke er at det her forutsettes et samtykke, og at klientens protest bare får betydning hvis den «etter forholdene kan og bør respekteres».

Denne regelen gjelder bare for deling av taushetsbelagte opplysninger innad på det enkelte familievernkontoret. Noen familievernkontorer dekker et større område, med filialer på forskjellige steder. Her er det et naturlig utgangspunkt at det er adgang til å dele informasjon med personell i en annen filial. Begrensningen i delingsadgangen fremgår da at informasjonsdelingen skal være «av hensyn til klientbehandlingen».

Det kan for eksempel tenkes at en fagperson ved én filial trenger å drøfte et spørsmål med en fagperson ved en annen filial.

Skal man dele opplysninger med noen som ikke arbeider på dette familievernkontoret, må man enten bygge på samtykke fra klienten eller på en av de andre reglene som gir hjemmel for å dele informasjon. Det er fastsatt i familievernkontorloven § 5 at helsepersonelloven § 23 gjelder. Opplysningene kan derfor gis videre når «tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre» (23 nr. 4), når man «har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet» (§ 23 nr. 5) eller «etter regler fastsatt i lov eller i medhold av lov når det er uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde» (§ 23 nr. 6). Se nærmere ovenfor under punkt 8.5 om reglene i helsepersonelloven § 23.

Siden helsepersonelloven § 23 nr. 5 gjør unntak fra taushetsplikten ved dyremishandling m.m., har man i slike tilfeller ikke bare rett, men også plikt til å varsle Mattilsynet eller politiet (dyrevelferdsloven § 5).

8.7.3 Mekling etter ekteskapsloven og barneloven

Taushetsplikten i familievernkontorloven § 5 gjelder også når ansatte ved familievernkontoret mekler i saker etter ekteskapsloven eller barneloven. Familievernkontorloven § 5 a inneholder likevel en generell regel om taushetsplikt for meklere. Den er innført fordi en del meklere ikke utfører tjeneste eller arbeid for et familievernkontor og dermed ikke vil omfattes av den alminnelige regelen om taushetsplikt i lovens § 5. Tilsvarende regler om meklernes taushetsplikt er fastsatt i ekteskapsloven § 26 fjerde ledd.

Også meklere har meldeplikt til barnevernet etter de samme reglene som er fastsatt i barnevernsloven § 13-2, se familievernkontorloven § 10.

8.8 Barnevernet

8.8.1 Taushetsplikt

Barnevernets taushetsplikt er fastsatt i barnevernsloven § 13-1, og det følger av andre og tredje ledd at den er strengere enn det som ville følge av forvaltningslovens alminnelige regler. Dels er flere opplysninger omfattet av taushetsplikten, og dels er det strengere regler om når barnevernet kan dele opplysninger med andre forvaltningsorganer (Ofstad & Skar, 2015). Det heter i barnevernsloven § 13-1 andre ledd:

«Taushetsplikten omfatter også opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til barnevernet å gi slik opplysning.»

En fylldig redegjørelse om barnevernets taushetsplikt er tatt inn i rundskriv Q-24 fra Barne- og familiedepartementet (2005).

8.8.2 Unntak fra taushetsplikt

8.8.2.1 Barnevernsloven

Etter barnevernsloven § 13-1 tredje ledd kan barnevernstjenesten gi opplysninger til andre forvaltningsorganer, men det er presisert i loven at delingsadgangen etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 ikke gjelder for barnevernet.

Bestemmelsen innebærer at barnevernet ikke har den samme generelle adgangen som andre forvaltningsorganer til å gi opplysninger om en persons forbindelse til organet og om vedtak som er truffet. Barnevernet kan heller ikke ut fra allmenne hensyn anmelde eller opplyse om lovbrudd. Avvergingsplikten etter straffeloven § 196 og hjelpeplikten etter straffeloven § 287 gjelder fullt ut også for barnevernet, men kan tenkes ivaretatt også på andre måter enn ved å dele opplysninger med politiet, for eksempel ved tiltak etter barnevernsloven.

Således har barnevernet en vid adgang til å formidle opplysninger dersom dette er nødvendig for å fremme barnevernets oppgaver og ansvar i den enkelte sak, men barnevernets taushetsplikt er strengere enn forvaltningsloven når det gjelder å formidle opplysninger for å ivareta andre hensyn og formål.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer kan bare gis «når dette er nødvendig for å ivareta oppgaver etter denne loven». Det er uttrykkelig fastsatt i loven at også yrkesutøvere som opptrer i medhold av helsepersonelloven, kan gis opplysninger etter denne bestemmelsen når vilkårene er oppfylt.

Barnevernet skal – uten hinder av taushetsplikt – av eget tiltak gi opplysninger til helse- og omsorgstjenesten i kommunen når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade. Barnevernstjenesten plikter også å gi slike opplysninger etter pålegg fra de organene som er ansvarlige for gjennomføringen av helse- og omsorgstjenesteloven.

Når barnevernet har mottatt en melding, skal det gi tilbakemelding til melder, jf. barnevernsloven § 13-3.

8.8.2.2 Opplysninger til kriminalomsorgen – straffegjennomføringsloven § 7 a

Kriminalomsorgen kan uten hinder av taushetsplikt innhente opplysninger fra tilsatte i barnevernet og sosialtjenesten om innsattes barne- og familieforhold som er nødvendige for å ivareta hensynet til barnet og den øvrige familien under straffegjennomføring, ved permisjon, løslatelse og overføring til andre gjennomføringsformer enn fengsel med høyt sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 7 a andre ledd bokstav b.

Regelen går altså foran barnevernsloven § 13-1, men vil langt på vei ivareta de samme formålene.

8.8.2.3 Opplysninger til domstolen – barneloven § 61 a

Når en domstol behandler en sak etter barneloven om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast, eller om samvær, kan barnevernet gi opplysninger uhindret av taushetsplikten etter barnevernsloven § 13-1, jf. barneloven § 61 a. Bestemmelsen innebærer at barnevernsansatte kan vitne i rettsaker, uten at det må innhentes samtykke fra statsforvalteren etter tvisteloven § 22-3. Dermed vil det foreligge vitneplikt når vilkårene ellers er oppfylt. For øvrig kan retten fremdeles «innhente fråsegner» fra barnevernstjenesten etter barneloven § 61 første ledd nr. 6.

8.8.2.4 Utlendingssaker

Barnevernsmyndighetene kan pålegges å gi opplysninger om utlendinger til utlendingsmyndighetene, jf. utlendingsloven § 84 første ledd bokstav a. Opplysningsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikt. Opplysningsplikten er presisert i utlendingsforskriften § 17-7 d. Barnevernsmyndighetene skal etter anmodning fra politiet i sak om iverksetting av vedtak etter utlendingsloven § 90, gi opplysninger om utlendingens navn og adresse uten hinder av taushetsplikten etter barnevernsloven § 13-1. Her skal barnevernet altså

ikke foreta noen vurdering av om vilkårene for unntak fra taushetsplikt etter barnevernsloven § 13-1 er oppfylt.

8.9 Krisesentrene

Alle som utfører tjeneste eller arbeid etter krisesenterlova, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 flg., jf. krisesenterlova § 5. Taushetsplikten gjelder også «fødestad, fødselsdato, personnummer, statsborgarforhold, sivilstand, yrke, bustad, arbeidsstad og andre opplysningar som kan røpe at nokon har vore i kontakt med tilbodet».

Etter krisesenterlova § 5 tredje ledd er det en begrenset adgang til å gi opplysninger til andre forvaltningsorganer:

«Opplysningar til andre forvaltningsorgan, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6, kan berre givast når dette er nødvendig for å fremme oppgåvene til kommunen etter denne lova, eller for å førebyggje vesentleg fare for liv eller alvorleg skade på helsa til nokon.»

Etter krisesenterlova § 4 skal kommunen samordne tiltak mellom krisesentertilbudet og andre deler av tjenesteapparatet.

Bestemmelsen i krisesenterlova § 5 må også ses i sammenheng med reglene om avvergingsplikt og varslingsplikt i straffeloven § 196 og § 287 m.m.

Etter krisesenterlova § 6 har alle som utfører tjeneste eller arbeid etter loven, plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten, og meldeplikt når vilkårene i barnevernsloven § 13-2 er til stede. Vi viser til den generelle omtalen av barnevernsloven § 13-2 i punkt 2.4 ovenfor.

8.10 Arbeids- og velferdsforvaltningen

8.10.1 Taushetsplikt

Arbeids- og velferdsforvaltningen har taushetsplikt etter NAV-loven § 7 og sosialtjenesteloven § 44. Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bosted og arbeidssted. Etter sosialtjenesteloven § 44 kan opplysning om en tjenestemottakers oppholdssted likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til kommunen.

8.10.2 Unntak fra taushetsplikten

8.10.2.1 NAV-loven

Unntakene fra taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g gjelder for Arbeids- og velferdsforvaltningen.

Det følger av NAV-loven § 7 tredje ledd at NAV har en begrenset adgang til å dele opplysninger med påtalemyndigheten eller kontrollmyndigheter i medhold av forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6. Slik deling kan bare gjøres når det er nødvendig for å fremme NAVs oppgaver, eller for å hindre at noen urettmessig får utbetalt offentlige midler eller unndrar midler fra innbetaling til det offentlige. Regelen i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 må derimot forstås slik at andre forvaltningsorganer kan gi Arbeids- og velferdsforvaltningen opplysninger etter denne bestemmelsen. NAV har adgang til å dele «opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser

som er truffet» med andre forvaltningsorgan etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 5 etter en lovendring i 2021, der det blant annet også ble fastsatt ny § 13 g i forvaltningsloven.

Opplysninger om en person kan brukes ved formidling av arbeid eller ved gjennomføring av arbeidsmarkedstiltak.

Etter NAV-loven § 16 er taushetsplikt etter NAV-loven eller sosialtjenesteloven «ikke til hinder for at opplysninger er tilgjengelig for andre ansatte innen kontoret i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, blant annet til bruk ved veiledning i andre saker», eller for at «sentrale opplysninger om individuelle kommunale stønadssaker er tilgjengelige for ansatte ved Arbeids- og velferdsetatens kontaktsenter-tjeneste».

Nødvendige opplysninger kan også gis til Innkrevingsentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav i tilknytning til krav som den krever inn på vegne av Arbeids- og velferdsetaten.

8.10.2.2 Sosialtjenesteloven

Arbeids- og velferdsforvaltningen har taushetsplikt etter sosialtjenesteloven § 44, som viser til taushetspliktbestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g. Opplysninger til andre forvaltningsorganer etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 kan bare gis «når dette er nødvendig for å fremme kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningens oppgaver».

Kommunen kan etter anmodning også utlevere en tjenestemottakers kontaktopplysninger og opplysninger om mulig oppholdssted til politiet og kriminalomsorgen til bruk i deres tjeneste.

I sosialtjenesteloven § 44 femte ledd er det et unntak fra de alminnelige reglene om samtykke. Vanligvis kan foreldre samtykke på vegne av sine barn i at opplysninger undergitt taushetsplikt kan gjøres kjent. Statsforvalteren eller departementet kan imidlertid bestemme at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, selv om foreldrene har samtykket i at de gjøres kjent.

8.10.2.3 Utlendingssaker

Arbeids- og velferdsforvaltningen kan pålegges å gi opplysninger til utlendingsmyndighetene om utlendinger eller andre loven gjelder for, jf. utlendingsloven § 84 første ledd bokstav d. Nærmere bestemmelser er fastsatt i utlendingsforskriften § 17-7 g.

8.11 Politiet

8.11.1 Taushetsplikt

8.11.1.1 Generelt

Politiet har, som andre offentlige myndigheter, taushetsplikt om noens personlige forhold, samt drifts- og konkurranseforhold m.m. Politiloven § 24 fastsetter at politiregisterlovens kapittel 5 og 6 gjelder for politiets behandling av opplysninger til politimessige formål, mens forvaltningsloven §§ 13 til 13 f gjelder for politiets øvrige virksomhet med noen tillegg og begrensninger. Om politiets taushetsplikt viser vi til litteraturen (Auglend & Mæland, 2016, s. 551-603 og Holmboe m.fl., 2023).

8.11.1.2 Forvaltningsloven og politiet

Forvaltningslovens alminnelige regler er behandlet ovenfor. I politiloven § 24 andre til fjerde ledd er det fastsatt særregler.

8.11.1.3 Politiregisterlovens regler om taushetsplikt

Politiregisterloven § 23 første ledd bruker samme formulering som forvaltningsloven § 13. I tillegg gjelder taushetsplikt for operative opplysninger m.m.:

«Taushetsplikten gjelder også for opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten eller hensynet til politiets operative virksomhet og organiseringen av denne er nødvendig å holde hemmelig. Begrensningene i taushetsplikten i § 22 og §§ 24 til 34 kommer bare til anvendelse så langt de passer.»

Taushetsplikten gjelder altså i den enkelte sak, men kan også gjelde opplysninger som det generelt er grunn til å unnta fra allmenn kjennskap.

Taushetsplikten gjelder i utgangspunktet for ansatte i politiet og påtalemyndigheten, samt de som utfører arbeid for dem. Politiet kan også pålegge taushetsplikt når det gir opplysninger til vitner eller pårørende, eller til den som utfører arbeid for statlig eller kommunalt organ, se politiregisterloven § 35. Brudd på taushetsplikten kan straffes etter straffeloven § 209 dersom den det gjelder, er blitt gjort oppmerksom på straffansvaret. (Se nærmere ovenfor under punkt 6.10.4.)

8.11.2 Unntak fra taushetsplikten

8.11.2.1 Ikke behov for beskyttelse

Etter politiregisterloven § 24 gjelder ikke politiets taushetsplikt «når det ikke er behov for beskyttelse». Etter § 24 nr. 1 kan opplysningene gjøres kjent for andre hvis («i den grad») den som har krav på taushet samtykker. Regelen er langt på vei sammenfallende med den alminnelige regelen i forvaltningsloven § 13 a nr. 1, og vi viser til fremstillingen av den ovenfor. Et par særtrekk gjelder likevel for politiet.

For det første gjelder ikke regelen uten videre ved *vandelskontroll*. Reglene om vandelskontroll fastsetter at det bare kan utstedes politiattest når det er hjemmel for det i lov eller forskrift, jf. politiregisterloven § 36. Det er altså ikke nok med samtykke fra den det gjelder for å utstede en politiattest eller gi andre opplysninger om vandelskontroll. Samtykke har heller ikke betydning for taushetsplikten for operative opplysninger etter politiregisterloven § 23 andre ledd, som er behandlet i forrige punkt om taushetspliktens innhold.

Etter politiregisterloven § 24 nr. 2 er taushetsplikten ikke til hinder for at opplysningene «brukes når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte». Regelen er skrevet etter mønster av den generelle regelen i forvaltningsloven § 13 a nr. 2, som er behandlet ovenfor i punkt 5.4. Dette unntaket gjelder for taushetsplikt om personopplysninger.

Opplysninger om operative forhold m.m. er naturlig nok omfattet av taushetsplikten, selv om individualiserende kjennetegn er utelatt.

Det er også viktig å merke seg at det ikke alltid er nok å anonymisere opplysninger. Det kreves at det er «upåregnelig» at folk kan finne ut hvem opplysningene gjelder. Det må derfor tas i betraktning hvilken informasjon mottakeren kan ha fra andre kilder, blant annet hvilke opplysninger som senere blir kjent for eksempel i tilknytning til domstolsbehandlingen av straffesaken. For drifts- og forretningshemmeligheter omhandlet i

politiregisterloven § 23 første ledd nr. 2 vil anonymisering ofte ikke være noen fullgod beskyttelse, fordi skadevirkningen vil følge av at informasjonen blir kjent for andre, og i mindre grad ha sammenheng med hvem som «eier» hemmeligheten (Ot.prp. nr. 108 (2008–2009), s. 305).

Det følger av politiregisterloven § 24 nr. 3 at taushetsplikten heller ikke er til hinder for å bruke opplysninger «når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, for eksempel når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder». Bestemmelsen svarer til den generelle regelen i forvaltningsloven § 13 a nr. 3 som er omtalt i punkt 5.5.

8.11.2.2 Særlige unntak fra taushetsplikten for politiet – generelt

Politiet har altså en mer vidtrekkende taushetsplikt enn den generelle taushetsplikten etter forvaltningsloven, men det foreligger også en videre adgang til å *dele* informasjon når det er nødvendig av hensyn til politiets oppdrag.

8.11.2.3 Taushetsplikt i den enkelte straffesak

Mange opplysninger i en straffesak vil i utgangspunktet være underlagt taushetsplikt. Etter politiregisterloven § 26 kan opplysningene brukes i den enkelte straffesak, «herunder til etterforskning, saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll». Vanligvis skal opplysninger verifiseres før de utleveres, jf. politiregisterloven § 20. Dette gjelder ikke ved utlevering til bruk i den enkelte straffesak. Her kreves det bare at det skal fremgå om opplysningene ikke er verifiserte, jf. politiregisterloven § 20 tredje ledd. Grunnen er at det i begynnelsen av en etterforskning vil finnes en rekke opplysninger som ikke er verifisert. Formålet med etterforskningen er nettopp å avklare hvilke av opplysningene som stemmer med de faktiske forhold (Ot.prp. nr. 108 (2008–2009), s. 305-306).

Opplysningene kan også brukes til «gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll». Dette vil for eksempel gjelde ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. (Se nærmere nedenfor under punkt 8.14.2.)

8.11.2.4 Avverge et lovbrudd

Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at politiet gir opplysninger dersom det er nødvendig for å *avverge* et lovbrudd, jf. politiregisterloven § 27 første ledd. Det kan for eksempel være opplysninger til en privat bedrift eller privatperson om et nært forestående lovbrudd. I «avverge» ligger at det er konkret mistanke om et lovbrudd. I politiregisterlovens forarbeider er dette kriteriet beskrevet som «forholdsvis konkret og troverdig informasjon om at en straffbar handling vil bli begått, og at utførelsen kommer forholdsvis nær i tid» (Ot.prp. nr. 108 (2008–2009), s. 306). Avverging er altså mer akutt enn forebygging.

8.11.2.5 Forebygging av lovbrudd

Når det ikke foreligger en så konkret fare for at en straffbar handling vil bli begått, brukes begrepet *forebygging*. Også i slike tilfeller kan politiet gi taushetsbelagt informasjon, jf. § 27 andre ledd. Er mottakeren en offentlig instans, er det tilstrekkelig at informasjonen gis «for å» forebygge kriminalitet. Vilkårene er tydeliggjort i politiregisterforskriften § 9-3 (uthevet her):

*«Etter politiregisterloven § 27 annet ledd kan det utleveres opplysninger til andre offentlige organer dersom det er **nødvendig** for å forebygge lovbrudd, jf. § 4-2. Ved vurderingen av kravet om nødvendighet skal det legges vekt på om politiet har **objektive***

holdepunkter for at lovbrudd av en viss alvorlighet vil bli begått, og det er grunn til å tro at utlevering av angjeldende opplysning til et annet offentlig organ vil bidra til at lovbruddet ikke vil bli begått.»

Er mottakeren privat, er vilkårene strengere. Det å gi informasjonen må da være «nødvendig for å forebygge lovbrudd og andre løsninger må antas å være utilstrekkelige».

Når politiet gir informasjon etter politiregisterloven § 27 første og andre ledd, er det et vilkår at utleveringen er forholdsmessig. Dersom det er mulig og hensiktsmessig å varsle den registrerte, bør dette gjøres før utlevering skjer, jf. politiregisterloven § 27 tredje ledd.

Utlevering av opplysninger for å forebygge lovbrudd skal besluttes av den behandlingsansvarlige, fortrinnsvis skriftlig. Regler om hvem som er behandlingsansvarlig, er fastsatt i politiregisterloven § 2 nr. 4 og politiregisterforskriftens kapittel 2.

Politiet kan etter politiregisterloven § 27 fjerde ledd gi opplysninger til andre offentlige organer og institusjoner som inngår i et kriminalitetsforebyggende samarbeid, når det er nødvendig for å forebygge kriminalitet. Reglene om forholdsmessighet m.m. i § 27 tredje ledd gjelder tilsvarende.

8.11.2.6 Vandelskontroll

En særskilt form for informasjonsdeling er *vandelskontroll* etter politiregisterlovens kapittel 7. Vandelskontrollen kan skje enten ved at politiet utferdiger en politiattest, ved at et offentlig organ ber om en vandelsvurdering eller ved en straffattest, jf. politiregisterloven § 36. Nærmere regler om vandelskontroll er fastsatt i politiregisterforskriften del 8. Den formelle hovedregelen om politiattester er at det skal utstedes en *ordinær* politiattest, jf. politiregisterloven § 40. Mange instanser har anledning til å be om en *uttømmende* politiattest, jf. politiregisterloven § 41.

I motsetning til en uttømmende politiattest, viser en ordinær politiattest ikke alle typer straffereaksjoner. Reaksjonene vises heller ikke lenger når det har gått en viss tid.

En mye brukt form for politiattest er en *barneomsorgsattest* etter politiregisterloven § 39. Denne typen politiattest kan innhentes i en rekke tilfeller der en person skal ha omsorg eller ansvar for mindreårige. Attesten omfatter grov vold, seksuallovbrudd og narkotika-lovbrudd etter straffeloven. En slik attest kan innhentes av frivillige organisasjoner, skoler, barnehager m.m. Skoler og barnehager har plikt til å innhente en slik politiattest, jf. opplæringslova § 10-9, privatskolelova § 4-3 og barnehageloven § 19. For nærmere drøftelser av reglene om politiattest viser vi til litteraturen (Holmboe & Myhrer 2018).

De fleste politiattester viser likevel ikke alle reaksjoner som en person kan ha fått. For eksempel vil en barneomsorgsattest ikke omfatte kroppskrenkelse eller ordinær kroppsskade (straffeloven §§ 271 til 273) – heller ikke dersom offeret var et barn. Det kan også være andre opplysninger om en person som politiet vurderer det nødvendig å orientere om. Det drøfter vi nærmere i neste underpunkt.

8.11.2.7 Hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte

Politiet kan gi opplysninger både til offentlige organer og private i mottakerens interesse, dersom dette er nødvendig for å fremme mottakerens oppgaver etter lov eller for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte, jf. politiregisterloven § 30 og § 31. Bestemmelsene i § 30 og § 31 fastsetter at bestemmelsene i samme lovs § 27 tredje ledd første punktum og femte ledd gjelder tilsvarende. Paragraf 27 tredje ledd første punktum lyder:

«Utlevering må uansett være forholdsmessig i den konkrete situasjon, og det skal særlig legges vekt på om opplysningene formidles til en mottaker som er underlagt taushetsplikt, hvordan det kan forventes at mottaker benytter opplysningene og om opplysningene etter sin art eller kilde er beheftet med usikkerhet.»

Politiet må altså vurdere dels hvor sensitive opplysningene er, og dels hvor stor skade som kan oppstå dersom man ikke deler informasjonen. En del av skadevurderingen er knyttet til om mottakeren har taushetsplikt, og hvordan mottakeren kan forventes å bruke opplysningene. I tillegg må man vurdere hvor sikre opplysningene er.

Henvisningen til mottakerens taushetsplikt gjør at det i grensetilfeller vil være lettere å begrunne en utlevering til et offentlig organ som har taushetsplikt, enn til private. Det er likevel lovens ordning at opplysninger kan utleveres til private. Nærmere regler om utlevering til mottakeren i dennes interesse er fastsatt i politiregisterforskriften § 9-6 (offentlige organer) og § 9-7 (private).

Det er også fastsatt uttrykkelig at politiet kan utlevere opplysninger til andre offentlige organer og institusjoner som inngår i et kriminalitetsforebyggende samarbeid når det er nødvendig for å forebygge kriminalitet, jf. politiregisterloven § 27 fjerde ledd.

Ved utlevering av opplysninger i henhold til politiregisterloven §§ 30 og 31 skal den registrerte som hovedregel informeres om at det er utlevert opplysninger, jf. politiregisterloven § 48 første ledd. Det er gitt unntak fra informasjonsplikten i politiregisterloven § 48 andre ledd. Nærmere regler om informasjonsplikten er fastsatt i politiregisterforskriften kapittel 12.

8.11.2.8 Kommunikasjonskontroll

Unntakene fra taushetspliktreglene er snevrere for opplysninger som er innhentet ved bruk av kommunikasjonskontroll. Straffeprosessloven § 216 i fastsetter hvilke unntak som gjelder her. Blant annet kan opplysninger fra kommunikasjonskontroll brukes for å forebygge at noen uskyldig blir straffet eller for å avverge en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff. De aller fleste straffebud har fengsel i strafferammen og kan dermed medføre frihetsstraff.

Unntakene fra taushetsplikt som gjelder etter forvaltningsloven, politiloven og politiregisterloven, gjelder ikke for opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll.

8.12 Arbeidstilsynet

8.12.1 Innledning

Det er etablert flere tilsyn som både har adgang til å kreve opplysninger uten hinder av taushetsplikt, og som skal varsle andre myndigheter om sine funn. Her skal vi av plasshensyn bare gå gjennom utvalgte regler for Arbeidstilsynet.

8.12.2 Taushetsplikt – arbeidsmiljøloven § 18-2

Når Arbeidstilsynet får melding om forhold som er i strid med loven, «plikter enhver som utfører arbeid eller tjeneste for Arbeidstilsynet å hindre at andre får kjennskap til melderens navn eller andre identifiserende opplysninger om melderens», jf. arbeidsmiljøloven § 18-2 første ledd. Taushetsplikten gjelder også overfor den anmeldte. Arbeidsmiljøloven kapittel 2A om varsling og Arbeidstilsynets plikt til å verne kilder er behandlet i punkt 7 ovenfor.

8.12.3 Rett til å kreve opplysninger

Arbeidstilsynet kan uten hinder av taushetsplikt kreve opplysninger av enhver som er underlagt tilsyn etter arbeidsmiljøloven, og av offentlige tilsynsmyndigheter, jf. arbeidsmiljøloven § 18-5. Det er fastsatt i loven at opplysningsplikten bare gjelder de opplysningene som er nødvendige for at tilsynsmyndigheten skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. En slik begrensning gjelder i og for seg i alle tilfeller der man har plikt til å gi taushetsbelagte opplysninger: Taushetsplikten oppheves ikke, men man kan gi de opplysningene som er nødvendige for å oppfylle plikten. – Tilsvarende regler gjelder for Arbeidstilsynets kontroll med studenters og elevers læringsmiljø, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-3 sjette ledd, fagskoleloven § 15 sjette ledd og folkehøyskoleloven § 5 a tredje ledd.

Når en utlending er gitt tillatelse til opphold til arbeid eller studier etter utlendingsloven kapittel 3, fører Arbeidstilsynet tilsyn med at virksomhetene følger vilkårene for oppholdstillatelse når det gjelder lønns- og arbeidsvilkår og stillingens omfang. Arbeidstilsynet fører også tilsyn med at de særlige reglene for utlendinger som omfattes av EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen, følges. Arbeidstilsynet kan kreve opplysninger uten hinder av taushetsplikt både av den som er underlagt tilsyn og fra andre offentlige tilsynsmyndigheter, jf. utlendingsloven § 27.

8.12.4 Plikt til å gi opplysninger

Ved mistanke om overtredelse av vilkårene eller om at utlendingen ikke har nødvendig oppholdstillatelse, skal Arbeidstilsynet varsle utlendingsmyndighetene, jf. utlendingsloven § 27.

Til bruk for kommunens vurderinger etter serveringsloven plikter blant annet Arbeidstilsynet uten hinder av taushetsplikt å gi de opplysningene kommunen finner nødvendig. Avdekker Arbeidstilsynet forhold som det har grunn til å anta har vesentlig betydning for bevillingsspørsmålet eller i vurderingen av om et serveringssted bør stenges, plikter det av eget tiltak og uten hinder av taushetsplikt å informere kommunen om forholdet, jf. serveringsloven § 11.

En tilsvarende regel gjelder der Arbeidstilsynet avdekker forhold som det har grunn til å anta har vesentlig betydning for vurderingen av om en tillatelse til å drive vaktvirksomhet skal trekkes tilbake. Da plikter Arbeidstilsynet av eget tiltak og uten hinder av taushetsplikt å informere politiet om dette, jf. vaktvirksomhetsloven § 17.

8.13 Sikkerhetsloven

8.13.1 Taushetsplikt

Sikkerhetsloven inneholder både regler som fastsetter taushetsplikt og regler som fastsetter varslingsplikt uten hinder av taushetsplikt.

Etter sikkerhetsloven § 5-4 skal sikkerhetsgradert informasjon bare overlates til personer som har *tjenstlig behov* og er *autorisert* for tilgang til slik informasjon. Til forskjell fra den alminnelige regelen i forvaltningsretten er det altså ikke nok at mottakeren av informasjonen har tjenstlig behov for informasjonen. (Om autorisering, se sikkerhetslovens kapittel 8.)

Alle som får tilgang til sikkerhetsgradert informasjon som ledd i arbeidet eller tjenesten for en virksomhet som omfattes av loven, har taushetsplikt om innholdet. Taushets-

plikten gjelder også etter at arbeidet eller tjenesten er avsluttet, jf. sikkerhetsloven § 5-4 andre ledd.

Etter sikkerhetsloven § 6-6 kan en virksomhet be sikkerhetsmyndigheten kontrollere om virksomhetens informasjonssystemer behandler sikkerhetsgradert informasjon utover det systemets sikkerhetsgodkjenning tillater. Kontrollen skal ikke omfatte privat kommunikasjon eller kommunikasjon med virksomheter som ikke er omfattet av loven, jf. § 6-6 tredje ledd. Det følger av fjerde ledd at alle som får tilgang til informasjon som nevnt i tredje ledd i forbindelse med arbeid eller tjeneste for sikkerhetsmyndigheten, har taushetsplikt om innholdet. Det følger av sjette ledd at informasjon som kontrollen gir tilgang til, bare kan benyttes til det som formålet med kontrollen krever.

8.13.2 Plikt til å gi opplysninger uten hinder av taushetsplikt

Sikkerhetsloven § 4-5 andre ledd fastsetter følgende:

«Virksomheten skal uten hinder av taushetsplikt varsle tilsynsmyndigheten dersom den får kunnskap om en planlagt eller pågående aktivitet som kan medføre en ikke ubetydelig risiko for at nasjonale sikkerhetsinteresser blir truet.»

Etter sikkerhetsloven § 8-5 kan sikkerhetsmyndigheten kreve opplysninger fra en rekke registre når den skal vurdere en personkontroll i forbindelse med klarering. Den behandlingsansvarlige for registrene plikter å utlevere registeropplysninger uten hinder av taushetsplikt. Det fremgår av klareringsforskriften § 8 hvilke registre som er omfattet.

Også etter sikkerhetsloven § 9-4 andre ledd gjelder en varslingsplikt uten hinder av taushetsplikt dersom en virksomhet finner at en anskaffelse innebærer «en ikke ubetydelig risiko for at informasjonssystemet, objektet eller infrastrukturen kan bli rammet av eller brukt til sikkerhetstruende virksomhet», dersom virksomheten ikke selv treffer tiltak.

8.14 Straffegjennomføring

8.14.1 Kriminalomsorgen

Ansatte i kriminalomsorgen er i utgangspunktet underlagt de alminnelige taushetspliktsreglene i forvaltningsloven §§ 13 flg., men det gjelder noen særregler for kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 7. Etter paragrafens bokstav h har enhver som er tilsatt i eller utøver tjeneste eller arbeid for kriminalomsorgen, taushetsplikt om det han eller hun i forbindelse med tjenesten får vite om «forhold av betydning for sikkerheten i fengslene og i forbindelse med gjennomføringen av straff utenfor fengslene». Slike opplysninger kan gjelde tekniske innretninger, bygningsmessige forhold eller sikkerhetsrutiner (Ot.prp. nr. 5 (2000–2001), s. 151-152). Denne regelen *innskjerper* altså taushetsplikten i forhold til det som ville følge av de alminnelige reglene i forvaltningsloven.

Straffegjennomføringsloven § 7 a gir kriminalomsorgen rett til å innhente opplysninger fra andre organer uten hinder av deres taushetsplikt. Opplysninger kan innhentes fra Folkeregisteret, barnevernet og sosialtjenesten, helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten og tilbyder av tilgang til elektronisk kommunikasjonsnett eller kommunikasjonstjeneste.

Kriminalomsorgen har i en del tilfeller plikt til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte dersom det er av betydning for dem å få vite om beslutninger som gjelder den domfelte,

se straffegjennomføringsloven § 7 bokstav i og § 7 b. Denne varslingsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikt.

Varslingsplikten gjelder tidspunktet for gjennomføring av straff utenfor fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 16 og gjennomføring av straff utenfor fengsel med elektronisk kontroll, jf. § 16 a tredje ledd jf. § 16 sjette ledd, tidspunktet for frigang fra fengsel, jf. § 20 tredje ledd (i straffegjennomføringsloven § 7 bokstav i og § 7 b feilaktig vist til som § 20 andre ledd), tidspunktet for permisjon eller straffavbrudd, jf. § 36 tredje ledd, om den domfelte unndrar seg gjennomføringen av fengselsstraff, jf. § 40 åttende ledd, løslatelse fra fengselsstraff, jf. § 42 sjette ledd, visse vilkår for prøveløslatelse, jf. § 42 syvende ledd og tidspunkt og visse vilkår for prøveløslatelse fra forvaring, jf. straffeloven § 45 syvende ledd (i straffegjennomføringsloven § 7 bokstav i og § 7 b feilaktig vist til som § 45 sjette ledd).

Varsel etter straffegjennomføringsloven § 42 sjette ledd kan også gis dersom den løslatte endrer bosted i løpet av prøvetiden, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen.

Det følger dessuten av forskrift om straffegjennomføring § 3-16 første ledd at tilsatte i kriminalomsorgen av eget tiltak skal formidle kontakt med helsetjenesten dersom noe tyder på at en innsatt er syk.

8.14.2 Konfliktråd

8.14.2.1 Mekling i konfliktråd

Meklere og andre som utfører tjeneste eller arbeid for konfliktrådet, har taushetsplikt etter konfliktrådsloven § 9, som viser til forvaltningsloven § 13. Taushetsplikten er strengere enn etter forvaltningsloven, ved at også partenes navn, fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted er omfattet av taushetsplikten. Reglene gjelder både i sivile saker og straffesaker.

Taushetsplikten gjelder også alle som er til stede i konfliktrådsmøtet. Det vil si samarbeidende organer, men også fornærmede eller skadelidte, deres verger og eventuelle støttepersoner eller advokater. Regelen er parallell med reglene i forvaltningsloven § 13 b andre ledd tredje punktum om at vitner og andre som får taushetsbelagte opplysninger, selv får taushetsplikt.

Både skadevolderen og den skadelidte må samtykke i at en sak behandles som meklings sak i konfliktrådet. Det at taushetsbelagt informasjon deles i møtet, bygger derfor på samtykke.

I straffesaker skal konfliktrådet gi påtalemyndigheten underretning om en eventuell utsettelse av saken og når den kan forventes behandlet, jf. konfliktrådsloven § 20. Etter at et møte er avsluttet, skal konfliktrådet sende sakens dokumenter til påtalemyndigheten med opplysning om det er inngått en godkjent avtale. Konfliktrådet skal varsle påtalemyndigheten dersom møtet ikke gjennomføres grunnet siktede eller siktede bryter avtalen vesentlig, jf. konfliktrådsloven § 21.

Denne kommunikasjonen med påtalemyndigheten forutsetter at konfliktrådet også skal gi taushetsbelagte opplysninger. Om den nærmere behandlingen av konfliktrådssaker viser vi til litteraturen (Holmboe, 2016).

8.14.2.2 Gjennomføring av ungdomsoppfølging og ungdomsstraff

En lovbrøyer som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan ilegges ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff. Disse reaksjonene består av gjennomføring av et ungdomsstormøte, utarbeidelse av en individuelt tilpasset ungdomsplan og oppfølging av

planen, jf. konfliktrådsloven § 22. Det er et vilkår for å ilegge reaksjonen at den siktede samtykker til reaksjonen, jf. straffeloven § 52 a bokstav c og § 37 første ledd bokstav j og straffeprosessloven § 71 a andre ledd. I ungdomsstormøtet og i oppfølgingsteamet skal relevante aktører være representert, jf. konfliktrådsloven § 24 og § 26. I ungdomsstormøtet fastsettes en ungdomsplan med diverse tiltak som ofte innebærer samarbeid mellom flere instanser, jf. konfliktrådsloven § 25.

Det er understreket i forarbeidene at «god informasjonsflyt mellom instansene som deltar i ungdomsstormøtet og ungdomsteamet er en viktig forutsetning for et godt samarbeid og vellykkede tiltak» (Prop. 135 L (2010–2011), punkt 10.9.2). Departementet valgte ikke å foreslå en egen regel om opplysningsplikt for deltakerne i ungdomsstormøtet, men la til grunn at opplysninger kan deles på grunnlag av samtykke (Prop. 135 L (2010–2011), punkt 10.9.4).

Etter konfliktrådsloven § 11 skal samtykket være «reelt og informert». For siktede kan det være uheldig om han eller hun først etter at reaksjonen er ilagt, forstår at samtykket til reaksjonen også innebærer et samtykke til informasjonsdeling i ungdomsstormøtet og oppfølgingsteamet. Det er derfor viktig at dette gjøres klart for siktede før reaksjonen ilegges.

I noen saker blir det satt vilkår om at siktede skal avholde seg fra rusmidler. Da er det hjemmel i konfliktrådsloven § 29 for å gjennomføre ruskontroll. Regelen i helsepersonelloven § 12 tredje ledd gjelder i slike tilfeller, slik at lege, sykepleier, helsesekretær og bioingeniør har plikt til å ta blodprøve eller lignende rusprøve. Etter helsepersonelloven § 23 nr. 6 gjelder det ikke taushetsplikt «når det er uttrykkelig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde». Bestemmelsene i helsepersonelloven § 23 er nærmere beskrevet i punkt 8.5.5 ovenfor. Et argument for at taushetsplikten ikke gjelder her, er at helsepersonell som har domfelte til behandling, ikke har plikt til å ta prøven. Rollen deres er dermed mer å sammenligne med en sakkyndig. Etter helsepersonelloven § 27 kan helsepersonellet da videreformidle prøveresultatet til oppdragsgiveren. Se også punkt 8.5.6 ovenfor om denne bestemmelsen.

Uansett innebærer siktedes samtykke til ungdomsreaksjonen at han eller hun også samtykker til å underkaste seg ruskontroller i medhold av loven. Skulle siktede nekte den som har tatt rusprøve å formidle resultatet av prøven til ungdomskoordinatoren, må det anses som å trekke samtykket til reaksjonen.

8.15 Introduksjonsprogram, språkopplæring og bosetting m.m. for innvandrere

8.15.1 Taushetsplikt

Integreringsloven § 46, som trådte i kraft 1. januar 2021, fastsetter at forvaltningsloven gjelder, med visse unntak. Kandidater til å motta tjenester etter denne loven regnes ikke som parter i samme sak. Dermed vil en kandidat til å motta tjenester ikke ha rett til innsyn i taushetsbelagte opplysninger om andre kandidater, selv om de skulle konkurrere om samme tjeneste.

8.15.2 Overføring av personopplysninger mellom offentlige organer

Etter integreringsloven §§ 41 flg. kan et offentlig organ som utfører nærmere bestemte oppgaver etter loven, registrere personopplysninger og søke i registre for å få tilgang til slike opplysninger.

Integreringsloven § 44 gir offentlige organer som har oppgaver etter loven, adgang til å pålegge følgende organer å gi opplysninger om asylsøkere og innvandrere uten hinder av lovbestemt taushetsplikt:

- a. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- b. Kompetanse Norge
- c. Arbeids- og velferdsetaten
- d. Utlendingsdirektoratet
- e. Utlendingsnemnda
- f. folkeregistermyndigheten
- g. kommunene
- h. fylkeskommunene

Unntaket fra taushetsplikten gjelder ikke taushetsplikt etter helsepersonelloven. Nærmere regler om behandling av personopplysninger er gitt i integreringsforskriften [kapittel 9](#).

8.15.3 Plikt til å gi opplysninger

Etter utlendingsloven § 84 første ledd bokstav b kan et organ som behandler en sak etter loven, pålegge en kommune å gi opplysninger om deltakerne i introduksjonsprogrammet. Nærmere regler er fastsatt i utlendingsforskriften [§ 17-7 e](#).

8.16 Utlendingsmyndighetene

8.16.1 Opplysninger fra forvaltningsorganer

Etter utlendingsloven § 84 kan et organ som behandler en sak etter loven – uten hinder av taushetsplikt – pålegge en rekke organer å utlevere opplysninger om utlendinger eller andre loven gjelder for, jf. § 84 første ledd.

Nærmere bestemmelser om opplysningsplikten er fastsatt i utlendingsforskriften [§§ 17-7 d flg.](#)

Når særreaksjonsdømte utlendinger skal utvises, gir helsepersonelloven [§ 29 a](#) hjemmel for at helsepersonell kan gi opplysninger til utlendingsmyndighetene. (Se punkt 8.5.7 ovenfor.)

8.16.2 Opplysninger om beboere i mottak

Utlendingsloven [§ 84 b](#) fastsetter regler om opplysningsplikt om beboere i mottak og omsorgssentre m.m. Bestemmelsen pålegger ansatte som utfører arbeid eller tjeneste i mottak å gi opplysninger om beboerne etter anmodning fra utlendingsmyndighetene. Det er presisert i lovteksten at dette også gjelder der opplysningene kan brukes til å iverksette vedtak som innebærer at beboeren må reise ut av landet. Opplysningsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikten etter forvaltningsloven [§§ 13 flg.](#)

Anmodningen må rettes skriftlig fra utlendingsmyndighetene til mottaket med konkrete spørsmål knyttet til en angitt beboer. En anmodning fra utlendingsmyndighetene om å

fortløpende oversende informasjon av interesse vedrørende én eller flere beboere, tilfredsstillende ikke kravet i loven. Med begrepet «utlendingsmyndighetene» menes i denne sammenheng Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Politiets utlendingsenhet (Prop. 104 L (2013–2014), s. 31).

Når beboeren er en enslig, mindreårig asylsøker, kan utlendingsmyndighetene derimot ikke anmode om slike opplysninger. Det gjelder også overfor ansatte i omsorgssentre for mindreårige og barnevernsinstitusjoner.

Etter utlendingsloven § 84 b tredje ledd kan politiet ved skriftlig anmodning til mottak, omsorgssentre som nevnt i andre ledd eller Utlendingsdirektoratet få utlevert nærmere angitte opplysninger når det er nødvendig for politiets oppgaver etter utlendingsloven eller for politimessige formål som nevnt i politiregisterloven § 2 nr. 13. Begrepet «politimessige formål» omfatter politiets kriminalitetsbekjempende virksomhet, herunder etterforskning, forebyggende arbeid og ordenstjeneste, og politiets service- og bistandsfunksjon samt føring av vaktjournaler. Plikten til å gi opplysninger gjelder uavhengig av taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13.

Politiet kan kreve følgende opplysninger etter utlendingsloven § 84 b tredje ledd:

- navn, fødselsdato og nasjonalitet til nåværende og tidligere beboere i asylmottak eller omsorgssentre.
- dato for når beboere har flyttet til eller fra mottaket eller omsorgssenteret varigheten av eventuelle permisjoner fra mottaket eller omsorgssenteret, og
- nytt bosted.

Regelen om politiets rett til opplysninger gjelder både for voksne beboere og for mindreårige asylsøkere. Det oppstilles ikke krav om at politiet begrunner anmodningen om utlevering, og det er politiet som skal vurdere om utleveringen er nødvendig. Den som får et krav om slike opplysninger, skal altså ikke overprøve politiets vurdering. Dersom anmodningen også gjelder utlevering av opplysninger som omfatter barn, må politiet vurdere hensynet til barnets beste (Prop. 156 L (2016–2017), s. 28). Se også Grunnloven § 104.

9 Særlig om opplysninger til og fra utlandet

9.1 Deling av opplysninger etter forvaltningsloven

Deling av opplysninger etter forvaltningsloven § 13 a fordi det ikke er behov for beskyttelse, må i utgangspunktet kunne skje også utover landets grenser. Der en opplysning direkte gjelder en person eller en virksomhet utenfor Norges grenser, kan opplysningene gis til disse etter forvaltningsloven § 13 a nr. 1. I mange tilfeller vil dette også være nødvendig av hensyn til en forsvarlig saksbehandling, for eksempel der en person bosatt utenfor Norge er part i en norsk forvaltningssak.

Det må også være adgang til å gi opplysninger «når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte», jf. forvaltningsloven § 13 a nr. 2. Det samme gjelder der spørsmålet oppstår om opplysningene kan «brukes når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder», jf. § 13 a nr. 3. Men her må nok forvaltningen undersøke om opplysningene vil være alminnelig kjent i mottakerlandet, og om det kan være til ulempe for den som er vernet av taushetsplikten, dersom opplysningene gjøres kjent i et annet land.

Opplysninger om at en navngitt domfelt eller bøtelagt er benådet eller ikke, jf. § 13 a nr. 4 vil etter omstendighetene også kunne gjøres kjent for personer i utlandet.

Reglene i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 3, 5 og 6, som gir adgang til å dele informasjon med andre organer eller etater, må forutsettes å gjelde *norske* offentlige organer hvis det ikke er fastsatt særlige regler om det motsatte. Derimot kan det etter omstendighetene være adgang til å dele taushetsbelagt informasjon med utenlandske organer eller enkeltpersoner i noen andre tilfeller som omfattes av forvaltningsloven § 13 b første ledd.

Dersom en part er bosatt utenfor Norge, må man kunne gi vedkommende opplysninger etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1 av hensyn til kontradiksjonen. En part som får slike opplysninger om andre, kan pålegges en straffesanksjonert taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 b andre ledd, men det kan være vanskelig å gjøre straffansvaret gjeldende dersom en part bosatt i utlandet bryter taushetsplikten. Det gir likevel ikke grunnlag for å begrense en parts innsynsrett at vedkommende bor utenfor Norge.

Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 er taushetsplikt ikke til hinder for at «opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll». Etter § 13 b første ledd nr. 4 kan opplysningene brukes for «statistisk bearbeiding, utrednings- og planleggingsoppgaver, eller i forbindelse med revisjon eller annen form for kontroll med forvaltningen». Etter omstendighetene kan disse bestemmelsene gi grunnlag for å dele opplysningene med personer i utlandet. For eksempel kan man ha utenlandske medlemmer i et granskingsutvalg. Det kan også være

nødvendig å sende opplysninger til utlandet for å få gjennomført en avgjørelse. I en del tilfeller bør det legges vekt på om mottakeren er undergitt lignende taushetspliktsregler som gjelder i Norge.

Når det gjelder deling med utenlandske organer i medhold av § 13 b første ledd nr. 2, vil for eksempel barnevernsmyndighetene i noen tilfeller ha behov for å utveksle taushetsbelagte opplysninger med utenlandske myndigheter.

Som ledd i sitt arbeid, vil barnevernstjenesten innhente og motta opplysninger om barnet og familien for å vurdere om barnet har behov for barneverntiltak. Tjenesten kan henvende seg til utenlandske myndigheter i en sak der man antar at utenlandske myndigheter har relevante opplysninger for barnevernsaken, og må da formidle visse taushetsbelagte opplysninger til utenlandske myndigheter for å kunne innhente opplysninger fra disse i saken. For å kunne gi ut disse opplysningene, må barnevernstjenesten anse det nødvendig for å opplyse saken, slik at barnet kan bli ivaretatt på best mulig måte.

Også bestemmelsen i § 13 b første ledd nr. 7 må kunne gi grunnlag for å dele opplysninger med utenlandske personer eller organer dersom det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse for noen som befinner seg i det aktuelle landet.

9.2 Tjenesteloven og forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 9

Etter tjenesteloven § 25 skal ansvarlig myndighet «ved begrunnet forespørsel fra myndighet i annen EØS-stat yte bistand ved tilsyn med tjenesteytere». For å oppfylle norske myndigheters forpliktelser etter denne og andre bestemmelser i tjenesteloven, er det gitt hjemmel i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 9 for å gi «et forvaltningsorgan i en annen EØS-stat opplysninger som forutsatt i tjenesteloven».

9.3 Internasjonal barnebortføring m.m.

Etter barnebortføringsloven § 5 skal Bufdir, som er utpekt som sentralmyndighet, motta og formidle henvendelser etter [Haagkonvensjonen 1980](#) og [Europarådskonvensjonen 1980](#). Dette innebærer at det foreligger hjemmel til å gi taushetsbelagte opplysninger i forbindelse med korrespondanse mellom norske myndigheter og utenlandsk sentralmyndighet under konvensjonene og mellom utenlandsk sentralmyndighet og en norsk domstol. Bufdir kan uten hinder av taushetsplikt innhente fra Folkeregisteret opplysninger som er nødvendige for utførelsen av oppgaver etter loven, jf. barnebortføringsloven § 5 andre ledd.

Dersom et barn er bortført fra barnevernet til en annen stat, skal barnevernstjenesten gi opplysninger til myndighetene i barnets oppholdsstat dersom det er forsvarlig og til barnets beste, jf. barnevernsloven § 13-5 fjerde ledd. Opplysninger som norske myndigheter er forpliktet til å gi etter Haagkonvensjonen 1996, kan gis uten hinder av taushetsplikt, jf. lov om Haagkonvensjonen 1996 § 3.

Haagkonvensjonen 1996 legger for øvrig til rette for samarbeid på tvers av land i saker som gjelder avgjørelse om beskyttelsestiltak overfor barn. Konvensjonen gjelder også foreldremyndighet.

9.4 Internasjonalt rettslig samarbeid

Domstolloven § 46 gir hjemmel for å etterkomme utenlandske rettsanmodninger. Anmodningene skal etterkommes i overensstemmelse med norsk lov. Etter utleveringsloven § 23 a skal rettsanmodninger i straffesaker i utgangspunktet «så vidt mulig etterkommes» dersom de er fremsatt på riktig måte. Paragrafen gir nærmere regler om når slike anmodninger skal eller kan avslås.

Norske domstoler og påtalemyndigheten kan også sende rettsanmodninger til utlandet, jf. domstolloven § 47 og utleveringsloven § 23 b. Norske myndigheters behandling av rettsanmodninger i straffesaker fra utlandet til Norge og fra Norge til utlandet er regulert i forskrift om internasjonalt samarbeid i straffesaker.

Etter arrestordreloven og utleveringsloven er det implisitt hjemmel til å gi taushetsbelagte opplysninger i forbindelse med utferdigelsen og gjennomføringen av en arrestordre eller utleveringsbegjæring. Pågrep og overlevering av personer mellom Norge og medlemsstater i EU og mellom Norge og andre nordiske stater på grunnlag av en arrestordre reguleres av arrestordreloven og arrestordreforskrifta, mens saker om utlevering til land utenfor Norden og EU reguleres av utleveringsloven.

9.5 Politiet

Det internasjonale politisamarbeidet er omfattende. Her gis bare en kortfattet oversikt. For en mer omfattende oversikt, se Auglend og Mæland (2016, s. 1389-1414).

Etter politiloven § 20 a kan en utenlandsk tjenesteperson «delta i felles etterforskningsgrupper, felles politioperasjoner, eller på annen måte utføre tjenestehandlinger i Norge i den grad det følger av overenskomst med fremmed stat». Tjenestepersonen kan også «fortsette observasjon og forfølgelse på norsk territorium». Ved slik observasjon eller deltakelse i felles etterforskningsgrupper eller felles politioperasjoner vil han eller hun kunne få taushetsbelagte opplysninger, og politiloven § 20 a gir dermed indirekte hjemmel til at taushetsbelagt informasjon tilflyter tjenestepersonen.

Etter politiregisterloven § 22 kan opplysninger gis til utlandet «til formål som nevnt i § 26». Bestemmelsen i politiregisterloven § 26 fastsetter at taushetsplikten ikke er «til hinder for at opplysningene brukes i den enkelte straffesak, herunder til etterforskning, saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll». Opplysninger kan også utleveres til utenlandske samarbeidende politimyndigheter og sikkerhets- og etterretningstjenester for å avverge eller forebygge lovbrudd, eller dersom det er nødvendig for å verifisere opplysningene, jf. § 22 første ledd første punktum. Det gjelder uansett et krav om forholdsmessighet jf. politiregisterloven § 27 tredje ledd.

Også utenfor straffesaker kan opplysninger utleveres til utenlandske samarbeidende politimyndigheter og sikkerhets- og etterretningstjenester for å avverge eller forebygge lovbrudd eller dersom det er nødvendig for å verifisere opplysningene. Slik utlevering er underlagt en del begrensninger, som varierer med om mottakerlandet er underlagt direktiv (EU) 2016/680 eller ikke, jf. politiregisterforskriften del 12. I tillegg kan bindende konvensjoner eller avtaler åpne for bindende konvensjoner eller avtaler kan åpne for slik utlevering.

Vandelskontroll er en særskilt form for utlevering av opplysninger. Etter politiregisterloven § 38 kan det utstedes politiattest til person som trenger politiattest for innreise, visum, arbeidstillatelse eller bosetting i et annet land, eller til andre formål der bestemmelser i andre land krever dokumentasjon om forhold som nevnt i politiregisterloven § 36 første ledd nr. 1. Tilsvarende gjelder for person som søker om tilsetting ved utenlandsk ambassade eller lignende i Norge.

9.6 Straffegjennomføring

Lov om overføring av domfelte inneholder regler om når norske avgjørelser om strafferettslige reaksjoner fullbyrdes i utlandet og utenlandske avgjørelser om strafferettslige reaksjoner fullbyrdes i Norge.

Lov om overføring av domfelte gjelder ikke for avgjørelser som omfattes av lov om fullbyrding av nordiske straffedommer. Lov om fullbyrding av nordiske straffedommer gjelder Danmark, Island, Finland, Sverige og Norge, og omhandler blant annet fullbyrding av bøtestraff, frihetsstraff, gjennomføring av straff i frihet og tilsyn m.m. med prøveløslatelse. Etter § 10 kan det settes fram begjæring til myndighetene i Danmark, Finland, Island eller Sverige «om at det der settes i verk gjennomføring av dom på samfunnsstraff eller tiltak som det er truffet bestemmelse om i en betinget dom, avsagt her i riket». Denne regelen har sammenheng med at samfunnsstraff bare kan idømmes lovbytere med bosted i Norge, Danmark, Finland, Island eller Sverige, jf. straffeloven § 48 første ledd bokstav c. Etter samme bestemmelse er det også et vilkår for å idømme samfunnsstraff at lovbyteren samtykker.

Skal en samfunnsstraff gjennomføres i et annet nordisk land, må dermed norske myndigheter kunne formidle dommen og en begjæring til gjennomføringslandet uten hinder av taushetsplikt.

10 Andre veiledere

Som nevnt i punkt 1.2 finnes det en rekke spesifikke veiledere m.m. som omhandler informasjonsdeling på særlige områder eller mellom særlige etater. Her gis en oversikt en del slike veiledere. Listen er ikke uttømmende, og det kan ikke legges til grunn at Justis- og beredskapsdepartementet står inne for innholdet i de dokumentene som ikke er utarbeidet av departementet selv.

- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten. Rundskriv Q-24. Q-24* (regjeringen.no)
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. (2012). *Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon. Rundskriv Q-19. Q-19* (regjeringen.no)
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. (2015). *Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land. Rundskriv Q-42. Q-42* (regjeringen.no)
- Bufdir. (2019) *Barnevernet: Begrense foreldres innsyn i barnevernssaken. Barnevernet: Begrense foreldres innsyn i barnevernssaken* (bufdir.no)
- Bufdir. (2019). *Barnevernet: Varsel og anmeldelse til politiet Barnevernet: Varsel og anmeldelse til politiet* (bufdir.no)
- Bufdir. (2019). *Saksbehandlingsrundskrivet Saksbehandlingsrundskrivet* (bufdir.no)
- Bufdir og Politidirektoratet. (2020) *Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling. Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling* (bufdir.no)
- Datatilsynet. (2015). *Anonymisering av personopplysninger. Veileder. Anonymisering* (datatilsynet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Informasjonshåndtering i spesialisthelsetjenesten Rundskriv om informasjonshåndtering i spesialisthelsetjenesten* (regjeringen.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2015). *Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer. Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer* (helsedirektoratet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet & Politidirektoratet. (2016). *Helsepersonellens taushetsplikt – Rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet (IS-9-2015). Helsepersonellens taushetsplikt* (helsedirektoratet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2018). *Helsepersonelloven med kommentarer Helsepersonelloven med kommentarer* (helsedirektoratet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Helsepersonells vitneplikt for domstolene og fylkesnemnda. Helsepersonells vitneplikt* (helsedirektoratet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Helsepersonells taushetsplikt og opplysningsplikt. Veileder Taushetsplikt og opplysningsplikt* (helsedirektoratet.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet, Politidirektoratet, Politiets utlendingsenhet, Oslo Politidistrikt, Utlendingsdirektoratet & Riksadvokaten. (2018). *Felles veileder for helsetjenesten, politiet, påtalemyndighet og Utlendingsdirektoratet om saksgangen ved utvisning og uttransportering av særreaksjonsdømte utlendinger (RS 2010-005V). Veileder – utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger* (udiregelverk.no)
- Helse- og omsorgsdepartementet og Politidirektoratet. (2012). *Rundskriv om helsetjenestens og politiets ansvar for psykisk syke. Rundskriv IS-5/2012. Rundskriv IS-5/2012* (helsedirektoratet.no)
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020). *Rundskriv om nordisk-europeisk arrestordre. Rundskriv G-02/2020. G-02/2020* (regjeringen.no)

- Justis- og politidepartementet. (2001). *Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker*. Rundskriv G 19/2001. [G 19/2001 \(regjeringen.no\)](#)
- Justis- og politidepartementet. (2009) *Rettleiar til offentleglova (G-2009-419)*. [Rettleiar til offentleglova \(regjeringen.no\)](#)
- Riksadvokaten. (2017) *Innsyn i straffesaksdokumenter for andre enn sakens parter*. [Veileder -innsyn i straffesaksdokumenter \(riksadvokaten.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten*. Rundskriv Udir-10-2012. [Udir-10-2012 \(udir.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet (2018). *Bruk av nødrett/nødverge og andre inngripende tiltak i skolen* [Bruk av nødrett, nødverge og andre inngripende tiltak i skolen \(udir.no\)](#)
- Utlendingsdirektoratet (2010). *Taushetsplikt i utlendings- og statsborgersaker*. *Retningslinje 2010-149*. [UDI 2010-149 \(udiregelverk.no\)](#)

Nettsider

- [plikt.no](#) – nettside om avvergingsplikten ved volds- og seksuallovbrudd. Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
- [dinutvei.no](#) – nasjonal veiviser ved vold og overgrep. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Kildeoversikt

Litteratur

- Auglend, Ragnar L. & Mæland, Henry John (2016). *Politirett* (3. utg.). Oslo, Gyldendal juridisk.
- Befring, Anne Kjersti & Ohnstad, Bente (2019). *Helsepersonelloven: kommentarutgave*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Brandt, Kristian; Efstad, Jon Sverdrup; Harlem, Hanne & Selman, Camilla (2018). *Offentleglova: Lovkommentar*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Duvaland, Lars (2016). *Taushetsplikt*. I Anne Kjersti Befring, Morten Kjelland & Aslak Syse (Red.), *Sentrale helserettslige emner* (s. 135-166). Oslo, Gyldendal akademisk.
- Eckhoff, Torstein & Smith, Eivind (2018). *Forvaltningsrett* (11. utg.). Oslo, Universitetsforlaget.
- Helgeland, Geir (2018). *Opplæringslova: lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av 17. juli 1998 nr. 61 : kommentarutgave* (3. utg.). Oslo, Universitetsforlaget.
- Holmboe, Morten (2016). *Konfliktrådsloven med kommentarer*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Holmboe, Morten (2017). *Tale eller tie: Om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser*. Oslo, Gyldendal Juridisk.
- Holmboe, Morten, Leer-Salvesen, Kjartan & Vatnar, Solveig Karin Bø (2019 a). *Avverging av mishandling i nære relasjoner – en flerfaglig tilnærming. Del I*. I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 17(2), s. 114-130. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2019-02-02>
- Holmboe, Morten, Leer-Salvesen, Kjartan & Vatnar, Solveig Karin Bø (2019 b). *Avverging av mishandling i nære relasjoner – en flerfaglig tilnærming. Del II*. I *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 17(3), s. 262-279.
- Holmboe, Morten, Lenth, Guri og Sæther, Knut Erik (2023): *Lovkommentar om politi-registerloven – om samfunnsbeskyttelse og personvern*
- Holmboe, Morten & Myhrer, Tor-Geir (2018). *Vandel: Om politiattester og vurdering av skikkethet*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Jarbekk, Eva I. E. (Red.). (2019). *Personopplysningsloven og personvernforordningen (GDPR): med kommentarer*. Oslo, Gyldendal.
- Keiserud, Erik; Sæther, Knut Erik; Holmboe, Morten; Jahre, Hans-Petter; Matningsdal, Magnus & Smørdal, Jarle Golten (2020). *Straffeprosessloven: lovkommentar : bind I* (5. utg.). Oslo, Universitetsforlaget.
- Matningsdal, Magnus (2017). *Straffeloven: Annen del. De straffbare handlingene, kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ofstad, Kari & Skar, Randi (2015). *Barnevernloven med kommentarer* (6. utg.). Oslo, Gyldendal juridisk.
- Rathore, Omar Saleem & Ødelien, Anette (2019). *Dette kan bli nytt i ny forvaltningslov*. Juridika. Hentet fra <https://juridika.no/innsikt/dette-kan-bli-nytt-i-ny-forvaltningslov>
- Schartum, Dag Wiese & Bygrave, Lee A. (2016). *Personvern i informasjonssamfunnet : en innføring i vern av personopplysninger* (3. utg.). Bergen, Fagbokforlaget.

- Skullerud, Åste Marie Bergseng, Rønnevik, Cecilie, Skorstad, Jørgen & Pellerud, Marius Engh (2019). *Personopplysningsloven og personvernforordningen (GDPR)*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Stang, Elisabeth Gording (2013). *Reglene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt*. I *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: regelkunnskap og praksis* (s. 43-88). Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Stang, Elisabeth Gording, Aamodt, H. A., Sverdrup, S., Kristofersen, L. B. & Winsvold, A. (2013). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: regelkunnskap og praksis*. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Sverdrup, Sidsel (2013). *Relevant kunnskap om dagens praktisering*. I *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: regelkunnskap og praksis* (s. 25-41). Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Wessel-Aas, Jon & Ødegaard, Magnus (2018). *Personvern: publisering og behandling av personopplysninger*. Oslo, Gyldendal.
- Woxholth, Geir (2011). *Forvaltningsloven. Kommentartutgave* (5. utg.). Oslo, Gyldendal Akademisk.
- Øyen, Ørnulf (2019). *Straffeprosess* (2. utg.). Bergen, Fagbokforlaget.

Offentlige dokumenter m.m.

- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten*. Rundskriv Q-24. [Q-24 \(regjeringen.no\)](#)
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. (2012). *Retningslinjer til forskrift 15. november 2011 om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon*. Rundskriv Q-19. [Q-19 \(regjeringen.no\)](#)
- Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. (2015). *Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land*. Rundskriv Q-42. [Q-42 \(regjeringen.no\)](#)
- Bufdir. (2019) *Barnevernet: Begrense foreldres innsyn i barnevernssaken*. [Barnevernet: Begrense foreldres innsyn i barnevernssaken \(bufdir.no\)](#)
- Bufdir. (2019). *Barnevernet: Varsel og anmeldelse til politiet* [Barnevernet: Varsel og anmeldelse til politiet \(bufdir.no\)](#)
- Bufdir. (2019). *Saksbehandlingsrundskrivet* [Saksbehandlingsrundskrivet \(bufdir.no\)](#)
- Bufdir og Politidirektoratet. (2020) *Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling*. [Politi og barnevern – nasjonale retningslinjer for samhandling \(bufdir.no\)](#)
- Datatilsynet. (2015). *Anonymisering av personopplysninger. Veileder*. [Anonymisering \(datatilsynet.no\)](#)
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2019). *Spørsmål om tilsynsmyndighetens taushetsplikt etter arbeidsmiljøloven i tilsynssaker på helse- og omsorgstjenesteområdet (brev til Statens helsetilsyn)*.
- Helsedirektoratet. (2015). *Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer*. [Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer \(helsedirektoratet.no\)](#)
- Helsedirektoratet & Politidirektoratet. (2016). *Helsepersonellens taushetsplikt – Rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet (IS-9-2015)*. [Helsepersonellens taushetsplikt \(helsedirektoratet.no\)](#)
- Helsedirektoratet. (2018). *Helsepersonelloven med kommentarer* [Helsepersonelloven med kommentarer \(helsedirektoratet.no\)](#)

- Helsedirektoratet (2019). *Helsepersonells vitneplikt for domstolene og fylkesnemnda*. [Helsepersonells vitneplikt \(helsedirektoratet.no\)](https://www.helsedirektoratet.no)
- Helsedirektoratet. (2019). *Taushetsplikt og opplysningsplikt*. Veileder [Taushetsplikt og opplysningsplikt \(helsedirektoratet.no\)](https://www.helsedirektoratet.no)
- Helsedirektoratet, Politidirektoratet, Politiets utlendingsenhet, Oslo Politidistrikt, Utlendingsdirektoratet & Riksadvokaten. (2018). *Felles veileder for helsetjenesten, politiet, påtalemyndighet og Utlendingsdirektoratet om saksgangen ved utvisning og uttransportering av særreaksjonsdømte utlendinger (RS 2010-005V)*. [Veileder – utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger \(udiregelverk.no\)](https://www.udiregelverk.no)
- Helsedirektoratet og Politidirektoratet. (2012). *Rundskriv om helsetjenestens og politiets ansvar for psykisk syke*. Rundskriv IS-5/2012. [Rundskriv IS-5/2012 \(helsedirektoratet.no\)](https://www.helsedirektoratet.no) (Dette rundskrivet er under revisjon.)
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2020). *Rundskriv om nordisk-europeisk arrestordre*. Rundskriv G-02/2020. [G-02/2020 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Justis- og politidepartementet. (2001). *Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker*. Rundskriv G 19/2001. [G 19/2001 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Justis- og politidepartementet. (2009) *Rettleiar til offentleglova (G-2009-419)*. [retteiar til offentleglova \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- NOU 2017: 12. *Svikt og svik — Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Hentet fra [NOU 2017: 12 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- NOU 2019: 5. *Ny forvaltningslov: Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*. [NOU 2019: 5 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- NOU 2019: 10. *Åpenhet i grenseland – Bilder, film og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, barnevernet, skolen og barnehagen*. Hentet fra [NOU 2019: 10 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- NOU 2020: 17. *Varslede drap? — Partnerdrapsutvalgets utredning* [NOU 2020: 17 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Ot.prp. nr. 5 (2000–2001). *Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)*. [Ot.prp. nr. 5 \(2000–2001\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Ot.prp. nr. 15 (2008–2009). *Om lov om dyrevelferd*. [Ot.prp. nr. 15 \(2008–2009\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Ot.prp. nr. 52 (2000–2001). *Om lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell*. [Ot.prp. nr. 52 \(2000–2001\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Ot.prp. nr. 108 (2008–2009). *Om lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven)*. [Ot.prp. nr. 108 \(2008–2009\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Prop. 57 L (2013–2014). *Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)*. [Prop. 57 L \(2013–2014\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Prop. 67 L (2017–2018). *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv)*. [Prop. 67 L \(2017–2018\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Prop. 102 LS (2014–2015). *Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen*. [Prop. 102 LS \(2014–2015\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Prop. 104 L (2013–2014). *Endringer i utlendingsloven m.m. (unntak fra taushetsplikt)*. [Prop. 104 L \(2013–2014\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)
- Prop. 115 L (2017–2018). *Endringer i personopplysningsloven (bekjempelse av arbeidslivskriminalitet)*. [Prop. 115 L \(2017–2018\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

- Prop. 135 L (2010–2011). *Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)*. [Prop. 135 L \(2010–2011\) \(regjeringen.no\)](#)
- Prop. 156 L (2016–2017). *Endringer i utlendingsloven (politiets tilgang til opplysninger om beboere i asylmottak mv.* [Prop. 156 L \(2016–2017\) \(regjeringen.no\)](#)
- Riksadvokaten. (2017) *Innsyn i straffesaksdokumenter for andre enn sakens parter. Veileder -innsyn i straffesaksdokumenter* ([riksadvokaten.no](#))
- Sivilombudsmannen. (2018a). *Fylkesmannens tilsynsansvar ved bekymringsmelding fra skole til barnevern (SOM-2017-1735)*. [SOM-2017-1735 \(sivilombudet.no\)](#)
- Sivilombudsmannen. (2018b). *Taushetsplikt mellom skole og skolehelsetjenesten (SOM-2017-2322)*. [SOM-2017-2322 \(sivilombudet.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten. Rundskriv Udir-10-2012*. [Udir-10-2012 \(udir.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet (2018). *Bruk av nødrett/nødverge og andre inngripende tiltak i skolen* [Bruk av nødrett, nødverge og andre inngripende tiltak i skolen \(udir.no\)](#)
- Utlendingsdirektoratet (2010). *Taushetsplikt i utlendings- og statsborgersaker. Retningslinje 2010-149*. [UDI 2010-149 \(udiregelverk.no\)](#)

Utgitt av:
Justis- og beredskapsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: G-0454 B

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon 02/2023 – opplag 250

